

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy
České republiky v roce 2009

České priority pro Evropu

Díl I.

Vzdělávání v roce 2009 v datech

České priority pro Evropu

Díl I. Vzdělávání v roce 2009 v datech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2009

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

© MŠMT, Praha 2010

ISBN 978-80-211-0605-5

Předmluva

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky je již tradičním dokumentem, který zpřístupňuje v ucelené formě základní údaje o školství a vzdělávání a spolu s nimi i aktuální tematické pohledy na české školství. Zpráva za rok 2009, kterou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nyní vydává, již třináctá v řadě, má název *České priority pro Evropu*. Odráží jím mimořádnou skutečnost roku 2009, kdy se Česká republika poprvé zhostila úlohy předsednictví Radě Evropské unie.

Aktivita Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy i zástupců českého školství a vědy při naplňování úkolů českého předsednictví vycházely jak z vlastních zkušeností modernizace české vzdělávací soustavy, tak i z poznatků a zkušeností předchozí úzké spolupráce v orgánech Evropské unie a spolupráce s dalšími partnery zainteresovanými na kvalitativních proměnách vzdělávacích systémů vyspělých zemí. Byly vedeny přesvědčením, že kvalita vzdělávacího systému, jeho schopnost reagovat na požadavky společenského prostředí, ekonomiky a trhu práce, je podmínkou, která stojí v základu vzdělanostní společnosti a ekonomiky založené na vysoce kvalifikované lidské práci.

Regionální školství se v uplynulém roce vyrovnávalo s kurikulární reformou. Získané poznatky o jejím průběhu vypovídají silně již nyní o potřebě nových nástrojů spolehlivého měření kvality vzdělávání. Jedním z kroků v tomto směru je příprava státní maturitní zkoušky, dalším se v nejbližší budoucnosti stane pravidelné zjišťování výsledků vzdělávání v 5. a 9. ročníku základního vzdělávání. Transparentní zveřejňování výsledků škol pak umožní při zohlednění rozdílů na úrovni vstupů porovnat poskytované vzdělávání a posílí odpovědnost škol za vzdělávací nabídku a kvalitu poskytovaného vzdělávání.

V oblasti terciárního vzdělávání uplynulý rok připomněl, že ruku v ruce s nárůstem kvantitativních ukazatelů v předchozím období musí jít silný akcent na kvalitu vzdělávání a na další podstatné posílení odpovědnosti vysokých škol za to, jaké podmínky ke studiu nabízejí a jak připravení pak vstupují jejich absolventi na trh práce.

Do oblasti řízení i do všech procesů probíhajících ve vzdělávání a do jeho financování se v minulém roce nutně promítaly dopady světové ekonomické krize, které Českou republiku poprvé zasáhly již koncem roku 2008. Na druhé straně se však v roce 2009 otevřely další možnosti financování projektů a záměrů modernizace vzdělávacího systému ze zdrojů Evropského sociálního fondu. Je jen na nás, jak efektivně dokážeme tyto prostředky využít pro rozvoj škol a vzdělávání v České republice. Proto také jsem přijal některá nutná personální a další opatření k zabezpečení jejich čerpání.

Dopady ekonomické krize i pro Českou republiku znamenaly důrazné připomenutí, že do budoucna obstojí jen vzdělávací systém, který dokáže účinně vnímat společenskou poptávku a při-

měřeně a včas reagovat na požadavky trhu práce, a který je tedy schopen poskytovat základní dovednosti a klíčové kompetence nutné pro osobní, společenské i profesní naplnění. To dokáže systém, který bude stále více otevřený spolupráci s okolním prostředím, se zaměstnavateli a ostatními společenskými subjekty podílejícími se na formování a rozvoji ekonomicky efektivní a přitom sociálně soudržné společnosti.

Mgr. Josef Dobeš
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy

1	Co přinesl rok 2009 školám	13
2	Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2009	19
2.1	Změny ve školském zákonu	20
2.2	Změny v ostatních zákonech v oblasti školství	21
2.3	Změny v nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání	21
2.4	Prováděcí vyhlášky ke školskému zákonu	22
2.5	Změna nařízení vlády č. 75/2005 Sb.	22
2.6	Prováděcí právní předpisy mimo působnost MŠMT	23
3	Školy	25
3.1	Předškolní vzdělávání	26
3.2	Základní vzdělávání	32
3.3	Střední vzdělávání	36
3.4	Vzdělávání v konzervatoři	48
3.5	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	50
3.6	Vyšší odborné vzdělávání	57
3.7	Školská zařízení	60
4	Vysoké školství	71
4.1	České vysoké školství v evropském prostoru	72
4.2	System vysokého školství v ČR	74
5	Pracovníci ve školství	87
5.1	Pracovníci regionálního školství	90
5.2	Pracovníci veřejných vysokých škol	96
5.3	Evropský sociální fond	99
6	Financování školství	103
6.1	Financování regionálního školství	104
6.2	Financování vysokého školství	110
6.3	Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí	112
7	Vzdělávání a zaměstnanost	115
7.1	Situace v uplatnění absolventů v období hospodářské krize	116
7.2	Spolupráce škol a zaměstnavatelů – výrazný faktor zlepšení uplatnitelnosti absolventů škol	119

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává již po třinácté *Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky*. Pro letošní rok byl zvolen název **České priority pro Evropu**. Název zprávy tak vyjadřuje, že Česká republika v prvním pololetí roku 2009 předsedala Radě Evropské unie.

Povinnost zpracování výroční zprávy vychází z § 10 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školských zákon), ve znění pozdějších předpisů. Jejím hlavním cílem je nejen informovat o dění ve školství v uplynulém roce, ale především poskytnout tvůrcům a realizátorům vzdělávací politiky dostatek informací pro zhodnocení minulého období a nabídnout zdroj informací využitelných pro jejich další práci.

Stejně jako v předchozích letech je výroční zpráva rozdělena na dva díly, první, datový, se zabývá stavem a vývojem vzdělávací soustavy na bázi statistických údajů. Druhý díl se pak zaměřuje na aktuální témata spojená s aktivitami českého předsednictví.

Díl I. Vzdělávání v roce 2009 v datech popisuje stav vzdělávací soustavy na základě statistických údajů v roce 2009 a umožňuje pohled i na vývoj vzdělávací soustavy za poslední čtyři roky. Na vzdělávací soustavu pohlíží komplexně, a tudíž jsou uvedeny údaje nejen o regionálním školství, ale též základní údaje a informace o školství vysokém, o financování školství, pracovnících ve školství a situaci absolventů škol na trhu práce. První kapitoly tohoto dílu přináší shrnutí hlavních změn, které ovlivnily v roce 2009 vzdělávací soustavu, a blíže seznamují se změnami v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy, které se udály nebo váží k roku 2009.

Díl II. Vzdělávání v roce 2009 v tématech je, jak název výroční zprávy napovídá, zaměřen na priority předsednictví České republiky Radě Evropské unie na poli vzdělávání. Hlavní prioritou bylo přijetí strategického rámce pro evropskou spolupráci ve vzdělávání a odborné přípravě pro období do roku 2020. Jde o velmi důležitou agendu, kdy si členské státy vytyčují hlavní strategické cíle, priority a principy spolupráce na dalších téměř 11 let. Dále byla pozornost českého předsednictví zaměřena na posílení a rozvoj partnerství mezi vzdělávacími institucemi a zaměstnavateli a modernizaci vysokoškolského vzdělávání v kontextu Boloňského procesu a souvisejících evropských aktivit. Druhý díl výroční zprávy se podrobně věnuje všem třem výše zmíněným prioritám.

Na přípravě a vydání výroční zprávy se podílel široký tým autorů a recenzentů z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a přímo řízených organizací. Koordinací prací byl pověřen Ústav pro informace ve vzdělávání, který vedle významného podílu autorského provedl redakční a grafickou úpravu celého textu.

Výroční zpráva je dostupná jak v tištěné podobě ve dvou samostatných svazcích, tak v podobě elektronické na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy www.msmt.cz a na Portálu o školství a vzdělávání info.edu.cz.

Ústav pro informace ve vzdělávání jako editor *Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2009* uvítá veškeré připomínky či náměty, které pomohou zkvalitnit zpracování výročních zpráv v dalších letech.

Kontaktní údaje:
Ústav pro informace ve vzdělávání
Senovážné náměstí 26
110 06 Praha 1

Email: info@uiv.cz
Tel.: 224 398 111
Fax: 224 237 596

Seznam zkratek

AKTION	program pro podporu bilaterální spolupráce ve vzdělávání a vědě v terciárním sektoru Česká republika – Rakousko
AMU v Praze	Akademie múzických umění v Praze
AVU v Praze	Akademie výtvarných umění v Praze
CEEPUS	Central European Exchange Programme for University Studies (Středoevropský výměnný univerzitní program)
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
ČSÚ	Český statistický úřad
ČVUT v Praze	České vysoké učení technické v Praze
DFV	denní forma vzdělávání
DiS.	diplomovaný specialista
DSO	dobrovolné svazky obcí
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
ECTS	European Credit Transfer System
EHEA	European Higher Education Area
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EUF	Evropský uprchlický fond
G	gymnázium
HDP	hrubý domácí produkt
ICT	informační a komunikační technologie
IPN	individuální projekt národní
IPO	individuální projekt ostatní
ISCED	International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)
JAMU v Brně	Janáčkova akademie múzických umění v Brně
JU v Č. Budějovicích	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
JZZZ	jednotné zadání závěrečné zkoušky
Kč	koruna
KKOV	klasifikace kmenových oborů vzdělání
KÚ	krajský úřad
LLP-ERASMUS	Lifelong Learning Programme – Erasmus
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy

MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MU	Masarykova univerzita
MZe	Ministerstvo zemědělství
NSK	Národní soustava kvalifikací
NV	nařízení vlády
NVP	Národní program rozvoje vzdělávání v ČR
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
OON	ostatní osobní náklady
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
OP TP	Operační program Technická pomoc
OP VaVpI	Operační program Výzkum a vývoj pro inovace
OP VK	Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
OP	operační program
OPPA	Operační program Praha – Adaptabilita
OPPP	ostatní platby za provedenou práci
OSS	organizační složka státu
OU v Ostravě	Ostravská univerzita v Ostravě
prům.	průměr, průměrný
PŠD	povinná školní docházka
RgŠ	regionální školství
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP	rámcový vzdělávací program
SOŠ	střední odborná škola – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně C, D, J a M (písmeno 5. místa kódu oboru KKOv), pokud se nejedná o střední školu zřízenou pro žáky se SVP
SOU	střední odborné učiliště – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně E, H, L (písmeno 5. místa kódu oboru KKOv), pokud se nejedná o střední školu zřízenou pro žáky se SVP
SPV	středisko praktického vyučování
SR	státní rozpočet
SŠ	střední škola

st.	stupeň
SU v Opavě	Slezská univerzita v Opavě
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
U Hradec Králové	Univerzita Hradec Králové
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UK v Praze	Univerzita Karlova v Praze
ÚSC	územně samosprávný celek
VaV	výzkum a vývoj
VaVpI	Výzkum a vývoj pro inovace
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ polytechnická Jihlava	Vysoká škola polytechnická Jihlava
VŠ	vysoká škola
VŠE v Praze	Vysoká škola ekonomická v Praze
VŠCHT v Praze	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
VŠLS	vysokoškolské lesní statky
VŠTE v Č. Budějovicích	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích
VŠUP v Praze	Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze
VŠZS	vysokoškolské zemědělské statky
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
VUT v Brně	Vysoké učení technické v Brně
ZČU v Plzni	Západočeská univerzita v Plzni
ZŠ	základní škola

1

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Co přinesl rok 2009 školám

Počáteční vzdělávání – hlavní změny

Přestože rok 2009 nepředstavoval pro školy žádný zásadní zlom v dosavadním vývoji, přinesl řadu více i méně podstatných změn, které se jejich života dotkly. Patrně nejvíce se tyto změny projeví ve školách středních, kde byla v mnoha případech zahájena výuka podle nového kurikula, zároveň se školy poprvé musely vyrovnat s novým systémem přijímacího řízení (možnost podávat více přihlášek v 1. kole) a samozřejmě je ovlivnila i příprava na novou maturitní zkoušku. **Kurikulární reforma v oblasti středního školství** přitom neznamená jen výměnu starého kurikula za nové, ale je zde doprovázena i zásadními změnami ve struktuře oborů, jejichž počet je poměrně dramaticky redukován. V roce 2009 tedy v části středních škol začala výuka podle právě vytvořených školních vzdělávacích programů (všechna gymnázia i část odborných škol), v mnoha dalších pak tyto programy pedagogické sbory začaly vytvářet, a to na základě nově vydaných rámcových vzdělávacích programů (v rámci již 3. etapy reformy bylo k 1. září 2009 vydáno 82 rámcových vzdělávacích programů, které nahradily původní vzdělávací programy 165 oborů vzdělání). S přihlédnutím ke všem těmto změnám můžeme předpokládat, že zejména pro střední školy byl rok 2009 rokem velmi náročným a přinesl jim také nutnost intenzivní přípravy na změny budoucí.

Významnou oblastí v rámci těchto příprav byl nepochybně nový model maturitní zkoušky, jehož realizaci původně školský zákon stanovoval na rok 2010. V roce 2009 pokračovaly podle schváleného harmonogramu přípravné práce na **reformě společné části maturitní zkoušky** a byla připravena a schválena vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou. V rámci připravované maturitní generálky MAG'09 bylo vyhlášeno pokusné ověřování nové formy a organizace ukončování středního vzdělávání maturitní zkouškou. Na základě novely školského zákona (zákonem č. 378/2009 Sb.), která odložila státní maturitní zkoušku o rok, ale MŠMT

maturitní generálku zrušilo. Jedním z důvodů byla také skutečnost, že generálku by absolvovali jiní žáci než ti, kteří skutečně budou o rok později skládat státní maturitní zkoušku. I přes odklad „nové maturitní zkoušky“ ale mnoho pedagogických pracovníků středních škol absolvovalo vzdělávání, které je připravovalo na jejich role vyplývající ze zákonem stanovené podoby společné části maturitní zkoušky.

Ve srovnání s přípravami státní maturitní zkoušky zůstaly trochu stranou zájmu médií obdobné procesy v nematuritních oborech, kde také dochází k postupnému zavádění standardizovaného výstupu, i když proces implementace je zde poněkud odlišný. Ve školním roce 2008/2009 Národní ústav pro odborné vzdělávání (NÚOV) připravil 70 jednotných zadání pro **závěrečné zkoušky v oborech vzdělání s výučním listem** (kategorie H), prostřednictvím webového portálu byla pak předána školám k využití. Závěrečné zkoušky podle jednotného zadání se realizovaly na cca polovině všech škol (247 škol). Od září 2009 pokračovaly jednotlivé týmy na tvorbě jednotných zadání s pokročilým využitím programu Tvůrce JZZZ. Zadání se průběžně ukládá do databáze informačního systému nové závěrečné zkoušky.

V roce 2009 byl do středních škol zaveden nový způsob přijímacího řízení. Podle výběrového šetření vychází jeho hodnocení hlavními aktéry (rodiči a uchazeči na straně jedné a řediteli středních škol na straně druhé) velmi odlišně. Zatímco ředitelé středních škol s výraznou převahou (80,2 %) vystupují proti novému způsobu přijímacího řízení (více si uvědomují organizační a finanční obtíže nového systému, musí řešit následné problémy s neobsazenými místy, na která vydali kladná rozhodnutí), rodiče, resp. uchazeči většinou (69 %) nový systém podporují. Vnímají více přihlášek jako výhodu pro strategické rozhodování, více přihlášek zmenšuje psychologickou náročnost pro uchazeče a je to výhodnější z hlediska pravděpodobnosti přijetí na nějakou střední školu.

Pokud jde o **základní školy**, v roce 2009 postoupila kurikulární reforma, kdy školy vyučují podle svých vlast-

ních školních vzdělávacích programů, do 3. a 8. ročníků (a také do odpovídajícího ročníku víceletých gymnázií). Nové kurikulum je tedy v základních školách zavedeno celkem do 6 ročníků. Značné procento škol přistupuje průběžně k úpravám a změnám již vytvořených vzdělávacích programů a pracují tak s nově získanými zkušenostmi s jejich implementací. Úpravy školních vzdělávacích programů se na základě prvních zkušeností s výukou týkaly především učebního plánu a učebních osnov, vzdělávacího obsahu (přesuny mezi ročníky, hledání optimálních mezipředmětových vazeb). Zejména pro školy tzv. neúplné, tj. s ročníky pouze 1. stupně, vydalo MŠMT poměrně podrobnou metodiku, s konkrétními příklady a ukázkami, jak může školní vzdělávací program vypadat. Mnohé školní vzdělávací programy základních škol procházely již také v roce 2009 prvním posuzováním ze strany České školní inspekce (výsledky je možné nalézt ve výroční zprávě ČŠI za školní rok 2008/2009).

Postupně zavádění kurikulární reformy do škol sleduje také Výzkumný ústav pedagogický (VÚP). V roce 2009 se zaměřil na zjišťování zkušeností pedagogů se školními vzdělávacími programy po dvou letech výuky v mateřských a základních školách, ve čtyřletých gymnáziích sledoval situaci při dokončení školních vzdělávacích programů a zahájení výuky podle nich (podrobnější výsledky jsou uvedeny ve zprávě z tohoto šetření – Monitorování a analýza problémů souvisejících s implementací kurikulární reformy v MŠ, ZŠ a G).

Na změny v regionálním školství a problémy, se kterými se školy setkávaly, se můžeme podívat také z hlediska počtu dětí a žáků. Počet dětí v mateřských školách i nadále díky příchodu početně silnějších ročníků rostl, v mnoha obcích přitom byla poptávka po předškolním vzdělávání výrazně vyšší než nabídka. Tento trend přináší samozřejmě školám vyšší naplněnost tříd, ale současně větší náročnost vzdělávacího procesu. Vzhledem k celkově pozitivnímu vlivu předškolního vzdělávání na úspěšnost další vzdělávací dráhy dětí je ale množství odmítnutých zájemců o zařazení do mateřské školy negativ-

ním jevem. Pokud jde o základní školy, opět také stoupl počet dětí zapsaných do 1. ročníku, i když celkový počet žáků základních škol ještě poklesl. Propad se projevil i v počtu přijatých na střední školy, stejně jako v celkovém počtu žáků středních škol. V této souvislosti je ale třeba zmínit jeden významný výsledek přijímacího řízení na střední školy: poprvé od roku 2000 mírně stoupl podíl přijatých do učebních oborů (cca o 3 %). Podrobnější informace a konkrétní údaje jsou uvedeny v kapitole I. 3 Regionální školství.

Koncepční materiály přijaté v roce 2009

V roce 2009 byly přijaty následující strategické dokumenty, které ovlivňují další směřování regionálního školství:

V lednu 2009 vláda schválila **Implementační plán Strategie celoživotního učení**, který představuje postup, organizaci, odpovědnosti, časový harmonogram a finanční zajištění prací vedoucích k naplnění Strategie celoživotního učení. Dokument zpracoval tým složený z autorů Strategie celoživotního učení a pracovníků MŠMT ve spolupráci se zástupci zaměstnavatelů, zaměstnanců a odborníků v oblasti vzdělávání. Jeho cílem bylo především stanovit postupně dosažitelné cíle, jež budou směřovat k podpoře osobního rozvoje, sociální soudržnosti, aktivního občanství a konkurenceschopnosti obyvatel ČR. V prosinci 2009 byla vládě předložena první zpráva o plnění úkolů Strategie celoživotního učení (schválena v lednu 2010), kde byl uveden výčet významných dosažitelných aktivit a informace o plnění přijatých opatření.

V dubnu 2009 vláda schválila **Akční plán Koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí**. Jejím cílem je poskytnout co nejdříve včasnou péči a dobrou předškolní přípravu dětem ze sociálně znevýhodňujícího prostředí a jejich rodinám. Vychází mimo jiné z výsledků analýz realizovaných v roce 2008–2009, že pouze cca 40 % dětí žijících v prostředí sociálního vyloučení a sociálním vyloučením ohrožených docházelo do mateřské školy. Realizace programů a opatření v ob-

lasti včasné péče předpokládá součinnost resortů školství, mládeže a tělovýchovy, práce a sociálních věcí a zdravotnictví a jejich aktivní spolupráci s dalšími subjekty.

V roce 2009 byl připraven a na začátku roku 2010 vládě ČR předložen **Národní akční plán inkluzivního vzdělávání** (schválen v březnu 2010), jehož cílem je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému, působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a přispět ke zvýšení sociální koheze české společnosti. Realizace Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání je rozdělena do dvou fází – přípravné v letech 2010 až 2013 a následné realizační. Cílem přípravné fáze je na základě široké odborné diskuse za účasti zástupců dotčených resortů, zástupců akademické obce, zástupců odborných profesních platforem, odborníků z praxe či zástupců neziskových organizací vytvořit konkrétní návrhy strategií a opatření směřujících k podpoře inkluzivního vzdělávání na všech stupních vzdělávací soustavy bez rozdílu zřizovatele. Cílem druhé fáze je připravená a schválená opatření realizovat a dosáhnout tak maximální míry rozvoje inkluzivního vzdělávání v České republice.

Finanční a metodická podpora regionálního školství

Kromě standardního rozpočtu měly školy i v roce 2009 možnost získávat finanční prostředky z různých dotačních a rozvojových programů. Současně pokračovala finanční podpora škol a probíhající školské reformy z finančních prostředků ESF v rámci **Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost** (OP VK) prostřednictvím individuálních projektů národních (IPN), individuálních projektů ostatních (IPO) a grantových projektů (tzv. globální granty vypisované kraji). Celkově bychom vývoj v regionálním školství mohli zřejmě charakterizovat tak, že zatímco v oblasti platů zaměstnanců škol byl rok 2009 rokem vcelku příznivým (vzrostly platy pedagogických i nepedagogických zaměstnanců), v oblasti ostatních potřeb (zejména učebních pomůcek) byly školy závislé především na schopnosti čerpat z výše uve-

dených programů, ať už bylo jejich vypisovatelem MŠMT, nebo kraj či jiný subjekt.

Pokud jde o národní projekty ESF realizované MŠMT, na zkušenosti z již ukončených projektů navázaly další, které pokračují v cílenější a intenzivněji zaměřené metodické činnosti, jedná se např. o projekty Kurikulum G, Koordinátor S1, Metodika II., Pilot ZUŠ.

V roce 2009 fungovala v jednotlivých krajích České republiky regionální konzultační centra, která nabízela školám zdarma pomoc při tvorbě a zavádění školních vzdělávacích programů. Školy mohly konzultovat své dotazy telefonicky, prostřednictvím e-mailu nebo osobně, další možností byla návštěva konzultanta-lektora přímo ve škole.

V souladu se školským zákonem a na základě vyhlášky č. 15/2005 Sb.¹ zpracovává každá škola vlastní hodnocení. Význam vlastního hodnocení ještě zesílil v souvislosti s probíhající kurikulární reformou. Na podporu škol v jejich autoevaluačních procesech byl připraven a zahájen IPN „Cesta ke kvalitě“. Cílem projektu je podpořit školy v jejich sebehodnocení, nabídnout jim metodickou podporu, školení, možnost setkávání a příležitost vzájemně si předat zkušenosti. V roce 2009 byla v rámci projektu vytvořena první sada evaluačních nástrojů, začalo se pracovat na slovníku odborné terminologie a sběru zkušeností ze zahraničí.

Prostřednictvím dalších projektů se podporovalo inkluzivní vzdělávání (IPN „Centra podpory inkluzivního vzdělávání“) a volnočasové aktivity dětí a mládeže v oblastech zájmového a neformálního vzdělávání (IPN „Klíče pro život“). Na zkušenosti škol zapojených v projektu VIP navázal IPN „Rozvoj školních poradenských pracovišť – Vzdělávání – Informace – Poradenství II“ (v rámci projektu jsou podporovány poradenské služby přímo ve školách).

1 Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, ve znění pozdějších předpisů.

Na komplexní přípravu metodik, podmínek a postupů nové maturitní zkoušky se zaměřil IPN „PRO.MZ“. Zavedení jednotné závěrečné zkoušky v učebních oborech se připravovalo prostřednictvím IPN „Nová závěrečná zkouška“.

Pro podporu plošného zavádění školních vzdělávacích programů v odborném vzdělávání byl v roce 2009 zahájen projekt „Kurikulum S“. Střednímu vzdělávání se dále věnuje projekt „Proměna středních škol v centra celoživotního učení – UNIV 2 KRAJE“.

V roce 2009 byl realizován rovněž projekt „Kompetence I“, který se zaměřuje na přípravu a realizaci mezinárodních výzkumů v počátečním vzdělávání a jejich zveřejnění.

Individuální projekty národní byly zaměřeny v roce 2009 rovněž na oblast dalšího vzdělávání. V této oblasti se jednalo o projekty Koncept, Kompetence II a NSK2.

V roce 2009 připravilo MŠMT projekt EU **peníze školám**. Cílem projektu je zjednodušit základním školám získávání evropských dotací z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a podpořit rozvoj oblastí, které se dlouhodobě ukazují jako problematické. Řešení spočívá ve využívání tzv. šablon klíčových aktivit, s jejichž pomocí si školy sestaví projektovou žádost podle svých potřeb. Podporu lze získat na rozvoj znalostí, schopností a dovedností žáků a pedagogických pracovníků základních škol v sedmi prioritních oblastech: cizí jazyky, matematika, přírodní vědy, ICT, čtenářská a informační gramotnost, finanční gramotnost a inkluzivní vzdělávání. Projekt je určen základním školám se sídlem mimo Hlavní město Prahu, s vyčleněnou částkou 4,5 mld. Kč. Vzhledem k tomu, že tento program se nebude týkat pražských škol, byl v listopadu 2009 vyhlášen na jejich podporu rozvojový program „Zkvalitnění vzdělávání v základních školách na území Hlavního města Prahy“ v úhrnné výši 138 mil. Kč.

Kromě metodických materiálů a příruček připravených v souvislosti s realizací projektů ESF připravilo MŠMT pro školy a pedagogické pracovníky řadu dalších metodických materiálů. Jedná se například o:

- novou pedagogickou dokumentaci pro základní vzdělávání,
- doplňující vzdělávací obor Etická výchova,
- doporučení k výuce dějin 20. století,
- příklady, ukázky, pohledy z praxe pro školy s ročníky pouze 1. stupně k objasnění některých problémů při zavádění školních vzdělávacích programů do praxe,
- metodické příručky pro podporu výuky finanční gramotnosti,
- doporučení k činnosti a funkci školní knihovny na základních a středních školách.

Vliv legislativních změn na život škol v roce 2009

V průběhu roku nabyla účinnosti rozsáhlejší novela zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a novelizacemi prošla také řada vyhlášek.

Zejména novelizace školského zákona zákonem č. 49/2009 Sb. přinesla do života škol některé změny:

- zřizovatel školy může povolit výjimku z nejnižšího stanoveného počtu žáků ve třídě za předpokladu, že uhradí zvýšené výdaje na vzdělávací činnost školy, a to nad výši stanovenou krajským normativem; tato změna umožnila zachování velmi malých škol,
- bezplatné poskytování základních školních potřeb bylo rozšířeno o žáky přípravného stupně základní školy speciální,
- od školního roku 2009/10 byla rozšířena a upravena možnost přijímat do 1. ročníku děti ve věku 5 let za předpokladu, že jsou podle doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře způsobilé k nástupu do povinné školní docházky,
- studenti učňovských oborů budou nyní moci získat i druhý výuční list ve zkráceném studiu,
- pravidla pro eventuální přezkoumávání hodnocení na vysvědčení byla upravena,
- vynětí některých rozhodnutí vydávaných ředitelem veřejné školy/školského zařízení z režimu správního řízení,

- obory nástavbového studia nejsou již odvozovány od 4letých oborů vzdělání,
- střední školy mohou použít část normativu na některé náklady smluvního partnera spojené s realizací praktické výuky.

Novela vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy (č. 225/2009 Sb.), prodloužila termín zpracování vlastního hodnocení školy na tři roky. Tím došlo k významnému snížení administrativní zátěže škol, které často uváděly právě povinnost zpracování vlastního hodnocení jako jednu z nejnáročnějších činností, a to nejen po věcné, ale i po administrativní stránce.

Novela vyhlášky č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů (č. 208/2009 Sb.) byla dalším krokem směrem k systémové změně v předávání údajů ze školních matrik a dokumentace škol a školských zařízení – dosavadní vyplňování výkazů se z větší části postupně nahrazuje systémem založeným na přenosu anonymizovaných údajů.

Novela vyhlášky o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatořích² se týká škol, které uzavírají smlouvy s fyzickými nebo právníckými osobami za účelem uskutečňování praktického vyučování na jejich pracovištích. Vyhláška č. 400/2009 Sb. rozšiřuje a specifikuje rozsah údajů těchto smluv, zvyšuje počet žáků na 1 instruktora a umožňuje úhradu nákladů, které jiné fyzické nebo právnícké osobě vznikají při uskutečňování praktického vyučování.

Podrobnější informace o legislativních změnách jsou uvedeny v kapitole 1.2 Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2009.

² Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři.

Další vzdělávání

Rok 2009 byl z pohledu dalšího vzdělávání rozdělen na dvě části; v první byly zúročovány výsledky, kterých bylo dosaženo především realizací systémových projektů v rámci Operačního programu RLZ. V tomto období byly také připravovány další projekty tak, aby další vzdělávání bylo podporováno a koncepčně rozvíjeno i v následujícím období. Ve druhém období byla zahájena realizace individuálních projektů národních v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Postupně začal být využíván zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání,³ procesem uznávání prošlo do konce roku 2009 téměř 1000 jednotlivců. Autorizovanou osobou se stalo téměř 200 subjektů, které měly v souhrnu autorizaci na 900 dílčích kvalifikací, schváleno jich bylo téměř 200.

Přestože oblast dalšího vzdělávání není vždy bezprostředně spojena se školami jako institucemi zaměřenými na vzdělávání počáteční, v programech dalšího vzdělávání se často uplatňují zejména školy střední. Jejich zapojení do těchto programů je také do budoucna chápáno jako jedna z cest, jak minimalizovat negativní dopady populačního poklesu a využít volné kapacity škol. V rámci systémového projektu UNIV se tak v roce 2009 vzdělávalo téměř 6 000 účastníků. Navíc byl 1. 8. 2009 spuštěn projekt „Proměna středních škol v centra celoživotního učení – UNIV 2 KRAJE“. Rozvoj dalšího vzdělávání na středních odborných školách, který je cílem projektu UNIV 2 KRAJE, umožní lépe využívat v důsledku demografického poklesu nedostatečně využívané personální i materiální kapacity středních škol pro oblast dalšího vzdělávání.

³ Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

2

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2009

Právní úprava vzdělávací soustavy byla v roce 2009 pozměněna několika novelami stávajících školských právních předpisů a doplněna vydáním dvou nových vyhlášek.

2.1 Změny ve školském zákonu

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, který kromě oblastí vzdělávání vyjmenovaných přímo v názvu zákona upravuje také základní umělecké, jazykové a zájmové vzdělávání, další vzdělávání uskutečňované ve školách a poskytování školských služeb, byl změněn rozsáhlou novelou vyhlášenou pod č. 49/2009 Sb. a stručnou, avšak neměně důležitou novelou č. 378/2009 Sb.

Novela zákonem č. 49/2009 Sb.

Tato novela s účinností od 5. března 2009 změnila mimo jiné:

- periodu vydávání dlouhodobých záměrů, která byla prodloužena ze 2 na 4 kalendářní roky (§ 9 odst. 4),
- podmínky povolování výjimek z nejnižšího počtu dětí, žáků a studentů ve třídě, studijní skupině a oddělení; zřizovatel již není při povolování výjimek omezen nejvyšším přípustným rozsahem výjimky (§ 23 odst. 4),
- podmínky zahájení povinné školní docházky dětí mladších 6 let, přičemž k povinné školní docházce může nově být přijato též dítě, které dovrší 6 let věku v období měsíců ledna až června školního roku, v němž zahájí povinnou školní docházku (§ 36 odst. 3),
- pravidla dokládání žádosti o odklad povinné školní docházky; žádost se dokládá alternativně doporučením školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře (§ 37 odst. 1),
- postavení přípravných stupňů základní školy speciální, které z organizačního hlediska nabyly rysů obdobných přípravným třídám základní školy; do budoucna se již nebude jednat o školská účelová zařízení (§ 48a),
- pravidla přezkoumání správnosti hodnocení na konci prvního a druhého pololetí v základní škole a střední škole s vyčleněním zvláštní úpravy přezkoumání hodnocení chování a předmětů výchovného zaměření (§ 52 odst. 4 až 6, § 69 odst. 9 a 10),
- podmínky, za nichž mohou školy organizovat nástavbové studium; nově již není podmínkou, aby střední škola poskytovala střední vzdělání s maturitní zkouškou v daném oboru vzdělání (§ 83 odst. 1),
- pravidla stanovování tzv. kapacit školských zařízení v rejstříku škol a školských zařízení; do zákona bylo zavedeno nové zmocnění k vydání vyhlášky, v níž MŠMT stanoví prováděcím právním předpisem typy školských zařízení, u nichž se nejvyšší povolené počty dětí, žáků a studentů nebo jiných obdobných jednotek neuvádějí (§ 144 odst. 3),
- účelové určení finančních prostředků poskytovaných ze státního rozpočtu na činnost škol a školských zařízení podle § 160 odst. 1 školského zákona tak, aby bylo možné tyto prostředky použít i na úhradu některých služeb, jako třeba za účelem zajištění výuky plavání nebo výuky a výcviku k získání řidičského oprávnění a na úhradu některých nákladů subjektům, u nichž se vykonává praktické vyučování na základě smlouvy podle § 65 odst. 2 školského zákona (§ 160 odst. 2 a 3),
- vymezení kompetencí ředitele školy a školského zařízení zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí, přičemž došlo k vynětí některých rozhodování z výkonu státní správy, a tedy ze správního řízení; vynětí se týká kladných rozhodnutí v některých méně závažných agendách (povolení individuálního vzdělávacího plánu, povolení odkladu povinné školní docházky), zcela mimo úpravu správního řádu se ocitlo snižování a promíjení úplaty za vzdělávání a školské služby (§ 165 odst. 2),
- podmínky obsazování školské rady, neboť byly zavedeny instituty předčasných voleb a doplňovacích voleb (§ 167 odst. 8 a 9),

➤ východiska pro správu státních příspěvkových organizací, které zřizuje MŠMT; nově se MŠMT přiznává oprávnění rozhodovat o změnách, splnutí a sloučení jím zřizovaných státních příspěvkových organizací, což má přispět k efektivnímu řízení jejich činnosti a vzájemné spolupráce (§ 169b a § 169c).

Zákon č. 49/2009 Sb. dále zpřesnil pravidla plnění povinné školní docházky v zahraničí a v zahraničních školách na území České republiky (§ 38), proces uznávání zahraničního vzdělání (§ 108 a 108a) a přispěl i k dalším formálním zpřesněním ve školském zákoně.

Nově byla zákonem č. 49/2009 Sb. doplněna do zákona č. 561/2004 Sb. pravidla spolupráce právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení v rámci partnerství při řešení projektů financovaných z prostředků Evropské unie (§ 32a). V § 180a se za obdobných podmínek umožnila i spolupráce obcí s právnickými osobami vykonávajícími činnost škol a školských zařízení. Obě novinky mají za účel usnadnit spolupráci uvedených subjektů v případech, kdy partnerství zahrnuje též vzájemné poskytování finančních prostředků.

S účinností od 1. dubna 2009 změnil zákon č. 49/2009 Sb. též postavení Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání, které se stalo státní příspěvkovou organizací (§ 80 odst. 2 školského zákona a přechodná ustanovení k zákonu č. 49/2009 Sb.).

Novela zákonem č. 378/2009 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb. byl dále změněn zákonem č. 378/2009 Sb., kterým byla na základě poslaneckého návrhu odložena realizace nového modelu maturitní zkoušky o 1 školní rok. Nové tzv. „státní maturity“ by měly být realizovány poprvé až ve školním roce 2010/2011. Vzhledem k tomu, že k 1. září 2009, tedy ještě před účinností zákona č. 378/2009 Sb., nabyla účinností vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, stanovil zákon č. 378/2009 Sb., že pro konání maturitní zkoušky se ve školním roce 2009/2010 použijí právní

předpisy účinné do 31. srpna 2009. Na konání maturitních zkoušek ve školním roce 2009/2010 tímto vztáhl do-
savadní právní úpravu vyhlášky č. 442/1991 Sb., o ukončování studia ve středních školách a učilištích, ve znění pozdějších předpisů.

2.2 Změny v ostatních zákonech v oblasti školství

Stručnou novelou zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vydanou pod č. 422/2009 Sb. byla k 1. lednu 2010 prodloužena doba pro zahájení studia, kterým fyzická osoba vykonávající přímou pedagogickou činnost musí v souladu s § 32 zákona č. 563/2004 Sb. získat nezbytnou odbornou kvalifikaci z 5 na 10 roků od účinnosti zákona č. 563/2004 Sb. (tzn. od 1. ledna 2005).

Dílkovými změnami technického rázu byly dotčeny také následující zákony v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 563/2004 Sb.

2.3 Změny v nařízeních vlády o soustavě oborů vzdělání

Nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů bylo v roce 2009 novelizováno nařízením vlády č. 98/2009 Sb. a č. 242/2009 Sb.

Nařízením vlády č. 98/2009 Sb. byla prodloužena doba platnosti dobíhající soustavy oborů vzdělání nástavbového studia (oddíl D, část D.2 přílohy č. 1 k nařízení vlády

č. 689/2004 Sb.) o 3 roky. Platnost dobíhající soustavy bude ukončena k 1. září 2012 počínaje prvním ročníkem. Prodloužením termínu ukončení platnosti dobíhající soustavy se školám umožnilo bezproblémové přijímací řízení a nástup nových žáků do oborů vzdělání v dobíhající soustavě pro školní rok 2009/2010 a další a poskytl se jim dostatek času pro přípravu školních vzdělávacích programů pro nové pojetí nastavbového studia od školního roku 2012/2013.

Novela nařízením vlády č. 242/2009 Sb. doplnila do nařízení vlády č. 689/2004 Sb. s účinností od 31. srpna 2009 obory vzdělání, pro něž byly vydány rámcové vzdělávací programy v období od 1. září 2008 do 31. srpna 2009. Novela doprovázela třetí etapu kurikulární reformy středního vzdělávání (první etapa byla provedena v roce 2007, druhá v roce 2008).

2.4 Prováděcí vyhlášky ke školskému zákonu

V roce 2009 byly vydány následující nové vyhlášky prováděcí zákon č. 561/2004 Sb.:

- Vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, nabyta účinnosti dnem 1. září 2009, avšak v souladu se zákonem č. 378/2009 Sb. (viz výše bod I.2.1) se použije až ve školním roce 2010/2011.
- Vyhláška č. 274/2009 Sb., o školských zařízeních, u nichž se nejvyšší povolené počty dětí, žáků a studentů nebo jiných obdobných jednotek vedených v rejstříku škol a školských zařízení neuvádějí. Vyhláškou se provádí nové zmocnění v § 144 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., přičemž povinnost uvádět v rejstříku škol a školských zařízení nejvyšší povolené počty dětí, žáků a studentů a jiných obdobných jednotek se podle této vyhlášky od 1. září 2009 nevztahuje na zápis školských zařízení, u nichž je vzhledem k povaze jejich činnosti obtížné normovat výkony pomocí jednotek. Jde například o školská poradenská zařízení nebo některá školská účelová zařízení.

Dále byly novelizovány tyto vyhlášky prováděcí zákon č. 561/2004 Sb.:

- Vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění vyhlášky č. 374/2006 Sb., byla vyhláškou č. 400/2009 Sb. zpřesněna v oblasti pravidel uskutečňování praktického vyučování.
- Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, doznala rozsáhlých změn vyhláškou č. 225/2009 Sb., zejména pokud jde o náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv. Dále byla do vyhlášky promítnuta změna periodicity vydávání dlouhodobých záměrů ve smyslu novely zákona č. 561/2004 Sb. (viz výše bod I.2.1).
- Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů byla aktualizována vyhláškou č. 208/2009 Sb. Novela z důvodu legislativně technické úspornosti zahrnuje také některé změny, které se do účinného znění vyhlášky promítly až v roce 2010 (zrušení předávání agregovaných údajů ze školních matrik střední školy a agregovaných údajů o úrazech dětí, žáků a studentů) nebo promítnou v roce 2011 (zrušení předávání agregovaných údajů ze školních matrik základních škol a konzervatoří).
- Ve vyhlášce č. 492/2005 Sb., o krajských normativních, ve znění vyhlášky č. 47/2008 Sb. byl vyhláškou č. 33/2009 Sb. v § 4 odst. 1 s ohledem na změny výše zákonných odvodů z platů aktualizován výpočet složky krajských normativů připadající na platy.

2.5 Změna nařízení vlády č. 75/2005 Sb.

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pe-

dagogických pracovníků, vydané k provedení zákona č. 563/2004 Sb. bylo změněno s účinností k 1. září 2009 nařízením vlády č. 273/2009 Sb. Změna zahrnuje mimo jiné prodloužení vyrovnávacího období při nerovnoměrném rozvržení přímé pedagogické činnosti a úpravu týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti učitele – metodika informačních a komunikačních technologií a některých dalších kategorií pedagogických pracovníků.

2.6 Prováděcí právní předpisy mimo působnost MŠMT

Vzdělávací soustavy se týkají i důležitá pravidla upravená v právních předpisech, které nespádají přímo do působ-

nosti MŠMT. Konkrétně je vhodné zmínit nové nařízení vlády č. 137/2009 Sb., kterým se stanoví katalog prací ve veřejných službách a správě, vydané k provedení zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, vztahující se též na pracovněprávní vztahy zaměstnanců právnických osob vykonávajících činnost školy nebo školského zařízení zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí.

Rozsáhlé změny se dotkly také pravidel bezprostředně regulujících materiální zázemí škol a školských zařízení, a sice novelou vyhlášky č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, vyhlášenou pod č. 343/2009 Sb.

Školy

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Školy a školská zařízení jsou zařazeny v rejstříku škol a školských zařízení. Dětem, žákům a studentům škol zařazených v rejstříku garantuje MŠMT odpovídající vzdělání daného stupně, pro který je škola určena. V praxi to znamená, že vzdělání získané na školách soukromých a církevních je rovnoprávné se vzděláním na školách zřizovaných MŠMT, jinými resorty, obcemi a kraji s garancí MŠMT.

Každý právní subjekt vykonávající činnost školy a školského zařízení pod sebou sdružuje jednu nebo více škol či školských zařízení.

Slučování škol probíhalo od roku 2003 tak, aby velikost institucí umožnila jejich efektivní a ekonomické fungování. Školský zákon dovoluje, aby pod jedním právním subjektem působily různé druhy škol a školských zařízení téhož zřizovatele, takže v případě malých obcí bylo možno spojit do jedné instituce i mateřskou a základní školu. Kraje jako zřizovatelé sdružovaly i některé střední školy různého druhu vzdělávání či oborového zaměření, které sice právní subjektivitu měly, ale byly příliš malé a jejich provoz nebyl dostatečně ekonomický.

Nejběžnější právní formou veřejných škol je forma příspěvkové organizace. Školy zřízené v této právní formě spravují majetek svěřený zřizovatelem (jímž je stát, kraj nebo obec), dostávají od něho příspěvky na svou činnost a jsou většinou neziskové.

Školy zřizované ministerstvy nebo orgány územní samosprávy (veřejné školy) mohou mít právní formu:

- a) **příspěvkové organizace** nebo **školské právnické osoby** (jsou-li zřizovány krajem, obcí nebo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) nebo
- b) **organizační složky státu** (jsou-li zřizovány Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra nebo Ministerstvem spravedlnosti).

Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi (církevní školy) jsou zřizovány většinou v právní formě školské právnické osoby. Školská právnická osoba je novou právní formou neziskové organizace, která byla zavedena školským zákonem a jejíž činnost je omezena na oblast vzdělávání.

Soukromé školy jsou školy, které zřizují právnické osoby odlišné od výše uvedených, nebo fyzické osoby. Převažují u nich právní formy, které upravuje obchodní zákoník (např. společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti apod.). Mohou však využívat i formy obecně prospěšné společnosti a nově i formy školské právnické osoby.

Ve sledovaném období (2006/07–2009/10) se počet samostatných právních subjektů vykonávajících činnost školy snižoval pouze v případě veřejných škol, u soukromých a církevních škol došlo k mírnému navýšení. Ve školním roce 2009/10 působilo v regionálním školství 8 472 samostatných právních subjektů (z původních 8 591 ve školním roce 2006/07). Z toho 7 880 právních subjektů vykonávajících činnost školy bylo veřejných, 495 soukromých a 97 církevních.

Téměř čtvrtina samostatných právních subjektů bez ohledu na zřizovatele provozuje více druhů škol. Nejvíce se vyskytuje kombinace mateřských a základních škol, a to celkem v 1 861 případech, tzn. ve více než 20 %. Za zmínku stojí také kombinace středních škol s vyššími odbornými školami ve 136 případech (73,9 % všech VOŠ). Výjimkou není ani kombinace tří druhů škol působících pod jedním právním subjektem. Konkrétně se jedná o kombinaci mateřské, základní a střední školy, a to u třiceti tří samostatných právních subjektů, z toho 29 jich provozuje školy se speciálními vzdělávacími potřebami.

3.1 Předškolní vzdělávání

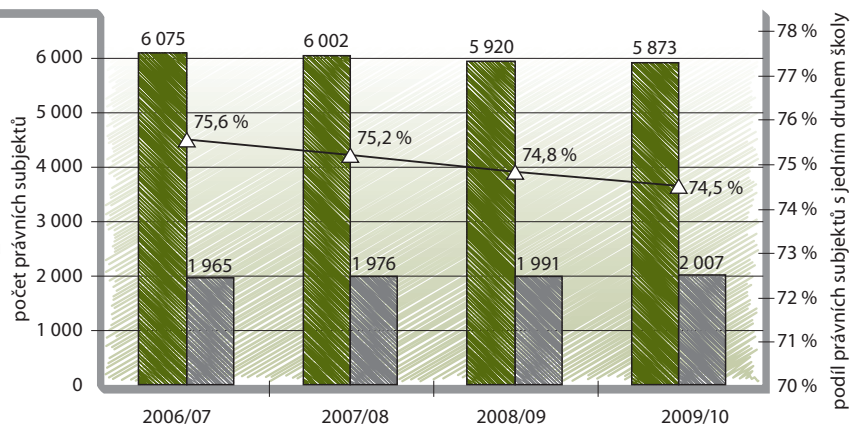
Předškolní vzdělávání představuje počáteční stupeň vzdělávacího systému. Jeho hlavním cílem je podporovat rozvoj osobnosti dítěte v předškolním věku, a to v rovině citové, rozumové i tělesné, aby bylo dosaženo základních předpokladů pro nástup povinné školní docházky a následné vzdělávání. Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. dětem se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním) pak poskytuje speciální pedagogickou péči. Předškolní vzdělávání je poskytováno zejména mateřskými školami,

Obrázek 1

Veřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2009/10

- právní subjekty s jedním druhem školy
- právní subjekty s více druhů škol
- △ podíl právních subjektů s jedním druhem školy na celkovém počtu právních subjektů

Zdroj: ÚIV

Obrázek 2

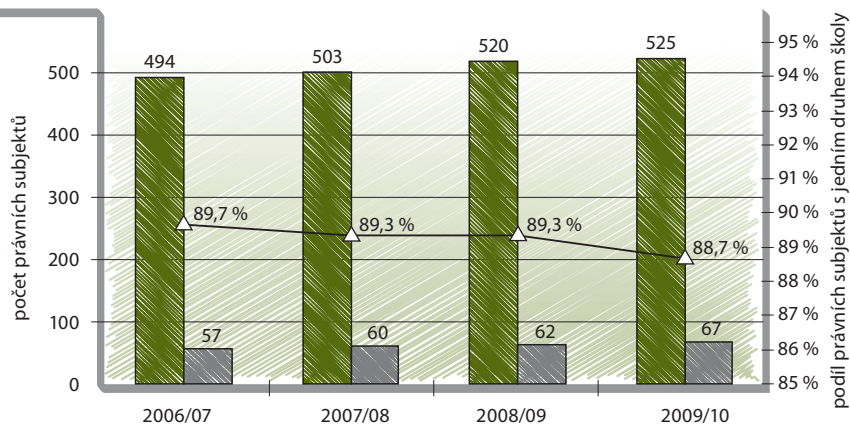
Neveřejné právní subjekty¹⁾ vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2009/10

- právní subjekty s jedním druhem školy
- právní subjekty s více druhů škol
- △ podíl právních subjektů s jedním druhem školy na celkovém počtu právních subjektů

Komentář:

1 Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a soukromé školy.

Zdroj: ÚIV

materškými školami pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, mateřskými školami při zdravotnickém zařízení, přípravnými třídami pro děti se sociálním znevýhodněním na základních školách a přípravnými stupni základních škol speciálních.

Hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku vymezuje **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který byl vydán s účinností od 1. 3. 2005** opatřením ministryně školství č. 32 405/2004-22 ze dne 3. 1. 2005 (školy podle RVP PV postupují od 1. 9. 2007). Znění původního rámcového vzdělávacího programu vydaného v květnu 2001 bylo v roce 2004 upraveno v souladu s návrhem nového školského zákona. V souladu s § 4 **zákona č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, **představuje RVP PV dokument směřovaný jako pro nositele předškolního vzdělávání (pro pedagogy), tak pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery. Pravidla, která RVP PV stanovuje, jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí, v přípravných třídách základních škol a v přípravných stupních základních škol speciálních.** RVP PV určuje společný rámec, podle něhož by se mělo uskutečňovat vzdělávání dětí v konkrétní mateřské škole, a vytváří tak jednotlivým školám základní podmínky pro tvorbu a realizaci vlastního školního vzdělávacího programu, který je plně v kompetenci ředitele mateřské školy.

Předškolní vzdělávání je nepovinné a je určeno zpravidla dětem od tří do šesti let, ale výjimečně mohou být přijímány i děti mladší, případně starší, pokud jim byl povolen odklad povinné školní docházky. **Docházka dětí do mateřských škol** je většinou zpoplatněna, pouze vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky je v mateřských školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí bezplatné (§ 123 odst. 2 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů). Děti v posledním

roce před zahájením povinné školní docházky jsou ze zákona k předškolnímu vzdělávání také přednostně přijímány (§ 34 odst. 4 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů), a to z toho důvodu, aby se ještě před vstupem do základní školy vyrovnaly případné rozdíly mezi dětmi v komunikativních dovednostech a myšlení a zamezilo se tak problémům, které by po vstupu do základní školy mohly u dětí z důvodu různých handicapů nastat.

Ačkoliv je předškolní vzdělávání nepovinné a u většiny dětí za úplatu, je o něj značný zájem a počet zájemců výrazně roste, což je způsobeno zejména růstem počtu narozených dětí, ke kterému začalo docházet v roce 2002. Tomu do určité míry odporuje vývoj počtu mateřských škol, kterých bylo v roce 2006/07 celkem 4 815, v roce 2007/08 již pouze 4 808, v roce 2008/09 pak 4 809, a teprve v roce 2009/10 byl zaznamenán nárůst počtu mateřských škol, a to na 4 826 škol. Onen dočasný pokles počtu mateřských škol však nemusí nutně znamenat jejich faktický úbytek, mohlo jít jen o sloučení více mateřských škol pod jeden právní subjekt. Konečné zvýšení počtu škol pak již patrně bude reakcí na rostoucí poptávku. Zatímco ve školním roce 2006/07 navštěvovalo mateřskou školu 285 419 dětí, v roce 2007/08 to bylo 291 194 dětí, v roce 2008/09 přesáhly počty dětí v mateřských školách hranici tří set tisíc (301 620 dětí) a v roce 2009/10 navštěvovalo mateřskou školu 314 008 dětí. Na jednu mateřskou školu tak v průměru připadá 65 dětí, přičemž ještě v roce 2008/09 to bylo necelých 63 dětí, v roce 2007/08 přibližně 60 dětí a v roce 2006/07 pouze 59 dětí. Nepatrně se zvyšuje také průměrný počet dětí na 1 třídu (z 22,8 na 23,3), avšak v tomto případě zde existuje omezení a ze zákona se třída mateřské školy naplňuje do počtu 24 dětí (podle vyhlášky⁴ však může zřizovatel školy povolit výjimku z nejvyššího počtu dětí, a to až o 4 děti).

Mateřské školy navštěvuje 76,1 % všech tříletých dětí (okolo 76 % se tento podíl pohyboval i v předchozích le-

⁴ Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006 Sb.

Tabulka 1

**MŠ – počet škol, tříd, dětí, učitelů
a poměrové ukazatele ve školních letech
2006/07–2009/10**

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
počet dětí	285 419	291 194	301 620	314 008
počet tříd	12 494	12 698	13 035	13 452
počet škol	4 815	4 808	4 809	4 826
učitelé (přepoč.stavy)	22 367,7	22 744,3	23 567,8	24 584,3
průměrný počet dětí na školu	59,3	60,6	62,7	65,1
průměrný počet dětí na třídu	22,8	22,9	23,1	23,3
průměrný počet dětí na úvazek učitele	12,8	12,8	12,8	12,8

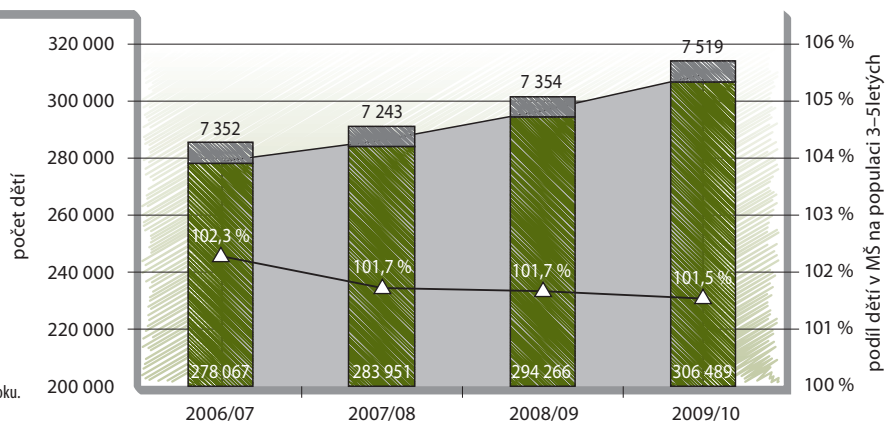
Zdroj: ÚIV

Obrázek 3

**Počty dětí v mateřských školách
na pozadí populace 3–5letých
v letech 2006/07–2009/10**

- populace 3–5letých
- děti v běžných třídách
- děti ve speciálních třídách včetně škol pro žáky se SVP
- podíl dětí v MŠ na populaci 3–5letých

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: ÚIV, ČSÚ

tech), 88,3% všech čtyřletých dětí (tento podíl se snižuje; ještě v roce 2006/07 a 2007/08 činil téměř 91%) a 91,4% všech pětiletých dětí (i zde dochází k poklesu; v roce 2006/07 šlo o 93,7%). Mateřské školy však navštěvují i děti mladší 3 let a jejich podíl na odpovídající populaci stále roste (z 23,0% v roce 2006/07 na 26,7% v roce 2009/10). Naopak nepatrně klesá podíl šestiletých a starších v mateřských školách, v roce 2006/07 představovali 22,7% a v roce 2009/10 jen 21,1% celé populace šestiletých dětí. Ve všech věkových skupinách však dochází v absolutním vyjádření k nárůstu počtu dětí, výjimkou je pouze právě skupina šestiletých a starších, kde klesají i absolutní počty dětí navštěvujících mateřskou školu. Jiná je situace dětí se sociálním znevýhodněním, především těch, které žijí v prostředí sociálního vyloučení či sociálním vyloučením ohroženém. Tyto děti mají oproti ostatním nízkou účast v programech předškolní přípravy. Výstupy ze studií ukazují, že maximálně 40% žáků se sociálním znevýhodněním v sociálně vyloučených lokalitách navštěvovalo před zahájením povinné školní docházky mateřskou školu a dalších 8% přípravnou třídu, ostatní neabsolvovali institucionalizovanou předškolní přípravu vůbec. Školní úspěšnost absolventů mateřské školy z této cílové skupiny je dlouhodobě (v průběhu celé povinné školní docházky) vyšší než u obou dalších skupin. Školní úspěšnost absolventů přípravných tříd je vyšší než u těch, kteří se neúčastnili vůbec žádné předškolní přípravy, ale pouze v počátečních ročnících základní školy. Z dosavadních poznatků jednoznačně vyplývá, že kvalitní předškolní příprava především v běžných mateřských školách je nejefektivnější prevencí nízké školní úspěšnosti. Cesta zařazení dětí se sociálním znevýhodněním do kvalitních programů předškolní přípravy v co nejranějším věku se jeví jako vysoce efektivní v dlouhodobém měřítku.

Poptávka po docházce do mateřských škol není ani zdaleka zcela uspokojována a i přes nárůst počtu škol i tříd je stále více žádostí o přijetí do mateřské školy odmítáno: v roce 2006/07 bylo odmítnuto 9 570 žádostí (3% všech podaných žádostí); v roce 2007/08 se jednalo

o 13 409 odmítnutých žádostí (4% všech podaných žádostí); v roce 2008/09 činil počet žádostí o přijetí do mateřské školy, jimž nebylo vyhověno, 19 996 (6% všech podaných žádostí) a v roce 2009/10 dokonce 29 632 (tj. 9% všech podaných žádostí). Je však třeba poznamenat, že rodiče své děti stále častěji přihlašují do více mateřských škol a celkový počet dětí, které nebyly do mateřské školy přijaty, je tedy výsledně o něco nižší.

Střední délka vzdělávání v mateřských školách činí přibližně 3 roky, a to stabilně ve všech uvedených letech. Došlo zde jen k velmi nepatrnému poklesu z 3,09 roku v roce 2006/07 na 3,04 roku v roce 2009/10.

Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. dětem se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním (dále jen děti se SVP), je poskytována speciální pedagogická péče. Tento trend je vhodné dále rozvíjet a podporovat v souladu s jednou z priorit ministerstva školství, kterou je podpora inkluzivního vzdělávání. Informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost zajišťují a pedagogicko-psychologické služby poskytují školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra). Speciální vzdělávání může probíhat ve třídách či školách zřízených pro děti se zdravotním postižením a poskytuje se i dětem zařazeným do mateřských škol zřízených při dětských domovech či diagnostických ústavech. V roce 2009/10 bylo celkem 112 mateřských škol určených pro děti se SVP, které navštěvovalo 3 267 dětí. Dalších 4 252 dětí pak navštěvovalo třídy určené pro děti se SVP v běžných mateřských školách. Kromě speciálních tříd však mohou být děti se SVP integrovány také do běžných tříd. **S určitým zdravotním postižením** bylo v mateřských školách v roce 2009/10 celkem 8 970 dětí (tj. 2,9% z celkového počtu dětí v mateřských školách), a z toho jich bylo 1 780 individuálně integrováno v běžných třídách mateřských škol.

Naprostá většina mateřských škol je zřizována obcemi (95,6%), což zajišťuje odpovídající dostupnost předškolního vzdělávání. I přesto je hustota sítě mateřských škol

Tabulka 2

MŠ – podíl dětí ve vybraných věkových kategoriích navštěvujících mateřskou školu na odpovídající populaci v letech 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl dětí mladších 3 let navštěvujících mateřskou školu z populace 2letých	23,0%	23,0%	24,8%	26,7%
Počet dětí mladších 3 let navštěvujících MŠ	22 475	23 710	26 384	30 800
Počet dětí ve věku 2 let v populaci	97 834	102 988	106 518	115 180
Podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu z populace 5letých	93,7%	93,2%	92,8%	91,4%
Počet dětí ve věku 5 let navštěvujících MŠ	85 866	87 273	87 927	90 320
Počet dětí ve věku 5 let v populaci	91 657	93 596	94 785	98 791
Podíl dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících mateřskou školu z populace 6letých	22,7%	22,1%	21,5%	21,1%
Počet dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících MŠ	20 397	20 347	20 150	20 033
Počet dětí ve věku 6 let v populaci	89 721	92 013	93 899	94 995

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: ÚIV, ČSÚ

Tabulka 3

Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10

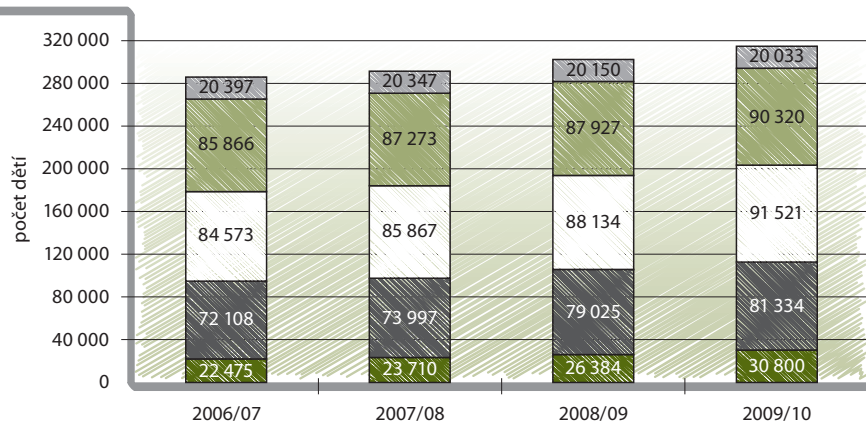
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Střední délka vzdělávání v MŠ	3,07	3,05	3,05	3,04

Zdroj: ÚIV

Obrázek 4

Věkové složení dětí v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10

- mladší 3 let
- 3leté
- 4leté
- 5leté
- 6leté a starší

Zdroj: ÚIV

v jednotlivých regionech České republiky odlišná. Tyto odlišnosti mohou být dány mírou koncentrace velkých měst, nebo naopak malých obcí v regionu, ale svou roli zde může hrát také sloučení škol pod jeden právní subjekt. Největší mateřské školy podle průměrného počtu dětí najdeme v Praze (více než 100 dětí na jednu školu), v kraji Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském (více než 70 dětí); v průměru menší mateřské školy (okolo 57 dětí na jednu školu), jejichž velikost je ale kompenzována hustším rozmístěním, se pak nachází v moravských a východočeských krajích a také v kraji Středočeském. Regionální rozdíly jsou do určité míry patrné také při pohledu na zřizovatele mateřských škol. Zatímco ve většině krajů se podíl mateřských škol zřizovaných obcemi pohybuje okolo 95 % a výše, v Hlavním městě Praze je to pouze 90 % a v Moravskoslezském kraji pak 92 %. Je zde totiž vyšší zastoupení mateřských škol soukromých (v Praze i Moravskoslezském kraji 4 %; v ostatních krajích je jejich zastoupení většinou menší než 3 %), krajských (v Praze i Moravskoslezském kraji 3 %; v ostatních krajích 2 % a méně) a v Praze i mateřských škol církevních (3 %; v ostatních krajích přibližně 1 % a méně). Přirozeně je proto v Praze a Moravskoslezském kraji také vyšší počet i podíl dětí, které tyto mateřské školy navštěvují, a v obou případech se jedná celkově o více než 4 % všech dětí v mateřských školách, přičemž v ostatních krajích jejich podíl představuje maximálně 3 % a spíše méně.

3.2 Základní vzdělávání

Základním vzděláváním rozumíme vzdělávání v základních školách včetně škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením (§ 46, § 47, § 48 a § 48a školského zákona⁵). Cíle základního vzdělávání definuje § 44 školského zákona.

⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Na základních školách plní žáci povinnou školní docházku (§ 36–§ 43 školského zákona). Primární vzdělávání plní naprostá většina žáků na **1. stupni základní školy**. Po jeho absolvování se možnosti plnění povinné školní docházky rozšiřují, žáci mohou využít i dalších vzdělávacích cest. Kromě **pokračování ve vzdělávání na 2. stupni základní školy** mohou **žáci přejít do oborů vzdělání víceletých gymnázií⁶ a oborů vzdělání konzervatoří**, které jsou určeny pro zvláště umělecky nadané žáky.⁷ Možnosti plnění povinné školní docházky v oborech vzdělání víceletých gymnázií nebo konzervatoří využívá zhruba jedna desetina žáků v příslušné věkové skupině. Podíl žáků plnících povinnou školní docházku ve všech typech škol na populaci ve věku 6–14 let ve školním roce 2009/10 činil 100,6 %.

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením včetně mentálního postižení probíhá prostřednictvím jejich **integrace do běžných tříd základních škol nebo do speciálních tříd⁸ na běžných základních školách**. Další možností je jejich vzdělávání ve školách, které jsou **zřízeny pro žáky se zdravotním postižením**. Na 1. stupni základní školy lze využít i tzv. **individuální vzdělávání** (§ 41 školského zákona), které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole. Vzdělávání žáků se sociálním a zdravotním znevýhodněním by mělo probíhat v souladu s ustanoveními školského zákona v běžných základních školách. Pokud u žáků nedojde k vyrovnání důsledků sociálního znevýhodnění v rámci předškolní přípravy a v průběhu povinné školní docházky dosahují nízké školní úspěšnosti, jsou vzdělávání také ve školách zaměřených na vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením. Je nezbytné takové situaci předcházet podporou včasné předškolní přípravy a podporou školní úspěšnosti cílové skupiny v průběhu povinné školní docházky.

⁶ Do šestiletých gymnázií odcházejí žáci po ukončení 7. ročníku základní školy, do osmiletých po ukončení 5. ročníku základní školy.

⁷ Studium osmiletého oboru Tanec v konzervatořích je možné po ukončení 5. ročníku základní školy.

⁸ Pro třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením budeme v dalším textu užívat termín speciální třídy.

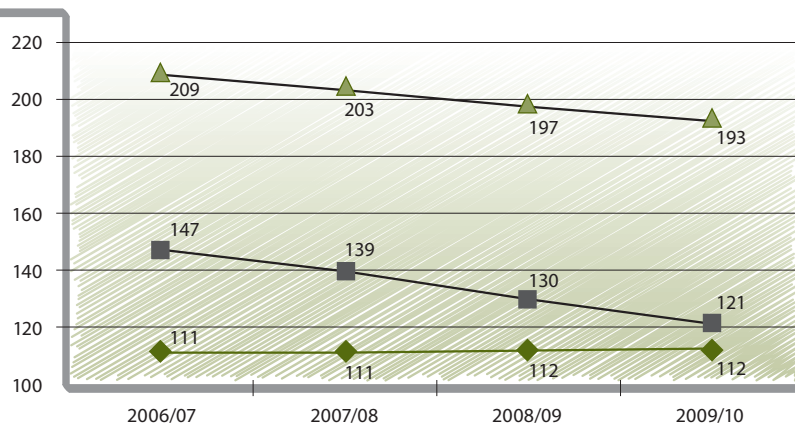
Tabulka 4
Základní školy – vývoj počtu základních škol, tříd, žáků a učitelů v letech 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
1. stupeň				
školy 1. stupeň	4 173	4 132	4 108	4 098
třídy 1. stupeň	24 566	24 324	24 325	24 521
žáci 1. stupeň	462 820	458 046	458 198	460 754
počet žáků na třídu na 1. stupni	18,8	18,8	18,8	18,8
učitelé 1. stupně přepočtení na plné úvazky	27 727,1	27 605,0	27 529,2	27 634,9
podíl žáků 1. stupně na populaci 6–10 let	103,1	101,4	100,5	99,8
2. stupeň				
školy 2. stupeň	2 809	2 775	2 760	2 755
třídy 2. stupeň	19 961	19 109	18 173	17 420
žáci 2. stupeň	413 693	386 817	357 817	333 705
počet žáků na třídu na 2. stupni	20,7	20,2	19,7	19,2
učitelé 2. stupně přepočtení na plné úvazky	34 961,3	33 509,7	31 963,1	30 782,4
podíl žáků 2. stupně na populaci 11–14 let	92,9	93,1	92,7	90,3
ZŠ celkem				
školy – celkem	4 197	4 155	4 133	4 125
třídy – celkem	44 527	43 433	42 498	41 941
žáci – celkem	876 513	844 863	816 015	794 459
počet žáků na třídu – celkem	19,7	19,5	19,2	18,9
učitelé přepočtení na plné úvazky – celkem	62 657,6	61 069,2	59 492,3	58 417,3
podíl žáků celkem na populaci 6–14 let	98,0	97,4	96,9	95,6

Zdroj: ÚIV

Obrázek 5
Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10

- ◆ prům. počet žáků na školu – 1. stupeň
- prům. počet žáků na školu – 2. stupeň
- ▲ prům. počet žáků na školu – celkem

Zdroj: ÚIV

Vzdělávání na základních školách včetně základních škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením probíhá od roku 2007 na základě **školních vzdělávacích programů**, přičemž tvorba ŠVP je plně v kompetenci ředitele školy. Školní vzdělávací programy jsou školami sestavovány na základě **Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání**, který byl vydán MŠMT v březnu 2005 (podle § 4 školského zákona). Školy se řídí podle RVP ZV od školního roku 2007/08.

Možnosti základního vzdělávání jsou v České republice velmi dobře zajištěny – **sít základních škol** je dostatečně hustá a umožňuje většině žáků docházku v blízkém okolí místa bydliště, rozdílné způsoby vzdělávání v základních školách současně umožňují vybrat školu, která nejlépe vyhovuje zaměření a povaze dítěte. Ačkoliv došlo v posledních letech k poklesu počtu základních škol, je jejich počet dostatečný. Ve školním roce 2009/10 bylo v největšíku škol a školských zařízení evidováno 4 125 základních škol, což je o 8 škol méně než v předchozím školním roce. Pokles počtu škol je způsoben jednak jejich rušením, jednak slučováním škol do větších právních subjektů. Ačkoliv počet ZŠ stále klesá, na průměrné velikosti školy se to příliš neprojevovalo. V roce 2009/10 navštěvovalo základní školy 794,5 tis. žáků, což představuje **193 žáků na školu**, přičemž ve školním roce 2008/09 šlo o 197 žáků na školu. Průměrná velikost školy na 1. stupni ZŠ ve školním roce 2009/10 činila 112 žáků, tedy přibližně stejně jako v předchozím roce. Na 2. stupni základních škol činila průměrná velikost školy ve školním roce 2009/10 celkem 121 žáků na školu, což ve srovnání s předchozím školním rokem představuje pokles o 9 žáků na školu.

Počet dětí na 1. stupni základních škol ve školním roce 2009/10 činil **460,8 tis.** a ve srovnání s předchozím školním rokem mírně vzrostl (cca o 2,6 tis. žáků). Růst počtu žáků na 1. stupni se dá předpokládat i v následujících letech, trend je způsoben nárůstem počtu živě narozených dětí od počátku 21. století. **Počet žáků na 2. stupni základních škol** ve školním roce 2009/10 činil **333,7 tis.**, přičemž jejich počet v posledních letech klesal velmi vý-

razně (mezi školními roky 2008/09 a 2009/10 o 24,1 tis. žáků). Nárůst počtu žáků 2. stupně můžeme očekávat nejdříve ve školním roce 2014/15, výrazněji se projeví až v letech následujících.

Sít základních škol České republiky odráží **potřeby jednotlivých krajů v oblasti základního vzdělávání**, přičemž vychází z celkového charakteru regionu – v regionech s vyšší koncentrací malých obcí je více malých škol, v regionech s vyšší koncentrací obyvatelstva ve větších městech existuje více škol velkých. V průměru v České republice připadá na 100 dětí ve věku 6–14 let 0,5 základní školy. Obecně se dá říci, že dostupnost základního vzdělání je v jednotlivých krajích dobrá.

V oblasti základního školství působí i **soukromé a církevní základní školy**. Jejich podíl na celkovém počtu základních škol zdaleka nedosahuje podílu, jaký je u škol středních – podíl soukromých základních škol je 1,7 %, církevních základních škol potom 1,0 %. Podíl žáků v soukromých a církevních školách dosahuje shodně 0,7 %.

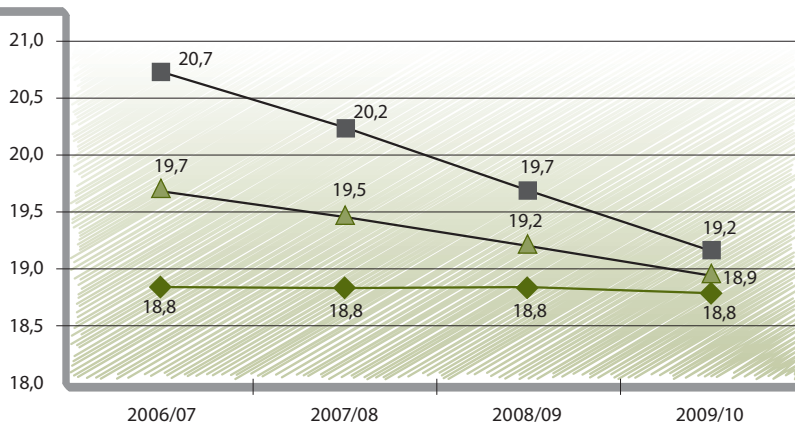
Do základních škol nastupují děti mladší i starší než 6leté. Zatímco podíl dětí přijatých do 1. ročníku základních škol **mladších 6 let** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol je v České republice velmi nízký (ve školním roce 2009/10 jich bylo 1,1 %, což odpovídá dlouhodobému trendu), podíl dětí přijatých do 1. ročníku základních škol **ve věku 7 let a starších** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol činí takřka čtvrtinu (22,8 % ve školním roce 2009/10).

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením je nedílnou součástí vzdělávacího systému. Základní školy ve školním roce 2009/10 navštěvovalo 71,8 tis. žáků se zdravotním postižením, což je 9,0 % všech žáků základních škol. Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 48,4 % ze všech zdravotně postižených žáků navštěvujících základní školy, speciální třídy navštěvovalo 51,6 % ze všech zdravotně postižených žáků v základním vzdělávání (včetně speciálních tříd ve školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením). Tyto podíly se v časové řadě mění jen minimálně.

Obrázek 6

Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10

- ◆— prům. počet žáků na třídu – 1. stupeň
- prům. počet žáků na třídu – 2. stupeň
- ▲— prům. počet žáků na třídu – celkem

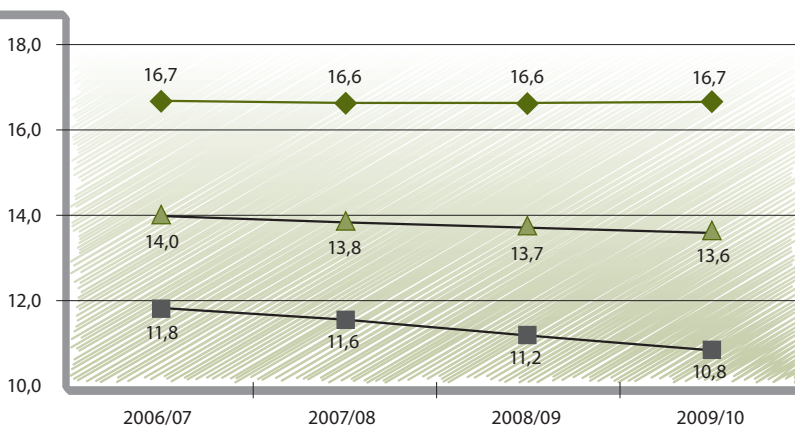

Zdroj: ÚIV

Obrázek 7

Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na učitelský úvazek na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10

- ◆— prům. počet žáků na učitelský úvazek – 1. stupeň
- prům. počet žáků na učitelský úvazek – 2. stupeň
- ▲— prům. počet žáků na učitelský úvazek – celkem

Zdroj: ÚIV

V rámci základního vzdělávání mohou obce (či svazky obcí) nebo kraje se souhlasem krajského úřadu zřizovat **přípravné třídy základní školy** pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývojový handicap. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.⁹ Ve školním roce 2009/10 bylo na 172 školách (v předchozím školním roce to bylo 146 škol) zřízeno 199 přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním, které navštěvovalo 2 410 dětí (v předchozím školním roce bylo zřízeno 166 přípravných tříd, které navštěvovalo 2 028 dětí).

Povinnou školní docházku lze též plnit v některých oborech vzdělání středních škol (obory víceletých gymnázií) a v osmiletém oboru Tanec v konzervatořích. Podíl počtu všech žáků plnících povinnou školní docházku v oborech víceletých gymnázií a konzervatoří vzhledem k počtu žáků v ročnících odpovídajících 2. stupni základní školy v roce 2009/10 činil 12,6 % (v roce 2008/09 to bylo 11,9 %). Tento podíl v posledních letech stále roste. Do oborů vzdělání víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří obor Tanec v roce 2008/09 ze základních škol přešlo 11,2 tis. žáků.

Specifickou problematickou oblastí základního vzdělávání je **předčasné ukončení docházky do základní školy** před dosažením základního vzdělání. V roce 2008/09¹⁰ takto odešlo 4,8 tis. žáků, což je 4,7 % ze všech odchodů ze základní školy. Celkem 81,6 % z těchto žáků předčasně ukončuje základní školu v 8. ročníku (3,9 tis. žáků), zbylých 18,4 % opustilo základní školu z 1.–7. ročníku (889 žáků). Minimum odchodů ze základních škol bylo v 1.–5. ročníku, a to pouhých 13 žáků. Tito žáci již mají splněnou povinnou školní docházku, tzn. že ve

vzdělávacím systému strávili zákonem stanovených 9 let, nedosáhli však základního vzdělání, event. základů vzdělání.

Pro část populace, která nemá ukončené základní vzdělání, nabízejí základní a střední školy **kurzy pro získání základního vzdělání a základů vzdělání**. Zájem o tyto kurzy není příliš vysoký a navštěvuje je víceméně ustálený počet frekventantů. Ve školním roce 2009/10 bylo organizováno 32 kurzů pro získání základního vzdělání, které navštěvovalo 444 frekventantů. Kurzů pro získání základů vzdělání bylo ve školním roce 2009/10 organizováno 49 a docházelo do nich 281 frekventantů.

3.3 Střední vzdělávání

Dosažení stupně středního vzdělání je významným krokem ve vzdělávací dráze a je důležité pro dobré uplatnění na trhu práce i pro možnost dalšího vzdělávání se, a to nejen v rámci formálního vzdělávání.

Vzdělávání je možné realizovat v oborech středního vzdělání, v oborech středního vzdělání ukončených výučním listem a v oborech středního vzdělání ukončených maturitní zkouškou. Střední vzdělávání prochází v posledních letech reformou, která nahradila výuku podle dosud používaných učebních dokumentů mnohem flexibilnější výukou podle školních vzdělávacích programů, které si každá jednotlivá škola sestavuje na základě rámcového vzdělávacího programu (RVP) pro konkrétní obory. Nejzazší termín pro zahájení výuky podle Rámcových vzdělávacích programů pro gymnázia a pro gymnázia se sportovní přípravou byl 1. září 2009. Odborné vzdělávání přechází na RVP postupně, v první vlně v roce 2007 bylo schváleno 62 RVP, v roce 2008 a 2009 shodně 82 a tento proces bude pokračovat i v roce 2010. Školy mají od vydání RVP dva roky na to, aby sestavily svůj školní vzdělávací program a uvedly jej do praxe. Transformací původních oborů na RVP širě vymezené obory dojde i k jejich redukci, a to z původních cca 800 na přibližně 275. Bližší informace o školské reformě je možné nalézt na meto-

⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Data za předčasné ukončení docházky v základních školách jsou vykazována za rok zpětně.

Tabulka 5

Střední školy, počet podaných přihlášek, přijetí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2009/10 (bez nástavbového a zkráceného studia) – (1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Počet podaných přihlášek (1. kolo)	Počet přijetí – přijímací řízení (1. kolo)	Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole
Celkem	277 879	164 188	59,1%
Střední vzdělávání	736	691	93,9%
Střední vzdělávání s vyučným listem	66 242	49 476	74,7%
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou	210 901	114 021	54,1%
z toho žáci ve věku PŠD hlásící se na víceleté SŠ	26 175	12 551	48,0%

Tabulka 6

Podíl nově přijatých v denní formě vzdělávání do oborů středního vzdělávání vzhledem k počtu absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07 až 2009/10

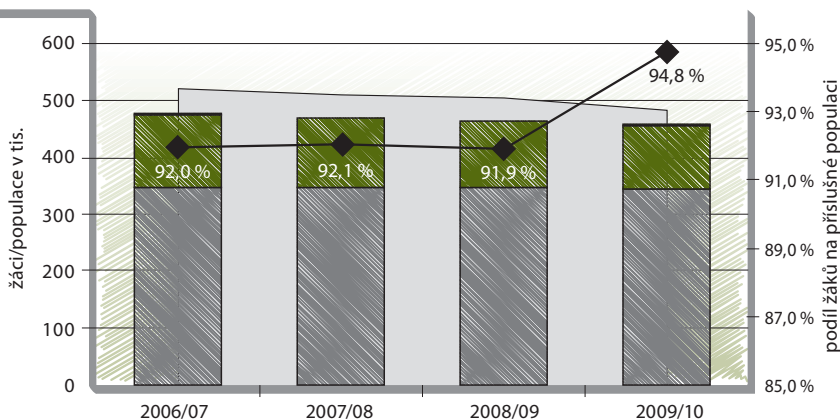
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl přijatých na střední školy vzhledem k absolventům povinné školní docházky	108,7 %	110,3 %	109,5 %	112,4 %
Celkový počet nově přijatých na střední školy	140 564	133 990	131 810	127 766
Počet absolventů povinné školní docházky předchozího školního roku	129 271	121 479	120 392	113 676

Poznámka: Nově přijatí na střední školy jsou bez nástavbového a zkráceného studia a žáci 8letých a 6letých gymnázií jsou započtení v ročních odpovídajících prvnímu ročníku středních škol.

Obrázek 8

Žáci středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2006/07–2009/10

- populace 15–18letých
- střední vzdělávání s vyučným listem
- střední vzdělávání s maturitní zkouškou
- střední vzdělávání
- podíl na přísl. populaci

dickém portálu www.rvp.cz nebo, v případě odborného vzdělávání, na stránkách www.nuov.cz.

Střední vzdělání se v současné době stává jakýmsi vzdělanostním standardem. Do středního vzdělávání nastupují téměř všichni absolventi základních škol. Nadaní žáci mohou opustit základní školu dříve a pokračovat v plnění povinné školní docházky ve víceletých oborech vzdělání gymnázií, kde následně pokračují i ve středoškolském vzdělávání. Do 8letého oboru jsou přijímání žáci zpravidla z 5. ročníku, do 6letého oboru ze 7. ročníku základní školy.

Zastoupení žáků vzdělávajících se na středních školách ve vztahu k populaci 15–18letých, pro které jsou střední školy primárně určeny, roste, a to i přesto, že výrazně klesá počet osob v dané věkové skupině. V roce 2009 dosáhla hodnota tohoto ukazatele již téměř 95 %, což je o 2,8 procentního bodu více než v předchozím roce. Příčinou je jednak pokles populace 15–18letých, který meziročně dosáhl hodnoty 4,4 %, jednak fakt, že střední školy navštěvují i starší žáci. Je zde patrný odklon od vzdělávání v oborech ukončených výučním listem k oborům ukončeným maturitní zkouškou, které umožňují další studium na vyšších odborných či vysokých školách. Podíl žáků v oborech středního vzdělání je stabilně nízký, jedná se zpravidla o obory pro handicapované či hůře vzdělavatelné žáky. Po úspěšném absolvování 3letých oborů ukončených výučním listem je možné se dále vzdělávat v oborech nástavbového studia, které jsou dvouleté. Úspěšní absolventi získají mimo dalších znalostí maturitní zkoušku a možnost dále se vzdělávat ve vyšší odborné nebo vysoké škole.

Pro ty žáky, kteří již absolvovali střední vzdělání s maturitní zkouškou a chtějí získat vzdělání v jiném oboru, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou, pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s výučním listem nebo s maturitní zkouškou, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední vzdělání lze také získat po přeložení souboru osvědčení o získání dílčích

kvalifikací, definovaného dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání v Národní soustavě kvalifikací. Tato osvědčení nahrazují předchozí vzdělání a umožňují složit závěrečnou nebo maturitní zkoušku.

Přijímací řízení ke vzdělávání na středních školách pro rok 2009/10 doznalo podstatných změn.¹¹ Oproti předchozímu roku bylo možné podat až tři přihlášky v prvním kole přijímacího řízení. Ne všichni žáci této možnosti využili. Odpovědnost za podání přihlášky nebo přihlášek má zákonný zástupce žáka, případně žák sám, pokud je zletilý. Na přihlášce je možno uvést jeden ze dvou termínů stanovených ředitelem školy v rámci 1. kola přijímacího řízení, termín, ve kterém se žák chce zúčastnit přijímací zkoušky. Část středních škol konala nějakou formou přijímací zkoušku, ostatní školy přijímaly pouze na základě výsledků vzdělávání na základní škole. Počet podaných přihlášek v 1. kole dosáhl 277 879, z toho ve více než 21 % případů se konala i přijímací zkouška, a to nejčastěji na školách jiných resortů a ve školách církevních; z pohledu zaměření oboru pak téměř vždy v oborech umělecky zaměřených a velmi často do gymnaziálních oborů, zejména víceletých. Naproti tomu do oborů lyceum nebyla ve většině případů přijímací zkouška konána. Počet přijetí, tedy kladně vyřízených žádostí, dosáhl 164 188. Přijetí uchazeči své rozhodnutí nastoupit škole potvrzovali předáním zápisového lístku. Údaje kvůli změně systému přijímacího řízení není možné srovnat s údaji z předchozích let.

Počet žáků, kteří nastupují do 1. ročníků střední školy, je vyšší než počet žáků, kteří ukončují povinnou školní docházku. V případě žáků nově nastupujících do 1. ročníku denní formy jejich podíl na počtu absolventů základní školy dosahuje více než 112 %, což je dáno tím,

¹¹ *Novelizace školského zákona, která mimo jiné změnila některé podmínky přijímacího řízení na střední školy, byla provedena zákonem číslo 49/2009 Sb. s účinností od 3. 5. 2009 a zákonem 243/2008 Sb.*

Tabulka 7
Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2009/10 podle druhu vzdělávání bez nástavbového studia

Druh vzdělávání	Školy ¹⁾			Žáci			Nově přijatí do 1. ročníku			Absolventi za školní rok 2008/09		
	celkem	z toho forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání	
		denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní
Střední školy – celkem	1 430	1 427	431	511 740	499 769	11 971	131 897	128 306	3 591	110 412	108 240	2 172
střední	115	113	2	1 917	1 802	115	1 010	943	67	540	522	18
střední s výučním listem	539	534	28	113 609	112 230	1 379	40 429	39 906	523	31 552	31 082	470
z toho zkrácené	13	11	2	273	199	74	251	177	74	90	45	45
střední s maturitou	1 239	1 236	175	396 214	385 737	10 477	90 458	87 457	3 001	78 320	76 636	1 684
v tom												
víceleté	315	315	x	85 135	85 135	x	11 563	11 563	x	10 354	10 354	x
4leté	1 186	1 180	169	310 575	300 579	9 996	78 702	75 872	2 830	67 854	66 246	1 608
zkrácené	16	4	12	504	23	481	193	22	171	112	36	76

Komentář:

1 Počet škol celkem není součtem počtů škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých typech a formách vzdělávání a oborech vzdělání.

Zdroj: databáze UIV

Tabulka 8
Podíl absolventů středního vzdělání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni v letech 2005/06 až 2008/09

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni	68,5 %	70,2 %	71,2 %	72,7 %
Absolventi oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou včetně absolventů nástavbového a zkráceného studia	85 384	85 799	84 348	83 951
Počet absolventů středních škol - denní forma vzdělávání	124 655	122 254	118 423	115 510

že do denní formy vzdělávání na střední škole přicházejí také žáci s určitým časovým odstupem po absolvování základní školy. Tento časový odstup je zapříčiněn tím, že žák přestupuje na jiný středoškolský obor, nikoli však formou přestupu, ale formou úspěšného přijetí v rámci přijímacího řízení, tedy stejně jako žáci přicházející přímo ze základních škol. Druhou, pravděpodobně méně početnou skupinou nově přijatých na střední školy jsou žáci, kteří přicházejí až po určité době strávené na trhu práce.

Střední vzdělávání bylo realizováno na 1 430 školách, účastnilo se ho 511 740 žáků (bez započtení nástavbového studia). Téměř 98 % žáků se vzdělávalo v denní formě. Více jak 2/3 žáků (bez započtení nástavbového studia) se vzdělávaly v oboru zakončeném maturitní zkouškou. Všeobecné vzdělávání, tedy vzdělávání v oborech gymnázií a lyceí, se na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání (bez nástavbového studia) podílí bezmála 33 % a jeho zastoupení stále mírně roste. Téměř 17 % žáků si na středních školách plnilo povinnou školní docházku na nižším stupni víceletých gymnaziálních oborů.

V rámci středního vzdělávání s výučním listem jsou nejčastěji zastoupeny obory ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus a Strojírenství a strojírenská výroba. V rámci odborně zaměřeného středního vzdělávání s maturitní zkouškou pak obory ze skupiny Ekonomika a administrativa, Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika a rovněž Strojírenství a strojírenská výroba a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Meziročně došlo k poklesu počtu žáků o téměř 1,5 %, za čtyři sledované roky pak o 4,1 %. Počet žáků v oborech středního vzdělání kolísá, v oborech středního vzdělání s výučním listem klesá, i když tempo poklesu v roce 2009/10 zpomalilo. Počet žáků v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou byl v letech 2006/07–2008/09 téměř vyrovnaný, v roce 2009/10 došlo k poklesu o 1,2 %.

Počet nově přijatých meziročně poklesl o 3,1 %, za čtyři uvedené roky se jednalo o 9,1% pokles. V roce 2009/10 se zastavil pokles počtu žáků nově vstupujících do oborů zakončených výučním listem. Pokles počtu nově přijatých

do maturitních oborů pokračuje, nedotkl se však žáků víceletých gymnázií. K nárůstu (od roku 2007/08) dochází u oborů středního vzdělání. Ve vztahu k populaci patnáctiletých, tedy teoretickému věkovému ročníku pro vstup na střední školu, podíl žáků, kteří nastupují do středního vzdělávání, roste. V roce 2009/10 dosáhl tento ukazatel hodnoty 118,6 %. Je však nutné říci, že více než polovina žáků nově vstupujících na střední školy (do denní formy vzdělávání) je starší 15 let. Patnáctiletí tvoří v případě středního vzdělávání s maturitní zkouškou (s vyloučením zkrácené formy a víceletého vzdělávání) 44,6 % nově přijatých žáků. V případě středního vzdělávání ukončeného výučním listem je podíl 15letých žáků na nově přijatých jen 26,9 %, šestnáctiletí pak představují z této skupiny 48,4 % a 17letí téměř 13,9 % a starší sedmnácti let 10,8 %.

Během čtyřletého uváděného období se situace měnila, věk nově přijatých se zvyšoval. V roce 2006/07 tvořili patnáctiletí 50 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s maturitní zkouškou a 33,8 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s výučním listem. Toto „zpožděné“ zahájení středního vzdělávání pak ovlivní věkové složení žáků nejen na středních školách, ale i na školách vyšších odborných a vysokých.

Počet absolventů meziročně poklesl o 2,4 %, za sledované čtyřleté období pak o 4,2 %. Na těchto poklesech se nejvíce podílelo střední vzdělávání s výučním listem. Ve vztahu k populaci 19letých, tedy teoretickému věkovému ročníku pro absolvování střední školy, podíl absolventů také klesá. V roce 2008/09 dosáhl tento ukazatel hodnoty 81,8 %. Počet žáků, kteří absolvují střední vzdělávání s maturitní zkouškou (včetně žáků nástavbového a zkráceného studia), tedy těch, kteří mají možnost pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole, roste. V roce 2009/10 dosáhl 72,7 %, což je o 1,5 procentního bodu více než v předchozím roce a o 4,2 procentního bodu více než před čtyřmi roky.

V rámci středního vzdělávání, jakožto i v celé vzdělávací soustavě, je zohledněno vzdělávání zdravotně postižených a znevýhodněných žáků, kterých se na středních

školách v roce 2009/10 vzdělávalo 19 728. Téměř 32% postižených žáků bylo individuálně integrováno do běžných tříd, více než 68% bylo zařazeno ve speciálních třídách, ať už zřízených v běžných školách, nebo ve školách, které jsou samostatně zřízeny pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Naprostá většina žáků individuálně integrovaných do běžných tříd je postižena vývojovými poruchami učení. Ve speciálních třídách převládá mentální postižení. I když počet postižených žáků meziročně kolísá, jejich podíl na celkovém počtu žáků středních škol roste. Patrný je odklon od umístění ve speciálních třídách ve směru k individuální integraci v běžných třídách.

3.3.1 Všeobecné vzdělávání

Všeobecně zaměřené vzdělání na sekundární úrovni vzdělávání poskytují v českém vzdělávacím systému **obory vzdělání gymnázií¹² a obory lyceí**. V porovnání se zeměmi Evropské unie je zastoupení žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech vzdělání v České republice nižší, kdy průměr za země EU se pohybuje okolo 80% žáků ve všeobecně zaměřeném vzdělávání.¹³ V České republice jde zhruba o 25% podíl žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech středního vzdělání.

Školy vyučující **obory gymnázií** se zaměřují na poskytování širokého všeobecného vzdělání.

Školy vyučující **obory lyceí** též poskytují především všeobecně zaměřené vzdělávání, avšak současně je část výuky věnována odbornému vzdělávání, a to podle zaměření školy – technické obory lyceí, pedagogické obory lyceí, přírodovědné obory lyceí, zdravotnické obory ly-

ceí, ekonomické obory lyceí a waldorfské obory lyceí. Žáci vzdělávající se v těchto oborech získávají všeobecně zaměřené vzdělání a současně se jejich vzdělání prohlubuje i v odborně zaměřených předmětech, které jsou pro školu charakteristické. Podíl všeobecně vzdělávací složky je vždy vyšší než podíl odborné profílace.

Délka vzdělávání v gymnaziálních oborech činí **čtyři, šest a osm let** (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Na všech školách vyučujících obory vzdělání gymnázií v České republice se **od 1. 9. 2009** vyučuje podle **školních vzdělávacích programů** (ŠVP G). Tyto programy umožňují školám realizovat výuku způsobem a zaměřením, které jim vyhovují, přičemž je však nutné, aby dodržely **rámcové vzdělávací plány** (RVP G) vypracované Výzkumným ústavem pedagogickým pro jednotlivé stupně gymnaziálního vzdělávání. Výuka podle ŠVP umožňuje organizovat výuku podle profílace školy jak v rámci povinně vyučovaných předmětů, tak i prostřednictvím volitelných předmětů a jejich hodinové dotace. Školní vzdělávací programy pro nižší stupeň gymnázií jsou zpracovány podle RVP pro základní vzdělávání (RVP ZV), přičemž povinnost vyučovat podle ŠVP je na osmiletých gymnáziích od 1. 9. 2007 a na šestiletých od 1. 9. 2009.

Délka vzdělávání v oborech lyceí činí **čtyři roky** (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Výuka na školách vyučujících obory lyceí probíhá podle učebních dokumentů stanovených pro tyto obory vzdělání. Nejpozději od 1. 9. 2009 měly povinnost začít výuku podle ŠVP zpracovaných v souladu s příslušnými RVP školy s obory vzdělání technické lyceum a ekonomické lyceum. Od 1. 9. 2011 se budou zdravotnická lycea, přírodovědná lycea a kombinovaná lycea (kombinovaná lycea nahrazují od 1. 9. 2011 lycea waldorfského typu) při výuce řídit školními vzdělávacími plány, neboť pro tyto obory lyceí již byly vypra-

¹² Včetně oborů vzdělání gymnázií se sportovní přípravou.

¹³ Metodika vykazování žáků ve všeobecně vzdělávacích a odborně profílovaných oborech vzdělání je v jednotlivých zemích EU různá, a porovnání zastoupení žáků v jednotlivých zaměřeních je tudíž komplikované. Podrobnější informace lze najít v publikaci *Key data on education in the European Union, kterou každoročně vydává Office for Official Publications of the European Communities v Lucembursku.*

Tabulka 9

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v denní formě vzdělávání v letech 2006/07 až 2009/10

		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Nově přijatí celkem		33 329	32 447	32 506	30 918
v tom	obory gymnázií	27 112	25 845	25 979	25 035
	obory lyceí	6 217	6 602	6 527	5 883
Žáci celkem		160 381	166 694	168 898	167 182
v tom	obory gymnázií	145 450	145 447	145 044	142 902
	obory lyceí	14 931	21 247	23 854	24 280
Absolventi celkem		27 211	27 691	29 195	.
v tom	obory gymnázií	24 176	24 193	24 499	.
	obory lyceí	3 035	3 498	4 696	.

Tabulka 10

Podíl nově přijímaných v denní formě vzdělávání do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2009/10 bez žáků nástavbového studia a zkrácených forem

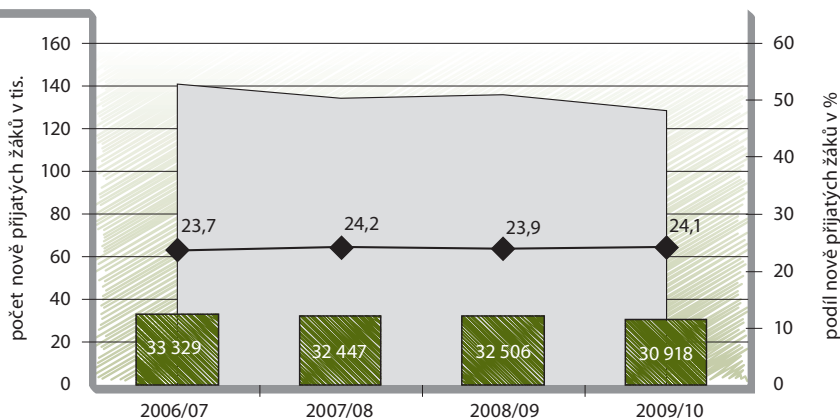
Poznámka: Počet přijímaných = počet přijatých do oborů vzdělání gymnázií (u 8letých a 6letých gymnázií jsou zahrnuty ročníky odpovídající prvnímu ročníku středních škol) a do oborů vzdělání lyceí.

		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v %		23,7	24,2	23,9	24,1
v tom	obory gymnázií	19,3	19,3	19,1	19,5
	obory lyceí	4,4	4,9	4,8	4,5
Počet nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou celkem		33 329	32 447	32 506	30 918
v tom	obory gymnázií	27 112	25 845	25 979	25 035
	obory lyceí	6 217	6 602	6 527	5 883
Celkový počet nově přijatých na střední školy		140 564	133 990	136 095	128 284

Obrázek 9

Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2008/09 bez žáků nástavbového vzdělávání a zkrácených forem

- Celkový počet nově přijatých na střední školy v tis. (bez žáků nástavbového studia)
- Počet přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v tis.
- ◆ Podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v %

Tabulka 11

Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, na počtu absolventů středních škol v letech 2005/06 až 2007/08

Poznámka: Počet absolventů = počet absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání gymnázií a středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání lyceí.

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání	22,5 %	23,9 %	24,9 %	26,5 %
v tom				
obory gymnázií	20,6 %	21,2 %	21,8 %	22,2 %
obory lyceí	1,8 %	2,7 %	3,2 %	4,3 %
Počet absolventů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou	26 133	27 211	27 691	29 195
v tom				
obory gymnázií	24 001	24 176	24 193	24 499
obory lyceí	2 132	3 035	3 498	4 696
Počet absolventů středních škol (bez zkráceného a nástavbového studia)		114 092	111 016	110 300

covány rámcové vzdělávací plány a od 1. 9. 2009 jim běží dvouleté zkušební období, ve kterém si tato lycea připravují své **školní vzdělávací programy**. Pro obor vzdělání pedagogické lyceum ještě nebyl RVP vydán, tudíž se na ně povinnost přípravy školních vzdělávacích plánů prozatím nevztahuje.

Sít škol vyučujících obory vzdělání gymnázií je v České republice velice hustá a umožňuje většině žáků získat střední vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru prakticky bez nutnosti náročného dojíždění. Školy vyučující obory vzdělání gymnázií existují ve všech okresech s výjimkou okresu Praha-západ. Žáci z tohoto okresu však bez problémů mohou navštěvovat školy s tímto zaměřením v Praze. **Sít škol vyučujících obory lyceí** je méně hustá a tyto školy jsou dostupné zejména ve větších městech a vzdělávacích centrech regionů.

Počet škol vyučujících obory vzdělání gymnázií se v posledních letech příliš nemění, v roce 2009/10 fungovalo v České republice celkem 379 středních škol vyučujících obory gymnázií, z nichž 25,8 % bylo zřízeno neveřejným subjektem (20,6 % škol bylo zřízeno soukromým zřizovatelem, 5,2 % bylo zřízeno církvemi). Všeobecné vzdělávání **v oborech vzdělání lyceí** pak poskytovalo 218 škol, přičemž 12,4 % škol vyučujících tyto obory vzdělání je zřízeno soukromým zřizovatelem nebo církvemi.

Počty nově přijímaných žáků do denní formy vzdělávání do **oborů vzdělání gymnázií** se v roce 2009/10 proti předešlému školnímu roku mírně snížily, kdy bylo do oborů gymnázií nově přijato 25 tisíc žáků, což je o necelý tisíc méně než v předešlé roce a o více jak 2 tisíce méně než v roce 2006/07. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 2,9 tisíce žáků. **Do oborů vzdělání lyceí** bylo v roce 2009/10 přijato 5,9 tisíce žáků, což je o 10 % méně než v předchozím roce. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 598 žáků. Nejvíce nově přijatých žáků do oborů lyceí směřovalo na ekonomická lycea, a to 38 % (2,2 tisíce nově přijatých žáků), a na technická lycea, kam zamířilo 27 % ze všech nově přijatých žáků do oborů lyceí (1 585 nově přijatých žáků). Naopak nejméně nově přijá-

tých žáků směřovalo na kombinované (dříve waldorfské) lyceum, a to 61 nově přijatých. Tento pokles v počtu nově přijatých žáků je zřejmě ovlivněn demografickým stavem, kdy počet mladých lidí příslušné věkové skupiny v současné době klesá.

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání gymnázií¹⁴ na celkovém počtu nově přijatých na střední školy (nejsou uvažováni nově přijatí do zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou nebo výučním listem ani nástavbového studia) se v roce 2009/10 mírně snížil na 19,5 %, přičemž v předchozím roce činil 19,7 % a v roce 2006/07 pak 19,2 %. **Podíl nově přijatých do oborů vzdělání lyceí** v roce 2009/10 činil 4,5 %, což je také mírný pokles ve srovnání s předchozím rokem, a to o 0,4 procentního bodu.

Počet žáků vzdělávajících se v oborech vzdělání gymnázií v denní formě vzdělávání se v roce 2009/10 ve srovnání s předešlým rokem mírně snížil a činí 142,9 tisíce žáků, přičemž v předešlé roce se v oborech gymnázií vzdělávalo 145,0 tisíc žáků. Žáci víceletých oborů vzdělání gymnázií tvoří téměř 60 % všech žáků na školách vyučujících obory vzdělání gymnázií v denní formě vzdělávání. Podíl žáků soukromých a církevních škol na celkovém počtu žáků oborů vzdělání gymnázií činí 11 %, což ve srovnání s předchozími roky představuje pokles o 2 procentní body. **V oborech vzdělání lyceí** se v roce 2009/10 vzdělává v denní formě vzdělávání 24,3 tis. žáků, tedy o 6,2 tisíce žáků více než v roce 2006/07.

V roce 2008/09 **absolvovalo** v denní formě vzdělávání **ve čtyřletých oborech vzdělání gymnázií** 14,1 tisíce žáků, **v oborech vzdělání víceletých gymnázií** absolvovalo 10,3 tisíce žáků, což je téměř stejně jako v předchozím roce. Celkově absolvovalo v roce 2008/09 v oborech vzdělání gymnázií 24,4 tisíce žáků. Ve srovnání s před-

¹⁴ Mezi nově přijaté do oborů vzdělání gymnázií jsou zahrnováni žáci odpovídajících ročníků 6letých a 8letých oborů vzdělání gymnázií (tedy 3. ročník 6letých a 5. ročník 8letých oborů vzdělání gymnázií).

chozím rokem tak došlo k nárůstu o více jak 300 absolventů. V **oborech vzdělání lyceí** v roce 2008/09 absolvovalo 4,7 tisíce žáků, přičemž počet absolventů těchto oborů vzdělání se ve srovnání s předchozím rokem zvýšil o 1,2 tisíce žáků a ve srovnání s rokem 2005/06 se zvýšil o 1,7 tisíce žáků. Nejvíce absolventů oborů vzdělání lyceí absolvovalo v technicky zaměřených oborech vzdělání (1,8 tisíce absolventů) a v ekonomicky orientovaných oborech vzdělání (1,7 tisíce absolventů).

Podíl absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou ve všeobecně zaměřených oborech vzdělání na počtu všech absolventů středních škol¹⁵ je v posledních letech poměrně stabilní a pohybuje se v rozmezí od 22,5 % v roce 2005/06 po 26,5 % v roce 2008/09. Oproti předchozímu roku došlo k nárůstu podílu, a to o 1,6 procentního bodu.

V oborech vzdělání gymnázií se v roce 2009/10 vzdělává 58,8 % dívek a 42,2 % chlapců, což je podobné genderové rozložení jako v předchozích letech. V oborech vzdělání lyceí činí v roce 2009/10 podíl dívek 60 % ze všech žáků oborů vzdělání lyceí, což je o 6 procentních bodů více než v roce 2006/07.

3.3.2 Odborné střední vzdělávání

Odborně zaměřené střední vzdělávání má v České republice nezastupitelnou roli. Přípravuje mladé lidi jednak pro přímý vstup na trh práce, jednak pro další studium na vyšších odborných či vysokých školách. Tento vzdělávací segment se rovněž podílí na celoživotním vzdělávání, a to jak formou dálkového, večerního, distančního nebo kombinovaného vzdělávání, tak nabídkou **zkráceného studia** pro ty, kteří již výuční list nebo maturitu získali. Na středních školách mohou žáci získat **střední vzdělání, střední vzdělání s maturitní zkouškou a střední vzdělání s vý-**

učním listem. V případě, že úspěšně dokončí tříletý obor středního vzdělání s výučním listem, mohou rovněž získat maturitní zkoušku, a to prostřednictvím dvouletého **nástavbového studia**, o kterém je pojednáno dále v samostatné kapitole. Novelou školského zákona je počínaje rokem 2009/10 umožněno absolventům majícím střední vzdělání s výučním listem navštěvovat **zkrácené studium pro získání středního vzdělávání s výučním listem** v jiném oboru, než v kterém již výuční list získali. Dříve tuto možnost měli jen absolventi maturitních oborů. V roce 2009/10 tak došlo k prudkému nárůstu počtu nově přijatých do denní formy tohoto druhu vzdělávání, počet žáků v ostatních formách se také, avšak ne tak výrazně, zvýšil.

V datech této kapitoly jsou zahrnuta i lycea, i když svým charakterem se jedná o obory všeobecného vzdělání (resp. obecně odborného charakteru se zaměřením technickým, ekonomickým, pedagogickým, zdravotnickým a přírodovědným). Pro zachování kontinuity časových řad publikovaných v minulosti je proto zahrnujeme i do této kapitoly. Podrobnější informace o těchto oborech naleznete v kapitole o všeobecném vzdělávání.

Střední vzdělání s výučním listem získávají žáci zejména ve tříletých, méně často ve dvouletých oborech vzdělání s výraznou složkou praktického vyučování a výcviku a ve zkráceném studiu pro získání středního vzdělání s výučním listem. Odborně zaměřené střední školy nabízejí absolventům základních škol také střední vzdělání. Odbornou přípravu pro žáky, kteří ukončili základní školu v nižším než devátém ročníku, poskytují školy ve dvouletých oborech vzdělání, odborné vzdělávání žákům, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo základní školu speciální, ve dvouletých a tříletých oborech vzdělání, a těm, kteří absolvovali praktické školy, umožňují vzdělávání v jednoletých, dvouletých a tříletých oborech vzdělání. V rámci odborného vzdělávání školy nabízejí i další možnosti vzdělávání – např. studium jednotlivých předmětů a rekvalifikační kurzy. Počet účastníků rekvalifikačních kurzů pořádaných školami každoročně roste, a je tedy patrné, že se školy kromě počátečního vzdělá-

¹⁵ Ukazatel je vypočítán ze všech absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru, tzn. vč. oborů vzdělání lyceí.

vání věnují i aktivitám z oblasti celoživotního učení. Rozložení vzdělávacích aktivit mezi počáteční a celoživotní vzdělávání může školám pomoci s potížemi, kterým musí čelit v souvislosti s úbytkem počtu žáků, který lze očekávat v následujících letech.

Odborné střední vzdělávání je jednou z oblastí vzdělávání, ve které se odrážejí ekonomické změny a změny požadavků trhu práce. Hustota škol a zejména pak oborová skladba se regionálně liší. Otázka oborové struktury středního odborného vzdělávání se stala v posledních letech předmětem cíleného výzkumného sledování, polemiky mezi odborníky, sociálními partnery i širokou veřejností. Tyto diskuse vycházejí především z vysoké míry nezaměstnanosti absolventů některých skupin oborů vzdělání, a naopak nedostatku absolventů „řemeslných“ oborů. Velký důraz je rovněž kladen na těsnější propojení vzdělávacího a podnikatelského sektoru. Česká republika se tímto problémem nezabývá jen na národní úrovni, ale doporučení pro zlepšení vyšla také ze spolupráce s experty OECD v rámci právě skončeného projektu VET Review. K vyšší kvalitě odborného vzdělávání by mělo přispět i postupné zavádění RVP a na ně navazujících ŠVP. Pro většinu odborně zaměřených oborů jsou RVP již vytvořeny, nicméně kurikulární reforma středního vzdělávání bude i nadále pokračovat, a to až do doby definitivního zahájení výuky podle ŠVP.

Pro další rozvoj a udržení vysoké kvality středoškolského odborného vzdělávání jsou podstatné otázky jeho cílů, obsahu a kvality. Odborné střední vzdělávání by se nemělo orientovat pouze na přípravu absolventů pro přímý vstup do prvního zaměstnání, ale mělo by vytvořit předpoklady pro jejich vstup do vzdělávání vyššího stupně i pro další profesní uplatnění v průběhu celého života. Z tohoto důvodu nemůže odborná příprava vycházet pouze z potřeb současnosti, ale musí být směřována k budoucím potřebám pracovního trhu především z hlediska požadované kvalifikace. Ze škol by měli odcházet jak specializovaní odborníci, tak absolventi se širokým profilem odpovídajícím obecně odbornému vzdělávání,

absolventi schopní dále rozvíjet svůj potenciál, schopní a ochotní vzdělávat se v průběhu celého života v souladu s potřebami trhu práce.

Ve školním roce 2009/10 probíhalo odborné vzdělávání na 1 108 středních školách a vzdělávalo se v něm 356 867 žáků v denní formě a 11 022 žáků v ostatních formách vzdělávání. Většina žáků – 68,6 % – navštěvovala obory středního vzdělání s maturitní zkouškou, 30,9 % obory středního vzdělání s výučním listem a obory středního vzdělání 0,5 % žáků. Žáci lyceí představovali 6,6 % žáků odborného vzdělávání zakončeného maturitou. Nově přijato bylo 106 641 žáků, z toho 96,8 % do denní formy. V roce 2008/09 absolvovalo 85 711 žáků, z toho 97,7 % v denní formě. Počet žáků navštěvujících odborné vzdělávání na středních školách již několik let klesá.

Je to zapříčiněno poklesem velikosti populace, pro kterou jsou střední školy určeny. Patrný je odklon od oborů zakončených výučním listem k oborům zakončeným maturitní zkouškou. Z pohledu oborové struktury jsou žáky nejvíce navštěvovány obory skupiny Strojírenství a strojírenská výroba, Ekonomika a administrativa a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Z hlediska meziročního porovnání došlo k poklesu počtu žáků o 1,4 %, počet nově přijatých meziročně poklesl o 2,7 % a počet absolventů o 3,4 %. Nejvyšší pokles počtu žáků byl zaznamenán u již zmíněného středního vzdělávání s výučním listem – o 2,4 %, u oborů zakončených maturitní zkouškou se jednalo jen o 1,1 %. Nárůst byl zaznamenán u oborů středního vzdělání – o 6,8 %, v těchto oborech se ale vzdělává jen velmi málo žáků, a tudíž i menší meziroční změna v absolutním vyjádření se projevuje výrazným nárůstem v procentuálním vyjádření.

Pokles počtu žáků se projevil na školách zřizovaných krajem, oproti tomu na soukromých školách, školách zřízených MŠMT, obcí a jiným resortem došlo k nárůstu počtu žáků. V případě církevních škol počty žáků prakticky stagnovaly (jejich počet poklesl o pouze o 8).

Za uvedené čtyřleté období dosáhl pokles počtu žáků 4,9 %, počet nově přijatých a absolventů poklesl shodně

Tabulka 12**Odborné střední vzdělávání, školy, žáci, nově přijatí a absolventi v denní formě vzdělávání ve školním roce 2009/10 podle druhu vzdělávání**

Druh vzdělávání	Školy	Žáci	Nově přijatí do 1. ročníku	Absolventi za školní rok 2008/09
Denní forma vzdělávání	1 104	376 566	114 585	91 007
střední vzdělávání	113	1 802	943	522
střední vzdělávání s výučním listem	532	112 031	39 729	31 037
střední vzdělávání s maturitní zkouškou – odborné	913	242 812	62 400	52 101
z toho lycea	218	24 280	5 883	4 696
nástavbové studium	343	19 699	11 314	7 266
zkrácené studium střední s výučním listem	11	199	177	45
zkrácené studium střední s maturitní zkouškou	4	23	22	36

Komentář: Počet škol celkem není součtem počtů škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělání.

Tabulka 13**Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2009/10**

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	32,3 %	31,4 %	30,2 %	31,1 %
Počet nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	45 472	42 010	39 858	39 729
Celkový počet nově přijatých na střední školy (bez nástavbového studia)	140 564	133 990	131 810	127 766

Poznámka: Počet nově přijatých do denní formy vzdělávání na střední školy bez nástavbového a zkráceného studia. U 8letých a 6letých gymnázií jsou započtení žáci v ročnících odpovídajících prvnímu ročníku středních škol.

o 9,1%. U oborů zakončených maturitní zkouškou mezi roky 2006/07 a 2007/08 počet žáků v podstatě stagnoval, v roce 2008/09 došlo k mírnému nárůstu a v roce 2009/10 k výše uvedenému poklesu. Počet žáků v oborech zakončených výučním listem po celé čtyři roky klesal. Počet žáků ve středním vzdělávání kolísá. Z hlediska zřizovatele školy pokles zasáhl výrazněji školy zřizované krajem. U soukromých škol došlo v letech 2007/08 a 2008/09 k poklesu, v roce 2009/10 však počet žáků vzrostl a přesáhl hodnotu roku 2006/07. Počty žáků ve středních školách ostatních zřizovatelů buď stagnují, nebo velmi nepatrně rostou, nicméně je třeba zmínit, že se na středním vzdělávání podílí jen minimálně.

3.3.3 Nástavbové studium

Nástavbové studium dává absolventům 3letých oborů ukončených výučním listem příležitost rozšířit si své vzdělání a rovněž možnost pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole. Toto studium je koncipováno jako dvouleté a je ukončené maturitní zkouškou. O jeho oblibě svědčí fakt, že více než 37% absolventů tříletých učebních oborů pokračuje v nástavbovém studiu. A tento podíl se rok od roku zvyšuje.

Ve školním roce 2009/10 nabízelo nástavbové studium 430 škol a vzdělávalo se v něm 44 520 žáků. Vysoký podíl v této oblasti vzdělávání zaujímá soukromé školství, kdy téměř 30% škol je soukromých a podíl žáků v nich představuje 32% všech žáků nástavbového studia. Na soukromých školách žáci výrazně častěji navštěvují ostatní formy vzdělávání než denní formu. Oproti ostatním druhům středoškolského vzdělávání jsou hojně využívány i ostatní formy vzdělávání (zejména dálková, částečně rovněž večerní), v nich je zapsáno téměř 56% všech žáků nástavbového studia, přičemž 43,7% žáků ostatních forem nástavbového studia se vzdělává v soukromých školách. Zastoupení počtu žáků denní formy nástavbového studia na celkovém počtu žáků středních škol vzdělávajících se v denní formě je stabilní a dosahuje 4,1%.

Nově přijato do 1. ročníku nástavbového studia bylo 22 000 žáků, což je o více než 3% méně než v předchozím roce. Zatímco u denní formy došlo k meziročnímu nárůstu počtu nově přijatých o 3,7%, do ostatních forem vzdělávání bylo přijato o 9,6% méně žáků než v předchozím roce. V roce 2008/09 absolvovalo 12 739 žáků, z toho 57% v denní formě. Absolventi nástavbového studia se na celkovém počtu absolventů denní formy vzdělávání na středních školách podílejí 6,3%.

Z hlediska oborové struktury se naprostá většina žáků jak v denní (61,2%), tak v ostatních formách vzdělávání (60,5%) vzdělává ve skupinách oborů „Podnikání v oborech“. Nezanedbatelný, avšak již výrazně menší počet žáků navštěvuje skupiny oborů „Strojírenská výroba a Elektrotechnika“, v případě ostatních forem vzdělávání ještě „Bezpečnostně právní činnost“ a v případě denní formy „Gastronomie“.

3.4 Vzdělávání v konzervatoři

Konzervatoře se jako samostatný druh školy vydělily na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Ve školských statistikách jsou konzervatoře vykazovány odděleně od školního roku 2005/06, dříve se sledovaly společně se středními školami.

Vzdělávání v konzervatoři rozvíjí nejen znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, ale také umožňuje všeobecné vzdělávání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo uměleckých a umělecko-pedagogických činností.

Na konzervatoři lze dosáhnout buď středního vzdělání s maturitní zkouškou (nejdříve však po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu), nebo vyššího odborného vzdělání v konzervatoři (složením absolutoria po úspěšném ukončení šestiletého nebo osmiletého vzděláva-

Tabulka 14

Podíl nově přijatých do nástavbového studia (denní formy) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2006/07 až 2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl nově přijímaných do nástavbového studia z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem	29,7 %	32,6 %	33,3 %	37,2 %
Počet nově přijatých do nástavbového studia do denní formy vzdělávání	11 174	11 406	10 908	11 314
Počet absolventů středního vzdělání s výučním listem v denní formě vzdělávání v předchozím školním roce	37 564	34 944	32 771	30 393

Tabulka 15

Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2006/07 až 2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia)	4,2 %	4,1 %	4,1 %	4,1 %
Počet žáků nástavbového studia v denní formě vzdělávání	20 722	20 232	19 847	19 699
Počet žáků SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia)	498 805	491 111	484 715	477 829

Tabulka 16

Podíl absolventů denní formy nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06 až 2009/10

	2005/06	2006/07	2007/08	2009/10
Podíl absolventů nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia)	6,6 %	6,7 %	6,2 %	6,3 %
Počet absolventů denní formy nástavbového studia	8 273	8 142	7 369	7 266
Počet absolventů SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia)	124 655	122 254	118 423	115 510

cího programu), v němž absolventi získávají titul „diplomovaný specialista“ uváděný za jménem (zkráceně „DiS.“).

Osmiletý obor vzdělání Tanec je určen pro žáky z patřících ročníků základních škol. Výuka je zaměřena na získání profesionálních znalostí a dovedností v oblasti klasického, moderního a lidového tance, doplněných všeobecným a teoretickým odborným vzděláním. V 1.–4. ročníku plní žáci společně s praktickou odbornou přípravou i povinnou školní docházku. Taneční konzervatoř v působnosti kraje se nachází v Praze a Brně, v Ostravě je taneční oddělení součástí Janáčkovy konzervatoře a Gymnázia v Ostravě. V Praze působí ještě dvě soukromé taneční konzervatoře.

Ke vzdělávání do šestiletého vzdělávacího programu konzervatoře se přijímají žáci, kteří splnili povinnou školní docházku. Žáci šestiletých konzervatoří se vzdělávají v oborech vzdělání se zaměřením Hudba, Zpěv a Hudebně dramatické umění. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je délka vzdělávání prodloužena na sedm let a tento typ vzdělávání realizuje v České republice jedna konzervatoř pro žáky se zdravotním postižením se sídlem v Praze.

Síť konzervatoří v České republice není příliš hustá, v některých oblastech se konzervatoře nevyskytují vůbec. Ve školním roce 2009/10 uvádíme ve statistikách 17 konzervatoří, neboť Mezinárodní Konzervatoř Praha – International conservatory Prague, s. r. o., neposkytla data. U většiny konzervatoří je zřizovatelem kraj (12), soukromý nebo církevní zřizovatel provozuje 4 konzervatoře a MŠMT je zřizovatelem pouze jedné konzervatoře pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejvíce konzervatoří je v Praze (7), v Jihomoravském, Zlínském a Moravskoslezském kraji po dvou školách. Jednu školu mají v Jihočeském, Plzeňském, Ústeckém a Pardubickém kraji. Průměrná velikost jedné školy činí 202,1 žáka.

Na konzervatořích se ve školním roce 2009/10 vzdělává v denní formě vzdělávání celkem 3 238 žáků, v tom 2 653 v šestileté formě vzdělávání a 585 v osmileté formě

vzdělávání oboru vzdělání Tanec. V ostatních formách vzdělávání se vzdělává 197 žáků.

Do prvních ročníků denního vzdělávání bylo přijato celkem 571 žáků, v tom do šestileté formy vzdělávání po ukončení povinné školní docházky 501, do osmileté formy vzdělávání po ukončení 5. ročníku základní školy 70 žáků. Do prvních ročníků šestiletých konzervatoří jsou přijímáni žáci různého věku. Ve školním roce 2009/10 mezi nejpočetnější patří 18letí v počtu 179, dále 162 jich je 16letých a 124 žáků dosáhlo věku 15 let.

Podíl nově přijatých žáků do oborů vzdělání konzervatoří na počtu absolventů povinné školní docházky je celkem stabilní a pohybuje se od 0,4 % žáků v roce 2006/07 do 0,5 % žáků v posledních třech letech.

Ve školním roce 2008/09 absolvovalo v konzervatořích v denní formě vzdělávání 410 žáků, z toho 4 ukončili vzdělávání maturitní zkouškou. V ostatních formách vzdělávání ve školním roce 2008/09 absolvovalo 28 žáků.

3.5 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami¹⁶ je nedílnou součástí vzdělávacího systému v České republice. Vzdělávání těchto dětí, žáků a studentů je zajišťováno podle zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon), který stanovuje, že školy při zajišťování podmínek ke vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami spolupracují se školskými poradenskými zařízeními, která zajišťují pro děti, žáky

¹⁶ Za děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami jsou podle §16 zákona č. 561/2004 Sb. považováni děti, žáci a studenti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním, kterým toto zdravotní postižení, zdravotní znevýhodnění a sociální znevýhodnění nedovoluje dosáhnout příslušné úrovně vzdělání standardními pedagogickými metodami a postupy a při jejichž vzdělávání je nutné volit odpovídající obsahovou a organizační formu vzdělávání a využívat metody a postupy speciální pedagogiky.

Tabulka 17

Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání v roce 2009/10

Forma vzdělávání Délka vzdělávání	Žáci celkem	Nově přijatí do 1. roč.	Absolventi za školní rok 2008/09 ¹⁾
Žáci – celkem	3 435	598	438
Denní forma vzdělávání	3 238	571	410
se 6–7letým vzděláváním	2 653	501	343
s 8letým vzděláváním	585	70	63
Ostatní formy vzdělávání	197	27	28
se 6letým vzděláváním	197	27	28
s 8letým vzděláváním	x	x	x

Komentář:

1 V počtech absolventů denní formy vzdělávání se 6–7letým vzdělávacím programem nejsou započítáni čtyři absolventi, kteří ukončili vzdělávání maturitní zkouškou.

Tabulka 18

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07 až 2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,5 %
Celkový počet nově přijatých do oborů konzervatoří	565	623	608	594
Počet absolventů povinné školní docházky v předchozím školním roce	129 271	121 479	120 392	113 676

Poznámka: Celkový počet nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří = celkový počet nově přijatých do 1. ročníků oborů vzdělání 6–7letých konzervatoří a žáků nastupujících do 5. ročníku 8letých oborů vzdělání konzervatoří odpovídajícího prvnímu ročníku středních škol.

Tabulka 19

Počty škol, dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu integrace v roce 2009/10

	Postižené děti, žáci a studenti celkem			Postižené děti, žáci a studenti ve speciálních třídách				Individuálně integrované postižené děti, žáci a studenti		
	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu dětí, žáků a studentů	počet škol	počet tříd	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů
MŠ	1 033	8 970	2,9 %	354	659	7 190	80,2 %	762	1 780	19,8 %
ZŠ	3 366	71 801	9,0 %	638	4 435	37 040	51,6 %	2 931	34 761	48,4 %
SŠ	673	19 728	3,5 %	218	1 557	13 444	68,1 %	493	6 284	31,9 %
konzervatoře	4	65	1,9 %	1	–	62	95,4 %	3	3	4,6 %
VOŠ	14	27	0,1 %	–	–	–	–	14	27	100,0 %

Zdroj: ÚIV

a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, taktéž poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání (speciálně pedagogická centra, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče). **Za děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považovány i děti, žáci a studenti mimořádně nadaní,** jejichž vzdělávání se řídí vyhláškou MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů. V této vyhlášce jsou stanovena pravidla a náležitosti zajišťování vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a úpravy organizace, přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přefazování do vyššího ročníku. O mimořádně nadaných dětech není mnoho statistických údajů k dispozici. Jediným sledovaným statistickým údajem je počet žáků, kteří se vzdělávají podle individuálního vzdělávacího plánu z důvodu mimořádného nadání, kdy na základních školách se takto vzdělává 884 žáků, na středních školách 219 žáků a na konzervatořích 39 žáků.

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, zakotvuje **právo dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním na vzdělávání způsobem, který odpovídá jejich potřebám při současném využití speciálních pomůcek, které jim takové vzdělávání umožní.** Při hodnocení těchto žáků, jejich přijímání ke studiu i při ukončování vzdělávání se vždy přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Ve výjimečných případech je pak připuštěna možnost prodloužení délky základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ředitelem školy. Pokud to vyžaduje zdravotní postižení dětí,

žáků a studentů, je možné pro ně zřídit školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu v rámci školy zřídit jednotlivé třídy, oddělení nebo skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Děti, žáci a studenti se zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním se vzdělávají také v „běžných“ třídách „běžných“ škol s tím, že při jejich vzdělávání je využíváno takových forem a metod, které jsou přizpůsobeny jejich potřebám. Jak z uvedeného vyplývá, současná úprava vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami vyžaduje, aby se tyto **děti, žáci a studenti vzdělávali zejména prostřednictvím inkluzivního vzdělávání ve smyslu jejich individuální integrace ve školách hlavního proudu.** Individuální integrace dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu umožňuje, aby se žáci se speciálními vzdělávacími potřebami začlenili do kolektivu svých vrstevníků, kteří jsou tak vychováni k vzájemné pomoci a solidaritě. Současně inkluzivní vzdělání zamezuje tomu, aby postižení dětí, žáků a studentů bylo limitujícím faktorem ve vzdělávání, a naopak uplatňuje rovný přístup ke vzdělávání pro všechny.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami zajišťují **pedagogové se speciálním pedagogickým vzděláním,** a to zejména na základních školách speciálních a na školách pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením. Ve školách hlavního vzdělávacího proudu zajišťují vzdělávání integrovaných dětí **pedagogičtí pracovníci,** přičemž často jde o pracovníky, kteří **absolvovali** obory zaměřené na **speciální pedagogiku** či si **rozšířili** svoji kvalifikaci o speciální pedagogiku a mají tak odbornou pedagogickou způsobilost pro práci s dětmi, žáky a studenty vyžadujícími speciální péči. Kromě pedagogických pracovníků (včetně pedagogických asistentů) pečují o děti se speciálními vzdělávacími potřebami další odborní pracovníci – **školní psychologové, odborní zdravotničtí pracovníci** (zejména rehabilitační pracovníci), **sociální pracovníci a další.**

Tabulka 20

Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se spec. vzdělávacími potřebami podle druhu postižení v roce 2009/10

	Celkem	dětí, žáci a studenti podle postižení																	
		mentální		sluchové		zrakové		vadami řeči		tělesné		více vadami		vývojové poruchy učení		vývojové poruchy chování		autismus	
MŠ	8 970	496	5,5%	243	2,7%	485	5,4%	5 141	57,3%	329	3,7%	1 399	15,6%	–	–	390	4,3%	487	5,4%
ZŠ	71 801	24 644	34,3%	1 255	1,7%	703	1,0%	2 311	3,2%	1 284	1,8%	4 727	6,6%	37 713	52,5%	2 702	3,8%	1 462	2,0%
SŠ	19 728	10 417	52,8%	511	2,6%	254	1,3%	41	0,2%	800	4,1%	1 083	5,5%	263	1,3%	6 236	31,6%	123	0,6%
konzervatoře	65	–	–	–	–	44	67,7%	–	–	3	4,6%	17	26,2%	1	1,5%	–	–	–	–
VOŠ	27	–	–	6	22,2%	5	18,5%	–	–	10	37,0%	1	3,7%	5	18,5%	–	–	–	–

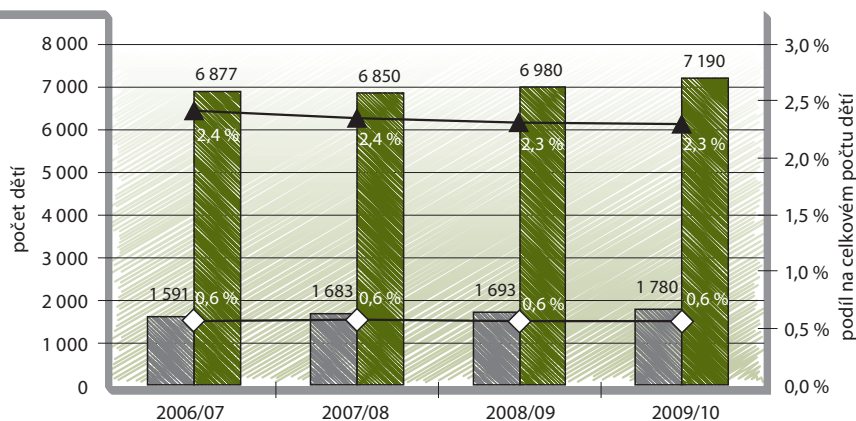
Zdroj: ÚIV

Obrázek 10

Vývoj počtu dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10

- Počty individuálně integrovaných
- Počty dětí ve speciálních třídách
- Podíl indiv. integr. na celkovém počtu dětí v MŠ
- Podíl integr. ve spec. třídách na celkovém počtu dětí v MŠ

Zdroj: ÚIV

Pro děti s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami nebo autismem může při základních školách speciálních být zřízen **přípravný stupeň základní školy speciální**, který těmto dětem poskytuje přípravu na vzdělávání. Do přípravného stupně může nastoupit dítě ve věku 5 let nebo dítě, kterému byl z důvodu zdravotního postižení povolen odklad povinné školní docházky. O jeho zařazení rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Délka přípravy na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální je 1 až 3 školní roky.

Jak základní školy a střední školy běžného typu, tak i základní školy speciálně zřízené pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nabízejí **kurzy pro doplnění základního vzdělání**. Tyto kurzy jsou určeny občanům, kteří ukončili povinnou školní docházku a nezískali odpovídající stupeň vzdělání. Ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole speciální získá žák **základy vzdělání**.

Do systému speciálního vzdělávání jsou zahrnuty i **školy při zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči**. Těmto zařízením je věnována kapitola 1.3.7 Školská zařízení.

Ve školním roce 2009/10 **předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami** zajišťovalo **1 033 mateřských škol**, které navštěvovalo **necelých 9 tisíc dětí vyžadujících speciální péči**. Prostřednictvím skupinové integrace bylo vzděláváno necelých 7,2 tisíce dětí, individuálně integrováno bylo 1,8 tisíce dětí. U 87,3 % individuálně integrovaných dětí vyžadovalo jejich vzdělávání zvýšené náklady. Nejčastěji navštěvovaly mateřské školy děti s vadami řeči (57,3 % ze všech postižených dětí). S odstupem následovaly děti s více vadami (15,6 %), přes 5 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami má diagnostikováno mentální postižení (5,5 %), postižení zraku (5,4 %) a autismus (5,4 %). Poruchy chování se vyskytly u 4,3 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a 3,7 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je postiženo tě-

lesně. Celkově v předškolním vzdělávání tvořily v roce 2009/10 děti vyžadující zvláštní péči 2,9 % ze všech dětí v tomto typu vzdělávání, což je stejný podíl jako v předchozím roce.

Základního vzdělávání se v roce 2009/10 účastnilo 71,8 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se vzdělávali ve 3 366 školách. Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 34,8 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a to na 2 931 školách. Zvýšené náklady na vzdělání byly nutné u 80,6 % z nich. Formou skupinové integrace (tedy ve speciálních třídách a ve školách speciálně zřízených pro tyto žáky) se vzdělávalo 37 tisíc žáků, a to na 638 školách. Tito žáci naplnili 4 435 tříd. Z celkového počtu žáků v základním vzdělávání tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 9 %. Více jak polovina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou v základním vzdělávání, je postižena vývojovými poruchami učení (52,5 % ze všech postižených žáků). Následují žáci s mentálním postižením (34,3 %), třetí v pořadí co do četnosti výskytu postižení jsou žáci s více vadami (6,6 %). Ostatní druhy postižení jsou mezi dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami zastoupeny od 1 % do 4 % (viz tabulka Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení). Studie provedené v roce 2008 a 2009 jednoznačně poukazují na nerovnoměrné zařazování romských žáků oproti ostatním do programů pro lehce mentálně postižené.¹⁷ Výstupy mimo jiné ukazují, že podle programu pro lehce mentálně postižené se z celkového počtu žáků plnících povinnou školní docházku v České republice vzdělává cca 3,1 % žáků. Z celkového

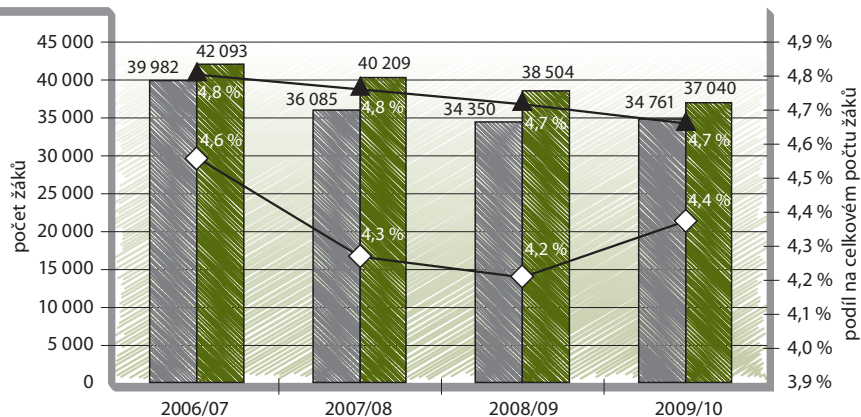
¹⁷ Studie *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit, závěrečná zpráva z projektu MŠMT – sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí, žákyň a žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*, leden 2009, GAC spol. s r. o.; *Monitoring RVP, 2009, Ústav pro informace ve vzdělávání; „Economic Costs of Roma Exclusion“*, studie Světové banky, 2010.

Obrázek 11

Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v základních školách v letech 2006/07–2009/10

- Počty žáků individuálně integrovaných
- Počty žáků ve speciálních třídách
- Podíl indiv. integr. na celkovém počtu žáků v ZŠ
- Podíl integr. ve spec. třídách na celkovém počtu žáků v ZŠ

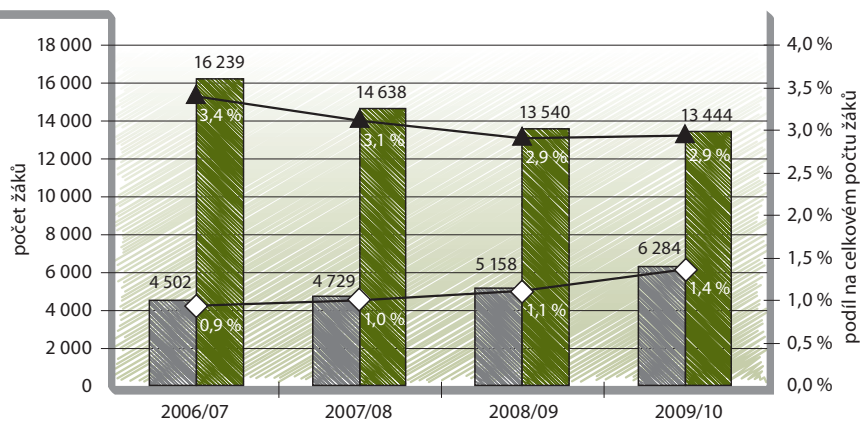
Zdroj: ÚIV

Obrázek 12

Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách ve středních školách v letech 2006/07–2009/10

- Počty žáků individuálně integrovaných
- Počty žáků ve speciálních třídách
- Podíl indiv. integr. na celkovém počtu žáků v SŠ
- Podíl integr. ve spec. třídách na celkovém počtu žáků v SŠ

Zdroj: ÚIV

počtu romských žáků se však podle tohoto programu vzdělává více jak ¼ (přesněji 26,7 % žáků plnicích povinnou školní docházkou). Tento fakt potvrzuje vzájemný vztah sociálního prostředí žáka a výsledků jeho vzdělávání a také upozorňuje na nutnost vytvářet rovné příležitosti ve vzdělávání pro všechny skupiny žáků.

Na úrovni **středoškolského vzdělávání** se v roce 2009/10 vzdělávalo 19,7 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tito žáci se vzdělávali v 673 školách. Podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na této úrovni vzdělávání tak činil 3,5 % ze všech žáků středních škol. Individuálně integrováno bylo 6,3 tisíce žáků, přičemž u 23,4 % z nich si postižení vyžádalo zvýšené výdaje na zajištění jejich vzdělávání. Formou skupinové integrace se vzdělávalo 13,4 tisíce žáků. Střední školy v roce 2009/10 nejčastěji navštěvovali žáci s mentálním postižením (52,8 % ze všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) a vývojovými poruchami učení (31,6 % včetně žáků nižšího stupně středních škol). Zastoupení žáků s jiným postižením bylo již výrazně nižší, kdy u žádného postižení nepřekročil jejich podíl 5 % (viz tabulka Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení).

Konzervatoře v roce 2009/10 navštěvovalo 65 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což představuje 1,9 % ze všech žáků konzervatoří. Tito žáci se vzdělávali na 4 školách, přičemž nejvíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami mělo postižení zraku (67,7 %) nebo se u nich vyskytlo více vad (26,2 %). S tělesným postižením navštěvuje konzervatoře 4,6 % žáků a u 1 žáka se vyskytují vývojové poruchy učení.

Na úrovni **vyšších odborných škol** bylo v roce 2009/10 statisticky vykázano 27 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Všichni tito studenti byli individuálně integrováni do běžných tříd, kdy představovali 0,1 % všech studentů. Tito studenti se vzdělávali na 14 vyšších odborných školách, přičemž nejčastěji navštěvovali vyšší odborné školy studenti s tělesným postižením (37 %),

s vývojovými poruchami učení (25,9 % ze všech studentů se speciálními vzdělávacími potřebami) a se sluchovým postižením (22,2 %). Nejméně bylo žáků se zrakovým postižením (18,5 % ze studentů se speciálními vzdělávacími potřebami).

Speciální přístup ve vzdělávání vyžaduje též **vzdělávání cizinců**. Vzdělávání cizinců se řídí § 20 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 111/1998 Sb. o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů a pokynem MŠMT k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty čj. 153/2000-35. Ve školním roce 2009/10 navštěvuje **mateřské školy celkem 3 963 děti cizí státní příslušnosti**, což je 1,2 % všech dětí v mateřských školách. Nejvíce dětí pochází z Vietnamu (28,7 % ze všech dětí s cizí státní příslušností), dále z Ukrajiny (23,0 %) a Slovenska (16,1 %).

Do základních škol dochází v letošním školním roce **13 839 žáků s cizí státní příslušností**, což je 1,7 % ze všech žáků základních škol. Nejvíce žáků s cizí státní příslušností pochází z Vietnamu (22,9 %) a Ukrajiny (22,9 %) a dále ze Slovenska (20,3 %) a Ruska (8,4 %).

V oblasti **středního školství** představují žáci s cizí státní příslušností 1,4 % všech žáků středních škol, což je **7 900 žáků**. Nejčastěji jde o občany Vietnamu (27,4 %), Ukrajiny (22,4 %), Slovenska (17,6 %) a Ruska (9,5 %).

Součástí vzdělávací soustavy jsou i **školy určené národnostním menšinám**, ve kterých jsou žáci vzdělávání v mateřském jazyce příslušné národnostní menšiny. V ČR jde o školy vzdělávající v polském jazyce, kdy základních škol vyučujících v polském jazyce je evidováno 21, a dochází na ně 1 620 žáků.¹⁸ Na úrovni středoškolského vzdělávání jsou v rejstříku škol evidovány 4 školy s výukou v polském jazyce, přičemž v jedné škole je vyučování pouze v polském jazyce a ve třech školách probíhá výuka jak v českém, tak v polském jazyce. Celkově tyto školy navštěvuje 215 žáků.

¹⁸ Na některých těchto školách probíhá vyučování jak v polském, tak v českém jazyce.

3.6 Vyšší odborné vzdělávání

Vyšší odborné vzdělávání, uskutečňované od roku 1996/97 vyššími odbornými školami, tvoří samostatný stupeň vzdělávání. Vyšší odborné vzdělávání prohlubuje znalosti získané během středního vzdělávání a poskytuje odborné vzdělání pro výkon náročných činností, jehož součástí je praktická příprava nezbytná pro vykonávání budoucího povolání. V oblasti terciárního vzdělávání představují vzdělávací programy vyšších odborných škol určité rozšíření nabídky vedle oborů bakalářských studijních programů vysokých škol. Vzhledem k tomu, že jsou vzdělávací programy ve vyšších odborných školách zaměřeny více prakticky, je vzdělávání na těchto školách určeno zejména absolventům středních škol, kteří si chtějí zvýšit úroveň vzdělání, ale nevyhovuje jim vysokoškolské studium, které má příliš teoretický charakter nebo v jeho nabídce patřičný studijní obor chybí. Vyšší odborné školy poskytují vzdělávání jak v denní formě, tak v ostatních formách (tj. v dálkové, večerní, distanční a kombinované formě). Denní forma vzdělávání trvá tři roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů až 3,5 roku. Délka ostatních forem vzdělávání, především dálkové formy, je nejvýše o 1 rok delší než doba vzdělávání v denní formě. Vzdělávání ve vyšších odborných školách je ukončeno absolutoriem. Absolventi získávají vysvědčení o absolutoriu a diplom a je jim přiznáno právo používat označení „diplomovaný specialista“ uváděné za jménem (zkráceně „DiS.“). Na všech vyšších odborných školách včetně škol zřizovaných krajem se platí školné. V rámci mezinárodní standardní klasifikace vzdělání ISCED–97 je vyšší odborné vzdělávání řazeno do terciárního vzdělávání typu B (ISCED 5B).

V současné době nabízí vyšší odborné vzdělávání 184 škol. Téměř dvě třetiny vyšších odborných škol jsou zřizovány krajem (117 škol). Soukromých vyšších odborných škol je více než jedna čtvrtina a církevní školy představují pouhých 6,5 % z celkového počtu vyšších odborných škol. Pro srovnání, v roce 2006/07 studenty vyučovalo o 10 vyšších odborných škol méně než nyní. Většina

škol nabízí denní formu vzdělávání (94,0 %) a současně téměř 42 % škol realizuje vzdělávání též v ostatních formách. Z regionálního hlediska jsou vyšší odborné školy na území České republiky rozloženy nerovnoměrně a jsou soustředěny zejména do velkých měst. Největší koncentraci škol lze nalézt v Hl. m. Praze (38 škol), dále ve Středočeském (21 škol) a Jihočeském kraji (17 škol). Naopak nejméně vyšších odborných škol je zřízeno v Plzeňském (5 škol) a Karlovarském kraji (4 školy).

V posledních několika letech se vyšší odborné školy potýkají s nedostatečným počtem uchazečů o studium. Důvodů, proč **zájem o vzdělávání** ve vyšších odborných školách klesá, je několik. Jednak je tato situace způsobena větší otevřeností vysokých škol a nárůstem kapacit vysokých škol, dále k ní přispěla rostoucí nabídka studijních programů na vysokých školách a též změna charakteru vysokoškolského studia přechodem na dvoustupňové studium (tj. bakalářské a navazující magisterské). V roce 2009/10 si přihlášku ke vzdělávání ve vyšších odborných školách podalo 20,6 tis. uchazečů (tj. o 8,7 % méně než v roce 2006/07). Počet přihlášených, přijatých a zapsaných se snižuje již od roku 2003/04. K mírnému meziročnímu nárůstu počtu přihlášených, přijatých a zapsaných došlo v letech 2007/08 a 2009/10. Toto mírné navýšení bylo způsobeno vyšším zájmem o ostatní formy vzdělávání. V současné době se ke vzdělávání ve vyšších odborných školách hlásí 17,7 tis. uchazečů, z nichž jich bylo celkem 13,7 tis. přijato a 11,7 tis. se jich ke vzdělávání skutečně zapsalo. V roce 2009/10 došlo v porovnání s předchozím rokem k 6% nárůstu počtu přihlášených ke vzdělávání ve VOŠ, k 9% nárůstu počtu přijatých a k 8,5% nárůstu počtu zapsaných. V roce 2009/10 si podal každý uchazeč v průměru 1,2 přihlášky. Jedinou přihlášku podalo 86,9 % uchazečů. Přibližně tři čtvrtiny uchazečů měly zájem o denní formu vzdělávání. Většina z nich (tj. 54 % ze 76 %) se ke vzdělávání ve VOŠ přihlásila ze střední školy. Většina uchazečů, kteří se hlásí do ostatních forem vzdělávání (tj. 21 % z 25 %), se ke studiu nehlásí přímo po absolvování střední školy, nýbrž při-

cházejí ze zaměstnaní, případně z jiného působiště. Podíl přihlášených ke vzdělávání ve VOŠ, kteří maturovali v roce 2009, tvořil 58,7 % všech uchazečů. Přibližně tři čtvrtiny uchazečů se hlásí na vyšší odborné školy, které jsou zřizovány krajem. O vzdělávání ve VOŠ mají zájem převážně ženy, které tvoří tři čtvrtiny přihlášených. Struktura přihlášených podle pohlaví je dána oborovou strukturou vyšších odborných škol – největší podíl uchazečů se hlásí ke vzdělávání v oborech zdravotnických, pedagogických a ekonomických. Úspěšnost¹⁹ při přijímacím řízení ke vzdělávání ve VOŠ činila v roce 2009/10 celkem 86 %, u denní formy vzdělávání byla o něco málo vyšší (88 %). Úspěšnější byli uchazeči, kteří měli zájem o vzdělávání na soukromých vyšších odborných školách (95 %). Muži byli při přijímacím řízení úspěšnější než ženy (90 %:85 %). Nejvyšší úspěšnost byla zaznamenána u přírodních (100 %) a právních věd (93 %). Naopak nejméně úspěšní jsou uchazeči, kteří mají zájem o vědy a nauky o kultuře a umění (67 %). Z hlediska struktury přihlášených podle věku je patrný rozdíl mezi denní formou a ostatními formami vzdělávání ve VOŠ. Největší podíl přihlášených do denní formy vzdělávání tvoří uchazeči ve věku 19–21 let (88,1 %), zatímco uchazeči o vzdělávání v ostatních formách jsou nejčastěji ve věku nad 30 let (42,8 %). Věkový průměr uchazečů hlásících se do denní formy vzdělávání je 20,2 roku, do ostatních forem 29,2 roku.

Ke vzdělávání ve VOŠ se v roce 2009/10 hlásilo 211 cizinců, kteří si podali celkem 220 přihlášek. Přijato bylo 116 cizinců (tj. 1,2 % všech přijatých na VOŠ) a zapsaní cizinci tvořili též 1,2 % z celkového počtu zapsaných ke vzdělávání VOŠ. Mezi uchazeči cizího státního občanství jsou nejpočetněji zastoupeni občané Slovenské republiky (více než polovina všech přihlášených cizinců), dále občané Ukrajiny (16,4 %) a Ruské federace (necelá desetina přihlášených cizinců). Z příslušníků cizího státního ob-

čanství se o vzdělávání ve VOŠ uchází z větší části ženy, které představují téměř dvě třetiny přihlášených cizinců. Úspěšnost cizinců při přijímacím řízení je téměř srovnatelná s úspěšností občanů České republiky (85 %:86 %). Více než dvě třetiny cizinců se hlásí do denní formy vzdělávání. Mezi skupiny oborů, o které projevují cizinci největší zájem, patří zdravotnictví (21,1 %), dále humanitní a společenské vědy (pětina přihlášených) a vědy o kultuře a umění (také pětina přihlášených).

Počet **nově přijatých** do 1. ročníku se v průběhu sledovaného čtyřletého období měnil. V roce 2009/10 bylo ke vzdělávání ve vyšších odborných školách nově přijato 11,9 tis. studentů, z toho tři čtvrtiny studentů do denní formy vzdělávání. Z hlediska dlouhodobějšího pohledu se počet nově přijatých studentů od roku 2006/07 zvýšil o 7,4 %. Tento nárůst je způsoben vyšším počtem nově přijatých studentů do ostatních forem vzdělávání. V porovnání s rokem 2006/07 vzrostl počet nově přijatých do ostatních forem vzdělávání více než o jednu polovinu. Naproti tomu počet nově přijatých do denní formy vzdělávání se během sledovaného období snížil o 2,6 %. K navýšení počtu nově přijatých studentů do ostatních forem vzdělávání došlo i z důvodu změn kvalifikačních požadavků u některých povolání. To se týká především všeobecných sester, sociálních pracovníků nebo policistů, kteří si při zaměstnání doplňují potřebnou kvalifikaci. Přesto většina z nově přijatých do 1. ročníku denní formy vzdělávání přichází na vyšší odborné školy ihned po složení maturitní zkoušky. Tento podíl byl po celé sledované období víceméně stabilní a pohyboval se okolo 70 %, v roce 2009/10 se poprvé dostal pod tuto úroveň (69,2 %). Podíl nově přijatých do denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých (tj. k populaci ve věku typickém pro vstup do tohoto druhu vzdělávání) činí v současné době 6,7 %, přičemž po celé sledované období dosahoval hodnot v rozmezí 6–7 %.

V roce 2009/10 se ve vyšších odborných školách vzdělávalo celkem 28,7 tis. **studentů** (z toho 20,7 tis. žen). V porovnání s rokem 2006/07 vzrostl počet studentů

¹⁹ Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Tabulka 21

Vyšší odborné školy – Počet škol, studentů, nově přijatých do 1. ročníku, absolventů a učitelů ve školních letech 2006/07–2009/10

Zdroj: ÚIV

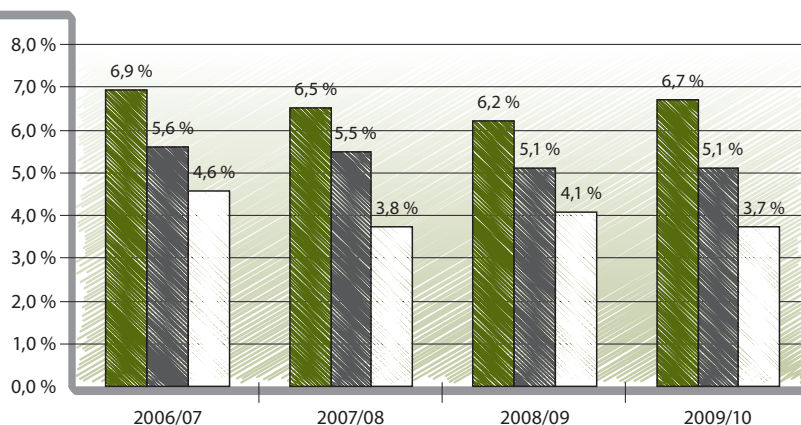
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Školy	174	177	184	184
Studenti	27 650	28 774	28 027	28 749
Nově přijatí do 1. ročníku	11 052	11 975	11 003	11 870
Absolventi	6 233	6 696	6 185	.
Učitelé (přepočtení na plně zaměstnané)	1 792	1 799	1 815	1 806

Obrázek 13

Vyšší odborné školy – Podíl nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů denní formy vzdělávání vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006/07–2009/10

- Podíl nově přijatých do 1. ročníku denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých
- Podíl studentů v denní formě vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19–21letých
- Podíl absolventů denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 22letých

Komentář: Podíl absolventů v předchozím školním roce.
Zdroj: ÚIV

o 4%. Tento nárůst je dán vyšším počtem studentů v ostatních formách vzdělávání, počet studentů v denní formě naopak poklesl. Většina studentů (tj. 68,0%) navštěvuje v současné době veřejné školy a více než 70% se jich vzdělává v denní formě. Studenti denní formy vzdělávání ve VOŠ se podílí na populaci 19–21letých 5,1%, což ve srovnání s rokem 2006/07 znamená pokles o 0,5 procentního bodu.

Vyšší odborné školy vykazovaly v roce 2009 celkem 6,2 tis. **absolventů** (z toho 4,7 tis. žen). V období 2006/07–2009/10 počet absolventů poklesl jak v denní formě, tak v ostatních formách celkově téměř o jednu pětinu (tj. o 1,3 tis.). Vzhledem k populaci 22letých tvoří absolventi denní formy v současné době 3,7%, v roce 2006/07 představoval tento podíl 4,6%.

Nabídka **oborů vzdělání** vyššího odborného vzdělávání je poměrně pestrá. Z hlediska skupin oborů se nejvíce studentů vzdělává v ekonomických, zdravotnických a pedagogických oborech. Z tohoto trendu nevybočil ani rok 2009/10, kdy se v denní formě vzdělávalo nejvíce studentů ve skupinách oborů Zdravotnictví (24,1%), Ekonomika, administrativa (15,4%) a Pedagogika, učitelství a sociální péče (15,0%). V ostatních formách připadal největší podíl studentů na skupiny oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče (28,2%), Právo, správní činnost (26,7%); dále následovaly skupiny oborů Ekonomika, administrativa (13,9%) a Zdravotnictví (13,3%). Skupině oborů Zdravotnictví dominuje v současné době obor vzdělání Diplomovaná zdravotní sestra v denní formě vzdělávání (55,1%); v ostatních formách převažují obory vzdělání Diplomovaný zdravotnický záchranář (44,8%) a Diplomovaný farmaceutický asistent (34,3%). Ve skupině oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče se v obou formách vzdělávání nejvíce studentů vzdělává v oboru vzdělání Sociální práce (54,2% studentů v denní formě a 60,5% v ostatních formách). Nejnavštěvovanějším oborem vzdělání ze skupiny oborů Ekonomika, administrativa je Marketing (8,4% v denní formě a 10,8% v ostatních formách vzdělávání).

Z hlediska oborové struktury podle formy vzdělávání a věku studenta dominuje u žen ve všech věkových skupinách skupina oborů Zdravotnictví v denní formě vzdělávání a skupina oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče v ostatních formách vzdělávání. Muži se nejčastěji vzdělávají až do věku 29 let ve skupině oborů Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika v denní formě vzdělávání a ve skupině oborů Zdravotnictví v ostatních formách vzdělávání. Ve vyšším věku (tj. nad 30 let) se muži nejvíce věnují skupině oborů Zdravotnictví v denní formě vzdělávání a skupině oborů Právo, právní činnost v ostatních formách vzdělávání. Z údajů tedy vyplývá, že starší generace si zvyšuje svoji profesní kvalifikaci formou dálkového studia, přičemž ženy v pedagogických oborech vzdělávání a muži v právních oborech vzdělávání.

Ve vyšších odborných školách se v současné době vzdělává 349 **cizinců** (tj. 1,2% z celkového počtu studentů). V průběhu let 2006/07–2009/10 se jejich počet zvýšil o 14,8%. Více než polovina cizinců vzdělávajících se ve vyšších odborných školách v ČR má slovenské státní občanství (53,9%), jednu pětinu tvoří občané Ukrajiny (20,9%). Přibližně dvě třetiny cizinců vzdělávajících se ve VOŠ tvoří ženy (67,6%). Z hlediska oborů se cizinci nejčastěji vzdělávají v denní formě vzdělávání ve skupinách oborů Zdravotnictví (22%), Gastronomie, hotelnictví, turismus (22%) a Umění a užité umění (20,6%). V ostatních formách vzdělávání převažují skupiny oborů Zdravotnictví (25%) a Ekonomika s administrativou (16,4%). V roce 2009/10 absolvovalo vyšší odbornou školu 62 cizinců (z toho 51 cizinců absolvovalo denní formu vzdělávání).

3.7 Školská zařízení

Vzdělávací systém zahrnuje vedle škol i zařízení a instituce, které vytvářejí sociální zázemí škol (stravování a ubytování žáků a studentů) a podporují mimoškolní vzdělávací aktivity (školní družiny a kluby, základní umě-

Tabulka 22

Vyšší odborné školy – Úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení podle skupin oborů v letech 2006/07–2009/10

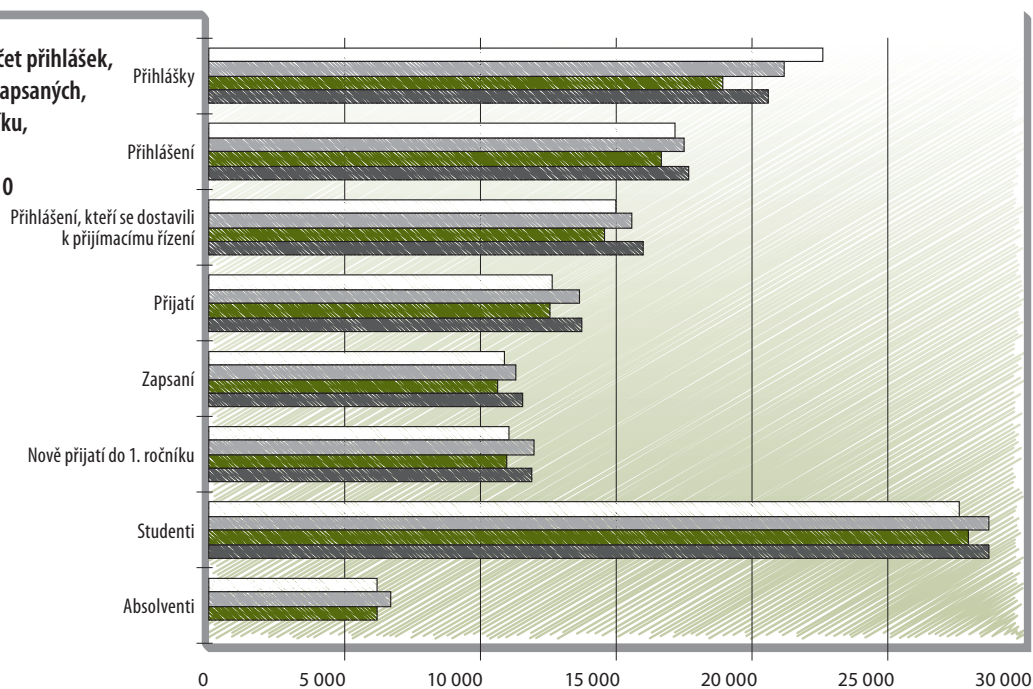
Skupiny oborů	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Přírodní vědy a nauky	93,4%	100,0%	92,9%	100,0%
Technické vědy a nauky	91,4%	92,0%	90,2%	88,2%
Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky	88,1%	84,2%	85,7%	83,1%
Zdravotnictví, lékařské a farmaceut. vědy a nauky	83,1%	78,3%	79,7%	80,1%
Humanitní a spol. vědy a nauky	85,6%	95,8%	99,4%	87,9%
Ekonomické vědy a nauky	85,5%	93,5%	90,4%	89,8%
Právní vědy a nauky	77,3%	91,2%	90,8%	92,8%
Pedagogika, učitelství a soc. péče	66,4%	74,5%	83,6%	82,4%
Vědy a nauky o kultuře a umění	69,3%	65,1%	66,3%	66,5%
Celkem	84,4%	87,4%	86,3%	86,0%

Komentář: Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.
Zdroj: ÚIV

Obrázek 14

Vyšší odborné školy – Počet přihlášek, přihlášených, přijatých, zapsaných, nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů v letech 2006/07–2009/10

2006/07
 2007/08
 2008/09
 2009/10

Zdroj: ÚIV

lecké školy,²⁰ jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, střediska pro volný čas dětí a mládeže aj.). Školská zařízení slouží rovněž dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Důležitou součástí systému vzdělávání jsou také zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. **Soustava školských zařízení** vytváří systém doplňkové péče a plní zejména následující funkce:

- zájmové vzdělávání v době mimo vyučování (školní družiny a kluby, střediska volného času, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, základní umělecké školy);
- ubytování a stravování dětí, žáků a studentů (internáty, domovy mládeže a zařízení školního stravování);
- náhradní rodinnou, ochrannou a preventivně výchovnou péči: jedná se o zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která poskytují jednak náhradní rodinnou péči (dětský domov), jednak výkon ústavní a ochranné výchovy (výchovný ústav a dětský domov se školou) a zabezpečující diagnostické úkoly při výkonu ústavní a ochranné výchovy (diagnostické ústavy);
- výchovné poradenství (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra).

3.7.1 Péče o děti a žáky mimo vyučování

Hlavním předmětem činnosti školských zařízení, která poskytují péči o děti a mládež mimo vyučování, je rozvoj vědomostí a dovedností dětí a mládeže, posílení jejich orientace na hodnotné zájmy a dále i působení výchovné a socializační. Významná je i funkce výpomoci zaměstnaným rodičům v péči o potomka.

Školní družiny jsou určeny přednostně pro žáky 1. stupně základní školy. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy,

žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati k činnosti klubu. Družina zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí spontánní činnosti, odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Školní družiny jsou většinou zřizovány přímo v základních školách. Počet školních družin v časové řadě mírně klesal, v posledním sledovaném školním roce 2009/10 však vzrostl na 3 976. Počet žáků zapsaných ve školních družinách navzdory nepříznivé demografické situaci roste. Ve školním roce 2009/10 navštěvovalo školní družiny 239,9 tis. žáků, tj. o 8,1 % více než ve školním roce 2006/07. Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních dvou letech překračuje hranici 50 % (52,1 %).

Školní kluby poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol. Aktivity klubu jsou určeny přednostně pro žáky 2. stupně základních škol, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem klubu se může stát i žák 1. stupně základní školy, který nebyl přijat k pravidelné denní docházce do družiny. Školní klub zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí příležitostné a spontánní činnosti. Školní kluby zpravidla vznikají při základních školách, víceletých gymnáziích, ale mohou také existovat jako samostatná školská zařízení pro zájmové vzdělávání. V počtu školních klubů došlo k mírnému nárůstu; v roce 2009/10 existovalo 504 školních klubů. Počet žáků navštěvujících školní kluby ve sledovaném období neustále roste a ve školním roce 2009/10 navštěvovalo školní kluby 41,2 tis. žáků. Meziroční přírůstek (oproti školnímu roku 2008/09) činil 2,9 tis. žáků, to je největší meziroční nárůst za sledované období (2006/07–2009/10). Podíl zapsaných na počtu žáků 2. stupně a adekvátních ročníků střední škol a konzervatorií vzrostl z 8,2 % ve školním roce 2006/07 na 11,0 % ve školním roce 2009/10.

²⁰ V těchto případech se nejedná o školská zařízení, ale o školy. Vzhledem k tomu, že neposkytují stupeň vzdělání, však byly zařazeny do této kapitoly.

Tabulka 23

Vývoj počtu školních družin a klubů, počtu žáků v nich a jejich podílu na odpovídající školské populaci ve školních letech 2006/07–2009/10

Zdroj: ÚIV

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet školních družin	4 114	4 101	3 963	3 976
Počet zapsaných žáků	221 827	228 135	234 566	239 878
Podíl na počtu žáků 1. stupně základních škol	47,9%	49,8%	51,2%	52,1%
Počet školních klubů	465	476	483	504
Počet zapsaných žáků	37 373	38 044	38 279	41 225
Podíl na počtu žáků 2. stupně ZŠ a nižších ročníků víceletých středních škol a konzervatoří	8,2%	8,8%	9,6%	11,0%

Tabulka 24

Vývoj počtu základních uměleckých škol, počtu absolventů a počtu žáků v jednotlivých oborech vzdělání ve školních letech 2006/07–2009/10

Zdroj: ÚIV

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	
Počet škol	476	478	478	482	
Počet žáků	218 822	222 517	225 997	230 352	
v tom	tanečním	25 574	26 244	26 990	27 852
	výtvarném	44 632	44 827	45 337	45 363
	literárně-dramatickém	7 446	7 601	7 856	8 351
	hudebním	141 170	143 845	145 814	148 786
z toho dívky	155 358	156 865	158 883	161 161	
v tom	tanečním	24 073	24 702	25 232	26 153
	výtvarném	32 212	32 241	32 580	32 588
	literárně-dramatickém	5 284	5 348	5 543	5 822
	hudebním	93 789	94 574	95 528	96 598
Absolventi za předchozí školní rok	15 667	15 925	15 812	16 102	
z toho dívky	11 358	11 591	11 392	11 574	

Střediska volného času organizují různorodé pravidelné či jednorázové aktivity a plní funkci výchovně-vzdělávací a rekreační. Můžeme je rozdělit na **domy dětí a mládeže**, se širokou působností v mnoha zájmových oborech, a na **stanice zájmových činností** specializované na konkrétní zájmovou činnost. Nabídka činností je určena všem věkovým kategoriím dětí, žáků a studentů, včetně rodičů a dalších zájemců, a je značně široká. Vedle pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky, kluby, kurzy) organizují střediska příležitostné akce včetně víkendových (exkurze, přednášky, besedy), prázdninovou činnost (tábory, odborná soustředění), soutěže, přehlídky a nabídku různých spontánních aktivit. Ve sledovaných letech 2006/07 až 2009/10 se počet středisek mírně snížil z 301 na 296. Jejich činnost ve školním roce 2009/10 zabezpečovalo 12,4 tis. pedagogických pracovníků, z nichž téměř 85 % bylo externích. Počet členů zájmových útvarů se za sledované období zvýšil o 9,4 % (z 220,3 tis. na 241,1 tis. účastníků).

Základní umělecké školy poskytují základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech (hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém) a rovněž mohou připravovat děti pro vzdělávání na konzervatořích a mládež ke studiu na vysokých školách s uměleckým zaměřením. Existují již 60 let a v letech 1961 až 1990 byly zřizovány pod názvem lidové školy umění. Tyto školy organizují studium pro žáky ve věku 5–18 let (1–2leté přípravné studium, 6–7letý I. stupeň základního studia, 3–4letý II. stupeň základního studia) a dále rozšířené studium obou stupňů a nejdéle 4leté studium pro dospělé. Vývoj základních uměleckých škol nezaznamenal za poslední tři sledované roky výraznější změnu. Základní umělecké vzdělávání poskytovalo ve školním roce 2009/10 celkem 482 škol a 696 jejich poboček. Počet škol víceméně stagnuje, zatímco počet žáků narůstá. Ve školním roce 2009/10 se vzdělávalo 230,4 tis. žáků, tj. o 2,6 % více než ve školním roce 2008/09, a dokonce o 9,4 % více než ve školním roce 2006/07. Na základních uměleckých školách je tradičně vysoké zastoupení dívek (cca 70 %).

Nejnavštěvovanější jsou hudební obory (64,6 % žáků), dále výtvarné obory (19,7 % žáků), taneční obory (12,1 % žáků) a nejméně žáků je v literárně-dramatických oborech (pouze 3,6 %). Taneční obory navštěvují převážně dívky (93,9 %) a v hudebních oborech je 64,6 % dívek (z toho 64,3 % dívek v hudebních oborech se skupinovou výukou a 73,3 % dívek v hudebních oborech s individuální výukou). Základní umělecké školy absolvovalo v roce 2008/09 celkem 16,1 tis. žáků. Uvedené údaje neobsahují studium určené dospělým.

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky zabezpečují studium cizích jazyků pro děti, mládež a dospělé na všech úrovních znalostí v různě zaměřených kurzech. Studium může být zakončeno státní závěrečnou zkouškou. Kromě veřejných jazykových škol nabízí studium cizích jazyků celá řada soukromých jazykových škol, údaje o jejich počtu a celkovém počtu zapsaných však nejsou k dispozici (s výjimkou jednoletých kurzů cizích jazyků s denní výukou, kde se statistika sleduje). Ve školním roce 2009/10 existovalo 37 jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky, které navštěvovalo 10,1 tis. žáků; počet žáků jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky od školního roku 2006/07 poklesl o více než 7,8 tisíce. Snižuje se rovněž počet žáků, kteří ukončí své studium státní jazykovou zkouškou (ve školním roce 2009/10 to bylo pouze 1,3 tis. žáků). Klesá, avšak pomalejším tempem, rovněž počet žáků, kteří navštěvují jednoleté kurzy cizích jazyků s denní výukou (vyhláška č. 322/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů), a to z 6,2 tis. ve školním roce 2006/07 na necelých 5 tis. ve školním roce 2009/10.

3.7.2 Školní stravování a ubytování dětí, žáků a studentů

Zařízení školního stravování při mateřských, základních, středních, vyšších odborných školách a konzervatořích zajišťují stravování pro děti, žáky, studenty a personál škol. Uvedená zařízení existují buď přímo při škole, domově mládeže, nebo fungují samostatně. Kromě stravo-

Tabulka 25

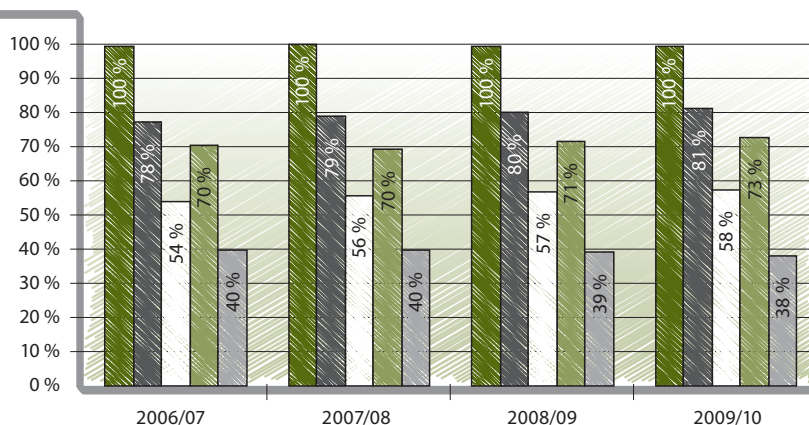
**Zařízení školního stravování včetně
náhradního stravování v letech
2006/07–2009/10**

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	
počet zařízení	9 094	9 111	9 163	9 230	
počet stravovaných (dětí, žáků a studentů) celkem	1 273 391	1 270 649	1 269 095	1 269 060	
z toho	MŠ, přípravný stupeň, přípravné třídy	286 489	292 704	302 939	315 193
	ZŠ	679 751	667 810	654 234	643 469
	SŠ	293 833	298 046	300 322	298 978
	konzervatoře	2 362	2 373	2 375	2 361
	VOŠ	9 043	8 897	8 090	7 865
	škol. zař. pro výkon ústav.-ochr. vých.	1 913	819	1 135	1 194
počet ostatních pravidelně stravovaných	336 059	341 104	345 365	349 054	
z toho pracovníků škol a školských zařízení	184 670	185 139	187 948	191 882	
počet pravidelně stravovaných celkem	1 609 450	1 611 753	1 614 460	1 618 114	

Komentář: Ostatní pravidelně stravující se jsou uvedeni bez náhradního stravování.
Zdroj: ÚIV

Obrázek 15

**Zařízení školního stravování – podíl
stravujících se žáků podle druhu školy
v letech 2006/07–2009/10**

Zdroj: ÚIV

vání žáků a pedagogů mohou zařízení na komerční bázi nabízet stravování i jiným strávníkům. Počet jednotlivých pracovišť školního stravování (včetně náhradního stravování) ve školním roce 2009/10 vzrostl na 9 230, tzn. o 67 oproti školnímu roku 2008/09. Počet stravujících se dětí, žáků a studentů poklesl od školního roku 2006/07 o cca 4,3 tis., mezi školními roky 2008/09 a 2009/10 nedošlo k téměř žádnému poklesu (35 strávníků). V roce 2009/10 se ve školních jídelnách stravovalo 1 269,1 tis. žáků. Podíl strávníků ve školní jídelně na celkovém počtu dětí činil v případě mateřských škol 99,5%; v případě žáků základních škol 81,0 % a u žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol 56,9 %.

Domovy mládeže zabezpečují celotýdenní ubytování žáků a studentů zejména středních škol, vyšších odborných škol a konzervatoří a umožňují tak přístup ke vzdělávání žákům, kteří chtějí navštěvovat školu vzdálenou od místa bydliště. Součástí domovů je obvykle i školní jídelna a kromě ubytování a stravování nabízejí tato zařízení ubytovaným žákům i jiné služby a aktivity (náplň využití volného času). Počet domovů mládeže je do školního roku 2006/07 vykazován podle počtu jednotlivých pracovišť, od školního roku 2007/08 je uveden počet ubytovacích zařízení bez ohledu na počet jejich pracovišť, proto došlo meziročně k obrovskému poklesu. V roce 2009/10 klesl meziročně počet domovů mládeže o 11. Po celé sledované období klesá počet ubytovaných žáků (ve školním roce 2009/10 jich bylo 44,2 tis.). Klesá rovněž podíl ubytovaných žáků na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání středních, vyšších odborných škol a konzervatoří (z 9,2 % ve školním roce 2006/07 na 8,1 % ve školním roce 2009/10).

Kromě domovů mládeže existují jako ubytovací zařízení **internáty**, které ubytovávají především žáky škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Počet těchto zařízení i počet ubytovaných žáků v posledních třech letech stagnuje; ve školním roce 2009/10 existovalo 88 internátů, ve kterých bylo ubytováno 3,1 tis. dětí, žáků, studentů.

3.7.3 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče

Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji rizikových projevů chování dětí a mladých lidí nebo narušení jejich zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému vývoji osobnosti dětí a mládeže. Speciálně pedagogické a psychologické služby tohoto typu poskytují střediska výchovné péče a diagnostické ústavy. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče jsou určena dětem a mládeži ve věku 3–18 let, kterým umožňují ochranu před nepříznivým působením nefunkčního rodinného nebo jiného sociálně nepříznivého prostředí a zajišťují tak zaopatření a výchovu, kterou by za normálních okolností měla plnit rodina. Uvedené služby zajišťují diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Do těchto zařízení mohou být děti umístěny jak na základě rozhodnutí soudu, tak na žádost rodičů nebo jejich zákonných zástupců.

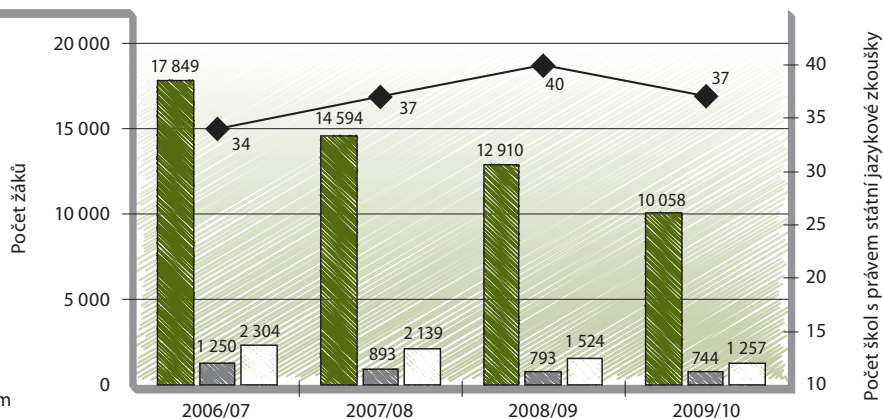
Diagnostické ústavy jsou zařízení, která přijímají děti na základě výsledků komplexního vyšetření z hlediska psychologického, speciálně pedagogického a zdravotního a na základě volné kapacity jednotlivých zařízení je následně umísťují do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Ve zvláště odůvodněných případech, vyžaduje-li to zájem dítěte, je dítě umístěno mimo zařízení do smluvní rodiny. Pobyt dítěte v těchto zařízeních trvá zpravidla osm týdnů. Diagnostické ústavy mohou poskytovat péči také dětem, o jejichž umístění v důsledku zjištěných poruch chování požádaly osoby odpovědné za výchovu, a po dobu nezbytně nutnou dále i dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadržným na útěku z jiných zařízení, popřípadě z místa pobytu nebo přechodného ubytování. Pro děti, které ukončily povinnou školní docházku, jsou jako součást diagnostického ústavu zřizovány diagnostické třídy, v nichž je zajišťována příprava dětí na je-

Obrázek 16

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – počet škol, žáků, počet žáků v jednoletých kurzech ve školních letech 2006/07–2009/10

- Počet žáků
- Počet žáků v jednoletých kurzech cizích jazyků s denní výukou podle vyhlášky č. 322/2005 Sb.
- Žáci, kteří v minulém roce složili státní jazykovou zkoušku
- Počet škol (jen jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky)

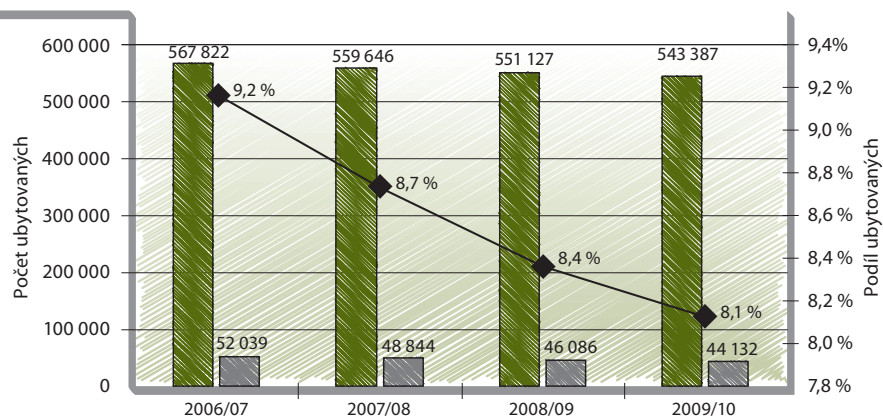
Zdroj: ÚIV

Obrázek 17

Domovy mládeže – počet ubytovaných a jejich podíl na celkovém počtu žáků/studentů denního vzdělávání středních škol, konzervatoří a VOŠ ve školních letech 2006/07–2009/10

- žáci SŠ, konzervatoří, VOŠ DFV
- ubytovaní žáci SŠ, konzervatoří, VOŠ
- podíl ubytovaných z celkového počtu žáků DFV

Zdroj: ÚIV

jich budoucí povolání. Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v diagnostických ústavech je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4 a nejvíce 6 dětí.

Diagnostické ústavy plní zejména následující úkoly:

- diagnostické, spočívající ve vyšetření dětí formou pedagogických a psychologických činností,
- vzdělávací, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dětí přiměřeně jejich věku, individuálním předpokladům a možnostem,
- terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dětí,
- výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dětí, k jejich rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně,
- zprostředkovávají zdravotní vyšetření dětí,
- organizační, související s umístováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popř. i mimo územní obvod,
- spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany při přípravě návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu,
- koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami zabývajícími se péčí o děti.

Péči o děti a mládež, které nemají z různých důvodů možnost vyrůstat ve vlastní rodině ani v náhradní rodinné péči a které nemají poruchy chování, zajišťují **dětské domovy**. Děti umístěné v domově se vzdělávají v běžných školách. Ve vztahu k dětem plní dětské domovy zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do těchto zařízení mohou být umístovány děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let; v dětských domovech je poskytována péče rovněž nezletilým matkám spolu s jejich dětmi. Základní organizační jed-

notkou v dětském domově je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. V dětském domově lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin, přičemž zařazování dětí do skupin probíhá se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.

Pro děti s poruchami chování jsou určeny **dětské domovy se školou**. Účelem těchto zařízení je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají poruchy chování nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči. V dětských domovech se školou jsou umístovány také děti s uloženou ochrannou výchovou. Dále jsou zde umístovány nezletilé matky splňující podmínky pro umístění v dětském domově se školou a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. Do dětského domova se školou mohou být umístovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud v průběhu povinné školní docházky pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě dle příslušného právního předpisu²¹ zařazeno do školy, která není součástí ústavního zařízení. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo nezavře-li pracovní právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu. Stejně jako v dětském domově je i v domově se školou základní jednotkou rodinná skupina – mívá nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví. V dětském domově se školou lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin.

O děti starší 15 let s poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, pečují **výchovné ústavy**. Výchovné ústavy jsou zpravidla zřizovány odděleně pro děti s nařízenou ústavní

²¹ Viz odst. 5 § 13 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovné ústavy nebo výchovné skupiny pro nezletilé matky a jejich děti a děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Do výchovného ústavu mohou být umístěny i děti starší 12 let, mají-li uloženu ochrannou výchovu a v jejich chování se projevují tak závažné poruchy, že nemohou být umístěny v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do těchto zařízení umístit i děti s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let. Při výchovných ústavech se jako jejich součást zřizují základní nebo střední školy.

Střediska výchovné péče poskytují preventivní, speciálně pedagogické a psychologické služby dětem s rizikovým chováním, včetně prevence užívání návykových látek, a rizikem rozvoje negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění rizikového chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí. Obdobnou výchovně vzdělávací péči poskytují též diagnostické ústavy. Střediska poskytují zejména konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu a vzdělávání dětí. Mimo to spolupracují střediska s pedagogicko-psychologickými poradnami, v případě dětí se zdravotním postižením i se speciálně pedagogickými centry, dále se školními metodiky prevence a s orgány, které se podílejí na prevenci rizikového chování včetně závislostního chování. Střediska preventivně výchovné péče mohou poskytovat své služby i za úplaty (její výše a způsob úhrady jsou stanoveny Příkazem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 k činnosti středisek výchovné péče). Dne 29. června 2007 nabyl účinnosti Příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 k činnosti středisek výchovné péče a Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče čj.: 14 744/2007–24. Cílem dokumentů, které byly zveřejněny v sešitu 9/2007 Věstníku MŠMT ČR, je dále zkvalitnit, modernizovat a více individualizovat poskytovanou péči.

Počet všech typů výchovných zařízení mezi školními roky 2007/08 a 2009/10 stagnoval. Ve školním roce 2009/10 existovalo v ČR 229 zařízení ústavní a ochranné výchovy, z nichž většinu (151) tvořily dětské domovy, dále bylo 33 výchovných ústavů, 31 dětských domovů se školou a 14 diagnostických ústavů. Celkový počet dětí v zařízeních ústavní a ochranné výchovy po mírném poklesu ve školním roce 2007/08 roste. Roste počet dětí v dětských domovech se školou (meziroční nárůst o 45 dětí) a počet dětí v diagnostických ústavech (meziroční nárůst cca o 60 dětí). Meziročně se mírně snížil počet dětí umístěných v dětských domovech (pokles o 35 dětí) a počet dětí ve výchovných ústavech (pokles o 12 dětí).

V ČR působí 17 středisek výchovné péče. Za školní rok 2008/09 vykázala péči o 8,3 tis. klientů, což je o 0,5 tis. méně než v předchozím školním roce. Z celkového počtu klientů jich 178 přišlo z mateřských škol, 6 507 ze základních škol, 1 516 ze středních škol, 3 z konzervatoří a 136 klientů nenavštěvuje žádnou školu. Klientům byla poskytována převážně ambulantní péče (7,4 tis. klientů), internátní péči poskytlo 12 středisek výchovné péče 929 klientům, celodenní péči pak jen 2 střediska, a to 58 klientům. Z hlediska iniciátora příchodu klienta do střediska výchovné péče přišlo ve školním roce 2008/09 nejvíce klientů na popud rodiny – 3 040 (ve školním roce 2007/08 celkem 3 3295), dále pak z iniciativy orgánu sociálně-právní ochrany dětí – 2 154 (ve školním roce 2007/08 celkem 2 070), škola iniciovala příchod klienta v 1 664 případech (v roce 2006/07 v 1 872 případech). V roce 2008/09 přišlo z vlastní iniciativy 391 klientů, což je podstatně méně než ve školním roce 2007/08 (445 klientů). Zdravotnické zařízení iniciovalo příchod klienta ve 236 případech, ve školním roce 2007/08 to bylo ve 204 případech, jiným iniciátorem pak byl zapříčiněn příchod klientů ve 125 případech (ve školním roce 2007/08 ve 206 případech). Nejčastějším důvodem příchodu klienta do střediska byly školní problémy, a to v 3 491 případech (ve školním roce 2007/08 celkem 3 535), dále klienti přicházeli s rodinnými problémy

(2 181 klientů ve školním roce 2008/09, 2 338 ve školním roce 2007/08). S osobnostními problémy vyhledalo péči ve středisku ve školním roce 2008/09 celkem 1 497 klientů (ve školním roce 2007/08 to bylo 1 603 klientů). Z důvodu prekriminálních a kriminálních problémů byla

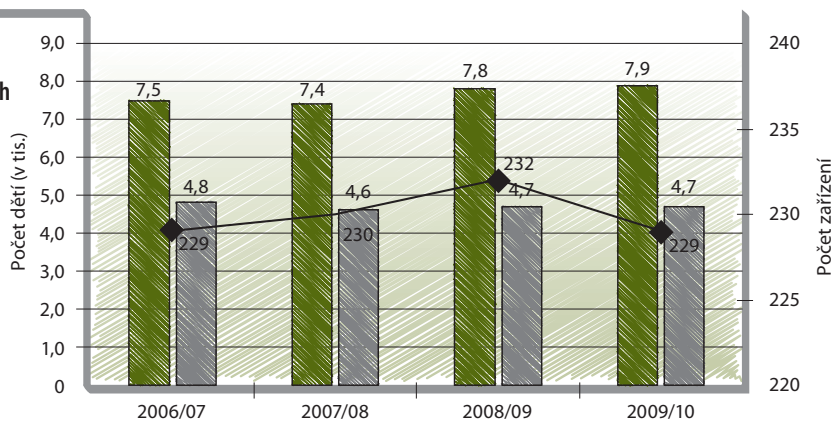
poskytována péče 845 klientům, ve školním roce 2007/08 celkem 895 klientům. Zneužívání návykových látek bylo důvodem příchodu 314 klientů (ve školním roce 2007/08 celkem 405 klientů). Z jiného důvodu pak vyhledalo péči 12 klientů (ve školním roce 2007/08 to bylo 24 klientů).

Obrázek 18

Vývoj počtu školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a dětí v nich (v tis.) ve školních letech 2006/07–2009/10

- děti ve všech zařízeních
- děti v dětských domovech
- zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Zdroj: ÚIV

Tabulka 26

Struktura dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2006/07–2009/10

Zdroj: ÚIV

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
děti před zahájením povinné školní docházky	411	384	462	507
děti plnící povinnou školní docházku	4 108	4 097	4 131	4 081
mládež po ukončení povinné školní docházky	2 940	2 946	3 227	3 290

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Vysoké školství

4.1 České vysoké školství v evropském prostoru

Česká republika je zapojena do tzv. **Boloňského procesu**, který si klade za cíl vytvořit do roku 2010 Evropský prostor vysokého školství (European Higher Education Area – EHEA). Tento proces vzešel ze snahy ministrů odpovědných za vysoké školství vytvořit jednotný evropský prostor, který by harmonizoval rozličné evropské vzdělávací systémy. Česká republika se stala součástí tohoto procesu v roce 1999, kdy stvrdila přijetí podpisem Boloňské deklarace. Do dnešní doby se přihlásilo k vytvoření otevřeného prostoru vysokého školství v Evropě celkem 47 zemí, zatím poslední členskou zemí se stal v roce 2010 Kazachstán. Mezi hlavní rysy nového evropského systému patří:

- zavedení tří cyklů vysokoškolského vzdělávání (bakalářského, magisterského a doktorského),
- zavedení kvalifikačních rámců popisujících jednotlivé vzdělávací systémy prostřednictvím výstupů učení,
- vytvoření Evropského kreditního systému (European credit transfer system – ECTS),
- zavedení dodatku k diplomu (Diploma Supplement – DS),
- uznávání kvalifikací a částí studia,
- podpora mobility studentů,
- zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání,
- podpora celoživotního vzdělávání,
- posílení evropské dimenze ve vysokoškolském vzdělávání.

Vytvoření takového jednotného systému přispěje nejen k tomu, že se evropské vysoké školství stane vzájemně kompatibilní a srovnatelné, ale bude také díky němu posílena konkurenceschopnost absolventů evropských vysokých škol na trhu práce. V provádění hlavních boloňských reforem bylo v průběhu deseti let trvání Boloňského procesu dosaženo významného pokroku. Ve většině signatářských zemí již byla zavedena třístupňová struktura studia. Evropský kreditní systém spolu s do-

datkem k diplomu je též široce používaný a kvalitu vysokoškolského studia zajišťuje nezávislý orgán zřízený za tímto účelem.

Na konferenci ministrů v Bergenu (2005) byl přijat Evropský rámec kvalifikací, podle kterého byla stanovena délka jednotlivých studijních programů a počet kreditů potřebných k získání určitého stupně vysokoškolského vzdělání. Délka bakalářského studijního programu je stanovena na 3–4 roky a student během něho obdrží 180–240 ECTS kreditů. Magisterský studijní program má standardní délku obvykle 1–3 roky (výjimečně 1 rok) a student v něm získává 90–120 ECTS kreditů (ve výjimečných případech minimálně 60 ECTS kreditů). Studium doktorského studijního programu, který zatím není vyjadřován v ECTS kreditech, trvá 3–4 roky. Všechny tři stupně vedou k vysokoškolskému diplomu, ke kterému je připojen dodatek k diplomu. Tento dokument je vydáván dvojjazyčně a obsahuje popis národního systému, postavení vysoké školy, popis studijního programu a získaných kompetencí. Oba tyto nástroje, tj. Evropský kreditní systém a dodatek k diplomu, usnadňují vzájemné uznávání studií a kvalifikací, čímž podporují propustnost do dalších forem vzdělávání, mobilitu studentů a zároveň evropskou spolupráci při zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání.

Vzhledem k tomu, že tento proces potřebuje neustálou podporu a přizpůsobení reálnému vývoji, setkávají se ministři školství každé dva roky na konferencích v některé ze signatářských zemí. Ministři na konferencích nejen vyhodnocují pokrok, kterého bylo v rámci Boloňského procesu dosaženo, ale také na nich stanoví cíle na nejbližší období. Po Boloni (1999) se ministři sešli v Praze (2001), Berlíně (2003), Bergenu (2005), Londýně (2007) a Lovani/Louvain-la-Neuve (2009).

Na šesté konferenci, která se konala v Lovani/Louvain-la-Neuve, byla mimo jiné představena vize pro příští desetiletí. Ministři se shodli na tom, že prvou prioritou je dokončit reformy již započaté. Mottem celého procesu pro příští desetiletí se stala vysoká kvalita a exce-

lence ve všech činnostech vysokých škol. Důraz byl kladen zejména na celoživotní vzdělávání a učení, sociálně spravedlivý systém vysokého školství a mobilitu studentů a akademických pracovníků (do roku 2020 by mělo mít 20 % absolventů v rámci celého EHEA zkušenost s pobytem na zahraniční vysoké škole či praktickou stáží v cizině). Ve svém komuniqué pak ministři stanovili několik prioritních oblastí pro příští desetiletí – např. sociální aspekty (rovný/spravedlivý přístup ke studiu, větší úspěšnost v ukončování studia), celoživotní vzdělávání, zaměstnanost, výzkum, inovaci, mezinárodní otevřenost, mobilitu, vícerozměrné nástroje pro zajištění transparentnosti, sběr kvalitních dat, financování.

Bezprostředně po zasedání evropských ministrů následovalo **Boloňské politické fórum** (Bologna Policy Forum), na kterém se sešly delegace členských zemí Boloňského procesu se zástupci mimoevropských zemí (Austrálie, Brazílie, Kanada, Čína, Egypt, Etiopie, Izrael, Japonsko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Mexiko, Maroko, Nový Zéland, Tunis a USA). Toto fórum bylo zejména odpovědí na rostoucí zájem, který Boloňský proces vyvolává mimo Evropu. Některé ze zúčastněných zemí chtějí přistoupit k Boloňskému procesu (Izrael, Kazachstán, Tunis), jiné mají zájem spolupracovat s Evropským prostorem vysokoškolského vzdělávání jako celkem nebo se pokouší o podobné reformy (např. země Latinské Ameriky). Nejžádanějšími oblastmi spolupráce byly: uznávání vzdělávání a jeho částí, rámce kvalifikací (evropský i implementace rámců národních), systémy a metody zabezpečení kvality a mobilita akademických pracovníků, studentů a výzkumníků. Další konference ministrů v rámci Boloňského procesu, stejně tak i dialog v rámci Boloňského politického fóra, se plánuje na březen 2010 a proběhne ve Vídni a Budapešti.

Hodnocení České republiky v zásadě potvrdilo, že struktury vysokoškolského systému jsou implementovány v souladu s Boloňským procesem – ve strukturovaném studiu je implementováno dvoustupňové studium, legislativně uspokojivě je řešen přístup do vyššího cyklu.

Třístupňová struktura vysokoškolského vzdělávání byla v České republice zavedena v roce 2001, zároveň byla upravena délka magisterského navazujícího studia, a to z 2–3 let na 1–3 roky. I nadále však existují nestrukturované 4–6leté magisterské programy, které nenavazují na bakalářské programy. Jedná se buď o studijní programy, kterým dosud nevypršela akreditace, nebo se jedná o programy v určitých oborech (např. medicína, veterinární vědy, farmacie, práva, pedagogika a učitelství aj.), které schválila Akreditační komise. V roce 2006 byla upravena délka doktorského studia z dřívějších 3 let na 3–4 roky. Česká republika dále implementovala principy Lisabonské úmluvy a dodatek k diplomu, který od roku 2006 nahradil vysvědčení o státní zkoušce. Nicméně z hodnocení vyplývá, že ČR nemá téměř vůbec vyřešen systém uznávání předchozího vzdělávání. Tato skutečnost vedla i k prodloužení termínu pro jeho zavedení do roku 2012. K řešení problému by mohlo napomoci vytváření národního rámce kvalifikací, zejména popisy studijních programů a jejich částí pomocí výsledků učení a následně navázání kreditů ECTS na tyto výsledky. V systému zabezpečení kvality je třeba dopracovat vnější hodnocení Akreditační komise.

Hlavní cíle a principy vysokého školství v České republice jsou definovány zejména prostřednictvím **Dlouhodobého záměru vzdělávací, vědecké, výzkumné a vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti vysokých škol** zpracovaného Ministerstvem školství, který je nedílnou součástí strategického řízení systému vysokoškolského vzdělávání. Hlavními prioritami Aktualizace Dlouhodobého záměru MŠMT pro rok 2010 byly: rozvoj materiálně technické základny v rámci operačních programů i v rámci programů reprodukce majetku (tzv. programového financování); tvorba a implementace Národního kvalifikačního rámce terciárního vzdělávání; podpora mezinárodní spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání; podpora přípravy projektů do operačních programů; podpora sociálně, ekonomicky i zdravotně znevýhodněných při vstupu do studia, během

studia a bezprostředně po jeho absolvování; podpora personálního rozvoje vysokých škol; spolupráce s aplikační sférou; podpora dalšího vzdělávání; odstraňování slabých stránek a/nebo podpora silných stránek vysoké školy.

Účinným nástrojem pro konkrétní podporu jsou již od roku 2002 **rozvojové programy** vyhlášené ministerstvem za účelem motivace veřejných vysokých škol k odstraňování slabých a posilování silných stránek. Tyto programy umožnily na základě souladu dlouhodobého záměru ministerstva a jednotlivých vysokých škol finančně podpořit zejména transformaci tradičních „dlouhých“ magisterských studijních programů do dvou cyklů – bakalářského a navazujícího magisterského, lepší přístupnost v terciární sféře, zejména formou spolupráce vysokých škol a vyšších odborných škol, zavádění Evropského kreditního systému, vydávání dodatku k diplomu všem absolventům vysokých škol. V rámci Rozvojových programů MŠMT pro rok 2009 byly vyhlášeny a podpořeny:

- a) decentralizované projekty – Program na rozvoj přístrojového vybavení a moderních technologií, Program na podporu implementace národní soustavy kvalifikací na úrovni jednotlivých vysokých škol, Program na podporu vyhodnocení provedené restrukturalizace studijních programů a jejich inovace, Program na podporu oboustranné mobility studentů a pracovníků vysokých škol, Program na podporu přípravy projektů do operačních programů, Program na podporu mladých lidí sociálně, ekonomicky i zdravotně znevýhodněných při vstupu/během studia i po absolvování, Program na podporu talentovaných studentů a absolventů bezprostředně po ukončení studia, Program na podporu vzdělávání seniorů, Program na podporu odstraňování slabých stránek a/nebo podporu silných stránek vysoké školy založených na důsledné SWOT analýze předchozího vývoje a současného stavu,
- b) centralizované projekty – Program na podporu vzájemné spolupráce vysokých škol v oblastech jejich činnosti, které nelze podpořit z operačních programů;

Program na podporu vzdělávání v oblasti zubního lékařství a technických a přírodovědných oborů; Program na podporu aktivit vysokých škol prováděných na území Hl. m. Prahy zaměřených na priority, které nejsou podporovány z Operačního programu Adaptabilita, ale jsou prioritami Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost;²² Program na podporu znevýhodněných osob při přijímání a studiu na vysoké škole, včetně celoživotního vzdělávání; Program na podporu vzdělávání seniorů; Program na podporu vzdělávání souvisejícího s požadavky veřejné a státní správy a Evropské unie; Program na podporu spolupráce českých a zahraničních vysokých škol při tvorbě a/nebo uskutečňování společných studijních programů typu „joint degree“²³ nebo „double degree“.²⁴

4.2 Systém vysokého školství v ČR

V roce 2009/10 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 73 vysokých škol, z toho 26 veřejných, 45 soukromých a 2 státní vysoké školy. Ke státním vysokým školám se řadí Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie ČR v Praze, které jsou zřizovány jinými resorty, tj. Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra. Většina veřejných škol (24), tři soukromé (Univerzita Jana Amose Komenského, Metropolitní univerzita Praha a Vysoká škola finanční a správní) a obě státní vysoké školy jsou vysokými

²² Jedná se zejména o tyto priority: zajišťování kvality, podpora spolupráce se základními a středními školami, zdokonalování gramotnosti v oblasti ICT a jazykových kompetencí, podpora intersektorální mobility.

²³ Společný program (tzv. „joint degree“) je program realizovaný ve spolupráci několika vysokých škol z několika zemí, založený na společném obsahu a měl by též vést ke společnému diplomu a titulu.

²⁴ Studijní program „double degree“ se skládá ze dvou individuálně schválených kurzů prováděných ve stejnou dobu, vedoucích k získání dvou titulů.

školami univerzitního typu. Ostatní soukromé vysoké školy a dvě veřejné (Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích) jsou vysokými školami neuniverzitního typu, které se nedělí na fakulty. Vysokoškolské studium může mít prezenční formu nebo distanční, případně kombinovanou formu (tzv. ostatní formy studia). V dnešní době nabízí vysoké školy studium v bakalářských (ISCED 5A), magisterských (ISCED 5A) a doktorských (ISCED 6) studijních programech. Většina nabízených studijních programů se po roce 2001 postupně transformovala dle požadavků Boloňského procesu z tzv. „dlouhých“ magisterských studijních programů (obvykle 5–6letých) na bakalářské studijní programy (zpravidla tříleté) a magisterské navazující studijní programy (zpravidla dvouleté). Kromě oborů odpovídajících struktuře stanovené Boloňským procesem existují i „dlouhé“ magisterské programy, u nichž nebylo rozdělení na dvoustupňové studium možné (u nás se jedná o studium práva, medicíny, veterinárního lékařství, pedagogiky a učitelství). Absolventi bakalářských studijních programů získávají titul „bakalář“ (Bc.) nebo „bakalář umění“ (BcA.). Absolventi magisterských studijních programů získávají titul „magistr“ (Mgr.), „magistr umění“ (MgA.), „inženýr“ (Ing.), „inženýr architektury“ (Ing. arch.), případně „doktor medicíny“ (MUDr.), „doktor veterinárních věd“ (MVDr.) či „doktor zubního lékařství“ (MDDr.). Absolventi, kteří získali titul „magistr“, mohou po složení státní rigorózní zkoušky získat titul „doktor filozofie“ (PhDr.), „doktor přírodních věd“ (RNDr.), „doktor teologie“ (ThDr.) nebo „doktor práv“ (JUDr.). Po úspěšném ukončení magisterského studijního programu mohou studenti pokračovat ve studiu v doktorském programu. Absolventům doktorských studijních programů se uděluje akademický titul „doktor“ (Ph.D.), případně „doktor teologie“ (Th.D.).

V této kapitole se budeme zabývat údaji o přijímacím řízení a údaji o počtech poprvé zapsaných, studentů a absolventů z veřejných a soukromých škol. Státní vysoké školy poskytují informace o studiích, nikoli o studentech

ve fyzických osobách, jako je tomu v případě veřejných a soukromých škol (tzn. že údaje za státní vysoké školy mohou obsahovat duplicitu vyplývající z několikanásobného započtení osob, které studují více než jeden studijní program). Z tohoto důvodu nejsou údaje za státní vysoké školy porovnatelné s údaji za veřejné a soukromé školy, a proto je zde neuvádíme. Údaje týkající se přijímacího řízení jsou uváděny pouze za uchazeče s českým státním občanstvím, kteří se hlásí ke studiu bakalářského a magisterského studijního programu. Údaje o počtech poprvé zapsaných, studentů a absolventů zahrnují nejen osoby s českým státním občanstvím, ale také cizince. Sledovaným obdobím jsou kalendářní roky 2006–2009 v případě údajů týkajících se studentů, poprvé zapsaných a absolventů, údaje o přijímacím řízení jsou za roky 2006/07–2009/10.

V roce 2009 (stav k 31. 12.) studovalo na veřejných a soukromých vysokých školách celkem **389,2 tis. studentů**. Celkem 85,7 % studentů se nyní vzdělává na školách veřejných. V porovnání s rokem 2006 došlo k více než pětinaovému nárůstu počtu studentů. Tento nárůst byl způsoben větší otevřeností vysokých škol, zvyšováním kapacit vysokých škol, rostoucí nabídkou vzdělávacích programů na vysokých školách a již zmíněnou změnou charakteru vysokoškolského studia na tzv. dvoustupňové studium, tj. bakalářské a navazující magisterské. Na veřejných a soukromých školách se vzdělává 71 % studentů (tj. 277,2 tis.) v prezenční formě studia. Z hlediska typu studijního programu připadá v současné době na bakalářské studijní programy 62,5 % studentů, na navazující magisterské studijní programy 20,4 % studentů, na dlouhé magisterské studijní programy 11,9 % studentů a na doktorské studijní programy 6,6 % studentů. V souvislosti se změnou charakteru vysokoškolského studia na dvoustupňové studium došlo ve sledovaném období k nárůstu počtu studentů v bakalářských (o třetinu) a navazujících magisterských studijních programech (o 120 %) a k poklesu studentů v dlouhých magisterských studijních programech (o 42 %).

Významným způsobem se zvyšuje počet **cizinců** vzdělávajících se na českých vysokých školách. Ti v roce 2006 při počtu 24,0 tis. představovali 7,6 % všech studentů vysokých škol, v roce 2009 již 8,9 % studentů (34,6 tis.). Studium na veřejných vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů, kdy cizinci studují za stejných podmínek jako občané ČR; v případě, že se studijní program uskutečňuje v cizím jazyce, stanoví vysoká škola poplatek za toto studium. Občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané ČR. Z tohoto důvodu je studium na českých vysokých školách atraktivní zejména pro studenty ze Slovenska, kteří v dnešní době tvoří 64,3 % všech cizinců vzdělávajících se na vysokých školách v České republice. Dalšími nejpočetnějšími skupinami cizinců studujících na našich vysokých školách jsou občané Ruské federace (6,5 %) a Ukrajiny (3,9 %). Převážná část cizinců studuje na veřejných vysokých školách (74,1 %).

Z hlediska struktury skupin studijních programů studentů vysokých škol se stále udržuje výraznější zastoupení studentů ekonomických věd (25,1 %), následují vědy technické (22,1 %), humanitní a společenské (17,0 %) a pedagogické (12,4 %). Pokud se zaměříme jen na zahraniční studenty, zjistíme, že pořadí jednotlivých skupin studijních programů je zhruba stejné, jen podíl studentů ekonomických věd je vyšší (tj. 31,3 %). Cizinci se dále vzdělávají ve vědách technických, zdravotnických a humanitních, jejichž zastoupení na celkovém počtu zahraničních studentů je přibližně stejné a pohybuje se v rozmezí 15–16 %.

Údaje z roku 2009 ukazují, že se nepodařilo naplnit cíl předchozího dlouhodobého záměru ministerstva, aby ve studiu v navazujících magisterských studijních programech pokračovala jen polovina absolventů bakalářských studijních programů. Ve skutečnosti totiž do magisterských studijních programů přechází více než 80 % bakalářů. Z vysokých škol proto stále ještě ve velké míře odcházejí absolventi s magisterským diplomem. Současně je to jeden z důvodů, proč se po zavedení strukturovaného

studia skutečná průměrná délka setrvání studenta ve vysokoškolském vzdělávání prodlužuje, místo aby se zkracovala. Rychlému nárůstu počtu studentů neodpovídá ani ekonomická situace, ani schopnost vysokého školství se přizpůsobovat a mít pro každého zájemce o studium odpovídající nabídku.

Na veřejných a soukromých školách stále roste i počet **poprvé zapsaných studentů** (tedy těch, kteří na vysokých školách dosud nikdy nestudovali). V průběhu sledovaných let se počet poprvé zapsaných zvýšil o 13,3 % (v prezenční formě o 10,5 %). Průměrné meziroční tempo růstu absolutního počtu poprvé zapsaných na vysoké školy dosahovalo v letech 2006–2009 hodnot 0,9–7,6 %. V roce 2009 činil celkový počet poprvé zapsaných na veřejné a soukromé vysoké školy 83,0 tis. studentů (z toho 61,9 tis. do prezenční formy studia). Do bakalářských studijních programů bylo poprvé zapsáno 81,3 tis. studentů, do navazujících magisterských studijních programů 38,5 tis. studentů, do magisterských studijních programů 6,9 tis. studentů, na doktorské studium se poprvé zapsalo 5,7 tis. studentů. Podíl poprvé zapsaných vzhledem k populaci 19letých se v roce 2009 pohyboval okolo 62,6 %, přičemž do prezenční formy studia bylo poprvé zapsáno vzhledem k populaci 19letých 46,7 % studentů.

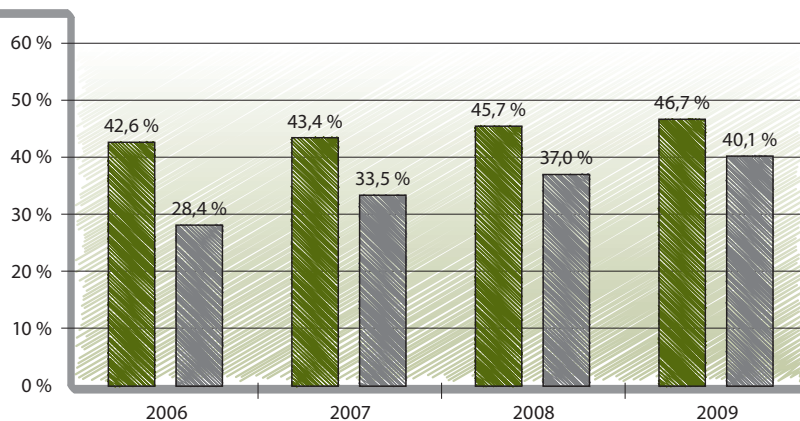
V roce 2009 **absolvovalo** vysokoškolské studium celkem 81,7 tis. studentů. Oproti roku 2006 vzrostl počet absolventů o více než polovinu (tj. o 52,8 %). U absolventů se již projevuje nárůst jejich počtu, a to zejména bakalářských a navazujících magisterských studijních programů. Počet absolventů bakalářských studijních programů se zvýšil během sledovaného období o 80,6 %. V roce 2009 absolvovalo navazující magisterské programy 3,2krát více studentů než na začátku sledovaného období. Počet absolventů doktorských studijních programů vzrostl o 14,1 %. Absolventů dlouhých magisterských studijních programů bylo v roce 2009 naopak méně v porovnání s rokem 2006, jejich počet poklesl o téměř 40 %. Současné rozložení absolventů podle jednotlivých studijních programů vypadá následovně: bakalářské studijní programy absolvovalo

Obrázek 19

Podíl poprvé zapsaných a absolventů prezenční formy studia na VŠ vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006–2009

- Podíl poprvé zapsaných do prezenční formy studia vzdělávání na VŠ vzhledem k populaci 19letých
- Podíl absolventů prezenční formy studia na VŠ vzhledem k populaci 24letých

Zdroj: ÚIV

Tabulka 27

Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2009

Vysoké školy veřejné a soukromé	2006	2007	2008	2009
Počet škol ¹⁾	63	68	71	71
Počet studentů	316 367	344 138	368 212	389 231
z toho ve stud. prog.:				
bakalářských	181 992	207 939	229 029	243 400
magisterských	79 469	65 191	53 362	46 147
magisterských navazujících	35 945	51 475	66 243	79 226
doktorských	23 311	23 986	24 538	25 680
Počet poprvé zapsaných	73 264	78 800	82 255	82 978
z toho ve stud. prog.:				
bakalářských	69 658	77 235	80 967	81 300
magisterských	10 906	8 220	7 307	6 872
magisterských navazujících	20 663	28 179	33 363	38 500
doktorských	5 098	5 235	5 235	5 733
Počet absolventů	53 464	63 797	73 225	81 672
z toho ve stud. prog.:				
bakalářských	25 074	33 010	39 111	45 280
magisterských	19 381	17 891	15 763	11 708
magisterských navazujících	7 085	10 738	16 080	22 452
doktorských	2 055	2 263	2 370	2 345

Komentář: Podle stavu k 31. 12. příslušného roku.

1 Počet veřejných a soukromých vysokých škol (bez státních vysokých škol).

Zdroj: ÚIV

Obrázek 20**Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2009**

■ počty studentů

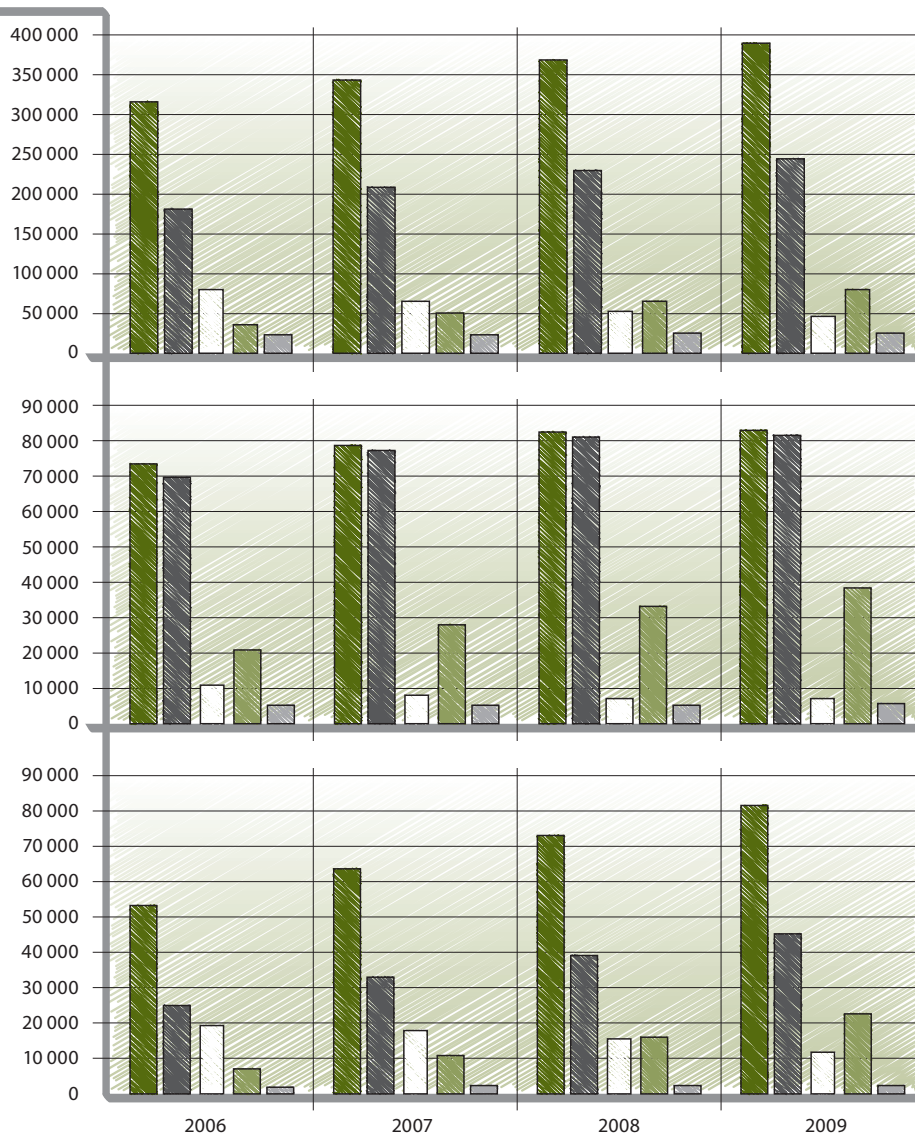
z toho ve studijních programech:

■ bakalářských

□ magisterských

■ magisterských navazujících

■ doktorských

Komentář: Počty studentů k 31. 12. příslušného roku, počty poprvé zapsaných a absolventů za kalendářní rok.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 28
Přijímací řízení ke studiu na VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2009/10

Studijní programy	2006/07		2007/08		2008/09		2009/10	
	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské
Prezenční forma studia								
Počet podaných přihlášek	190 932	52 919	211 451	42 647	212 240	37 707	221 555	35 553
Počet přihlášených	87 073	28 873	92 462	23 151	92 484	20 124	95 168	18 416
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	80 757	26 020	86 167	20 645	86 771	17 644	89 811	16 740
Počet přijatých	59 987	11 735	65 711	8 152	69 739	7 198	72 344	6 283
Počet zapsaných	54 815	9 748	60 062	6 771	63 820	6 123	65 781	5 582
Ostatní formy studia								
Počet podaných přihlášek	54 848	4 635	66 566	3 040	68 437	1 981	66 620	1 265
Počet přihlášených	44 830	4 123	52 879	2 721	55 002	1 783	52 790	1 098
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	39 358	3 544	46 540	2 365	48 786	1 426	47 279	953
Počet přijatých	22 683	1 174	28 066	993	32 001	737	31 792	597
Počet zapsaných	21 263	1 098	26 416	893	29 573	671	29 451	538

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů vysokých škol s českým státním občanstvím.

Zdroj: ÚIV

45,3 tis. studentů; navazující magisterské studijní programy absolvovalo 22,5 tis. studentů; magisterské studijní programy absolvovalo 11,7 tis. studentů a doktorské studium absolvovalo 2,3 tis. studentů. Rozložení absolventů podle skupin studijních programů kopíruje oborovou strukturu studentů, to znamená, že v roce 2009 vzešlo nejvíce absolventů z věd ekonomických (26,9 %), technických (22,3 %), humanitně-společenských (14,9 %) a pedagogických (14,0 %).

Na českém pracovním trhu je situace vysokoškoláků dlouhodobě příznivá. Rok 2009 však přinesl první známky zhoršení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce v důsledku ekonomické krize. Absolventi vysokých škol vykazují oproti absolventům nižších stupňů vzdělání nižší nezaměstnanost, kratší dobu hledají své první zaměstnání, získávají vyšší mzdu, lepší sociální postavení i jistotu práce, častěji pracují ve studovaném oboru a celkově jsou se svým zaměstnáním spokojenější. V roce 2009 byla nezaměstnanost absolventů vysokých škol 3,1 %.

Vedle studijních programů mohou vysoké školy uskuptečňovat i **celoživotní vzdělávání** podle § 60 zákona o vysokých školách. Rozvoj celoživotního vzdělávání a jeho nabídky poskytované vysokými školami, a to jak bezplatně, tak za úplat, pokračoval nadále i v roce 2009. Jednalo se o nabídku kurzů a programů, které jsou určeny široké veřejnosti jako zájmové studium (např. zájmové kurzy, univerzita třetího věku), ale i odborné veřejnosti k získání či rozšíření předchozího odborného vzdělání (např. programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků). V období od 1. 11. 2008 do 31. 10. 2009 se kurzů celoživotního vzdělávání na vysokých školách účastnilo celkem 47,3 tis. studentů,²⁵ z toho 60,5 % žen. Z celkového počtu účastníků kurzů celoživotního vzdělávání tvořily největší podíl jiné formy dalšího vzdělávání²⁶

(78,8 %). Kurzy celoživotního vzdělávání úspěšně ukončilo v témže období 24,5 tis. účastníků, z toho 57,8 % žen. Přibližně 90 % účastníků i absolventů kurzů celoživotního vzdělávání připadá na veřejné vysoké školy. Ve srovnání s rokem 2008 se zvýšil podíl mužů navštěvujících kurzy celoživotního vzdělávání.

V souvislosti s výrazným nárůstem počtu studentů a absolventů došlo v uplynulých 10 letech k poklesu indexu nerovnosti v přístupu k terciárnímu vzdělávání pod evropský průměr. Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi však Česká republika vykazuje nízký podíl občanů s vysokoškolským vzděláním (14 % vysokoškoláků ve věku 25–64 let v roce 2007). Ve srovnání s vyspělými zeměmi OECD je tento podíl poloviční.

Na budoucí kvantitativní vývoj vysokoškolského školství bude mít významný dopad demografický vývoj, podle něhož se předpokládá, že v polovině nastupujícího desetiletí se do věku 19–21 let začnou dostávat podstatně slabší věkové ročníky. Očekává se, že v letech 2013–2016 začne prudce klesat příslušná věková kohorta nejprve pro zapsané, vzápětí pro studenty a později i pro absolventy vysokých škol. Během několika let poklesne velikost vysokoškolských kohort na hodnoty jen málo převyšující 90 tis. osob. Na této nízké úrovni se udrží přibližně deset let. Kolem roku 2025 se vysokoškolské populační kohorty začnou krátkodobě opět zvyšovat.

4.2.1 Soukromé vysoké školy

Zákon o vysokých školách z roku 1998 umožňuje vznik soukromých vysokých škol. Přispěl tak k rozšíření nabídky vysokoškolského vzdělávání v České republice. První soukromé vysokoškolské instituce začaly vznikat v roce 1999. Po období rychlého nárůstu počtu těchto institucí v letech 2000–2003 nastalo období stabilizační, v němž se soukromé vysoké školy soustředily na vybudování pevné

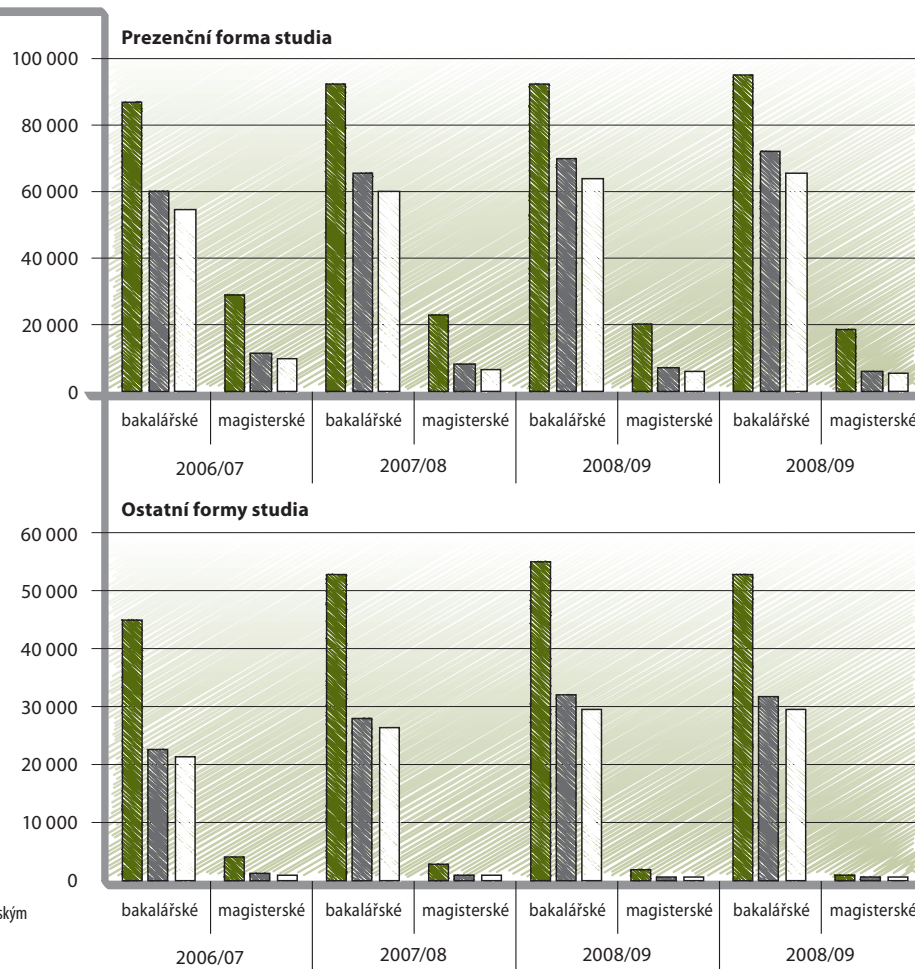
²⁵ Studenti zde zahrnutí nemají statut studenta VŠ podle zákona č. 111/1998 Sb., jejich studium nesměřuje k získání VŠ titulu. Nejedná se o studenty, ale o účastníky programů celoživotního vzdělávání, resp. o počty studií.

²⁶ Mezi jiné formy dalšího vzdělávání patří např. univerzita 3. věku, studium vybraných předmětů, rekvalifikační kurzy apod.

Obrázek 21

**Přijímací řízení ke studiu na VŠ
podle typu studijních programů
v letech 2006/07–2009/10**

- Počet přihlášených
- Počet přijatých
- Počet zapsaných

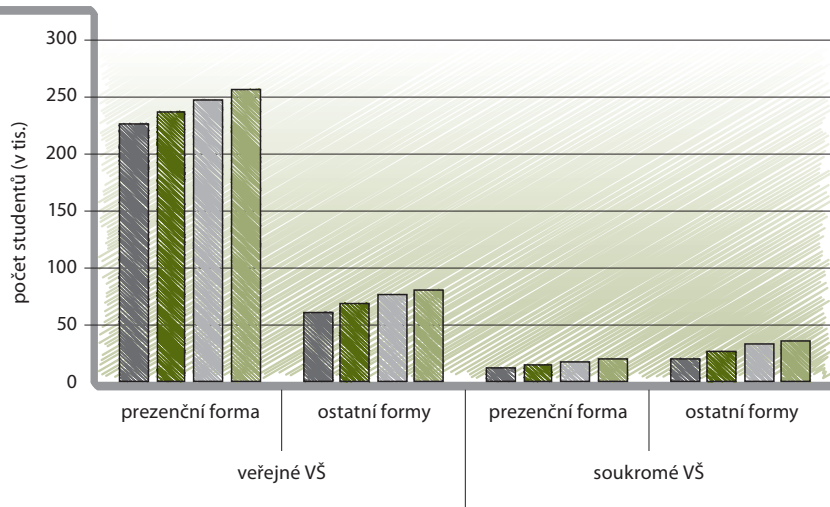

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů vysokých škol s českým státním občanstvím.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 22

Počet studentů podle zřizovatele VŠ
a formy studia v letech 2006/07–2009/10

Zdroj: ÚIV

Tabulka 29

Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na VŠ v letech 2006/07–2009/10

Vysoké školy veřejné a soukromé	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	Index 07/06	Index 08/07	Index 09/08	Index 09/06
Počet přihlášených	137 836	146 800	147 277	146 620	1,065	1,003	0,996	1,064
Počet přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	127 125	135 231	136 117	136 767	1,064	1,007	1,005	1,076
Počet přijatých	89 075	97 190	104 003	105 570	1,091	1,070	1,015	1,185
Počet zapsaných	85 482	92 727	98 726	99 818	1,085	1,065	1,011	1,168
Úspěšnost (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	70,1 %	71,9 %	76,4 %	77,2 %	1,026	1,063	1,010	1,102

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů vysokých škol s českým státním občanstvím.

Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

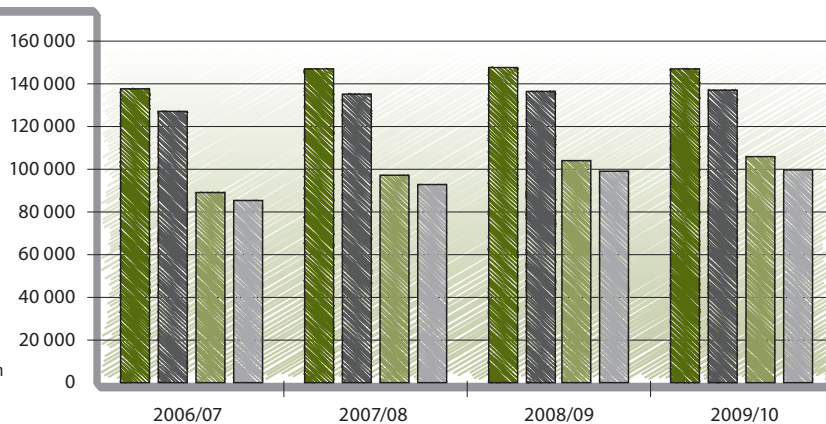
Zdroj: ÚIV

Obrázek 23

Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na VŠ v letech 2006/07–2009/10

- Počet přihlášených
- Počet přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení
- Počet přijatých osob
- Počet zapsaných osob

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů vysokých škol s českým státním občanstvím.
Zdroj: ÚIV

struktury materiálního, technického a personálního zázemí a také na stabilizování počtu posluchačů ve studijních programech. V průběhu let 2006–2009 došlo k dynamickému rozvoji v sektoru soukromého vysokoškolského vzdělávání, kdy vzniklo 10 nových soukromých vysokých škol, naproti tomu ukončily svoji činnost 4 soukromé vysoké školy (2 se integrovaly jako nové fakulty do existujících veřejných vysokých škol, jedné byl odebrán státní souhlas a jedné byla odejmuta akreditace studijního programu). Významná byla rovněž transformace tří soukromých vysokých škol na školy univerzitního typu. K 31. 12. 2009 existovalo v České republice 45 soukromých vysokých škol. Nicméně další žádosti o udělení státního souhlasu se vznikem nové soukromé vysoké školy jsou stále předkládány. Od roku 1999, tedy od počátku zřizování soukromých vysokých škol, do konce roku 2009 projednávala Akreditační komise 140 žádostí o udělení státního souhlasu. Souhlasné stanovisko bylo uděleno v 50 případech. Z těchto 140 žádostí 8 aspirovalo na univerzitní vysokou školu, ostatní žadatelé na vysokou školu neuniverzitního typu. V roce 2009 bylo Akreditační komisi předloženo 6 žádostí o udělení státního souhlasu a ani v jednom případě nedoporučila státní souhlas udělit. Nadále pokračuje trend opakovaného podávání žádostí neúspěšnými žadatelci, a to v některých případech i vícenásobného.

Cílem téměř všech projektů soukromých vysokých škol je uskutečňovat studijní programy, u kterých se předpokládá masový zájem uchazečů, a to i starších, studujících při zaměstnání (např. cestovní ruch, právo, obory ekonomické, správní a pedagogicko-psychologické). Vesměs se jedná o studijní programy, které nejsou finančně náročné na technické, laboratorní či informační zajištění. Na soukromých vysokých školách bylo v roce 2008 akreditováno 204 studijních programů (z toho 139 bakalářských, 3 magisterské, 58 navazujících magisterských a 4 doktorské studijní programy).

V roce 2006 studovalo na soukromých vysokých školách 31,5 tis. studentů, v roce 2009 se jejich počet zvýšil na 56,4 tis. studentů. To znamená, že mezi roky 2006 až

2009 se počet studentů soukromých vysokých škol zvýšil o 56 %. Více než jedna třetina studentů (20,3 tis.) se v současné době vzdělává v prezenční formě, zbylé necelé dvě třetiny studentů (36,1 tis.) připadají na ostatní formy studia. Nejvíce z nich jich v současné době studuje na *Univerzitě Jana Amose Komenského, s. r. o.* (10,3 tis.), na *Bankovním institutu vysoké školy, a. s.* (5,6 tis.) a na *Vysoké škole finanční a správní, o. p. s.* (5,6 tis.). Na soukromých vysokých školách se v roce 2009 vzdělávalo 16 % cizinců (tj. 9,0 tis.). Z hlediska skupin studijních programů se studenti soukromých vysokých škol nejčastěji vzdělávají ve vědách ekonomických (více než polovina studentů) a humanitních (jedna čtvrtina studentů).

Spolu s nárůstem počtu studentů stoupá i počet absolventů soukromých vysokých škol. Zatímco v roce 2006 bylo na soukromých vysokých školách 4,9 tis. absolventů, v roce 2009 již 12,0 tis. absolventů. Absolventy mělo v uvedeném roce 2009 celkem 36 soukromých vysokých škol, přičemž nejvíce jich absolvovalo *Univerzitu Jana Amose Komenského, s. r. o.* (2,7 tis.), *Vysokou školu finanční a správní, o. p. s.* (1,6 tis.) a *Bankovní institut vysokou školu, a. s.* (1,5 tis.). Jedná se převážně o absolventy bakalářských studijních programů (8,3 tis.). Magisterské navazující studijní programy, kterých je na soukromých vysokých školách akreditováno výrazně méně, absolvovalo v roce 2009 celkem 3,7 tis. studentů. Většina absolventů připadá od roku 2006 na ostatní formy studia (65,7 % v roce 2009). V ostatních formách studia absolvovaly bakalářské studijní programy v roce 2009 celkem 4,9 tis. studentů, magisterské navazující programy absolvovalo 3,0 tis. studentů.

4.2.2 Přijímací řízení

V posledních letech došlo ve sféře terciárního vzdělávání k určitým změnám, které měly vliv na zvýšení počtu uchazečů o vysokoškolské studium. Jednou ze změn bylo postupné zavedení třístupňového studia, to znamená, že studenti nastupují nejprve do bakalářského

studijního programu, teprve po jeho absolutoriu mohou vstoupit do programu magisterského nebo odejít do praxe. Třetím stupněm je pak studium doktorského studijního programu. V důsledku transformace vysokoškolských studijních programů došlo v průběhu sledovaného období k nárůstu uchazečů hlásících se ke studiu do bakalářských programů. Naopak „dlouhé“ magisterské programy zaznamenaly výrazný pokles přihlášených uchazečů ke studiu. Větší zájem o vysokoškolské studium je dán také zvýšením kapacit vysokých škol a rostoucí nabídkou vzdělávacích programů na vysokých školách.

Od roku 2002/2003 došlo nejen k významnému nárůstu přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu bakalářských a magisterských studijních programů českého státního občanství, ale zvýšila se i pravděpodobnost jejich přijetí ke studiu. Ke studiu na veřejné a soukromé vysoké školy se v roce 2009/10 přihlásilo celkem 146,6 tis. uchazečů, kteří si podali 325,0 tis. přihlášek. K přijímacímu řízení se dostavilo 93,3 % z nich (tj. 136,8 tis. uchazečů). Z uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, jich bylo ke studiu přijato celkem 105,6 tis. (tj. 77,2 %). Celkem 99,8 tis. uchazečů ke studiu skutečně nastoupilo (z toho 70,8 % do prezenční formy). Naprostá většina uchazečů (91,5 %) se hlásila na veřejné vysoké školy, úspěšných bylo 73,7 %. Na soukromých školách byla úspěšnost²⁷ uchazečů 91,7 %.

Absolventi středních škol hlásící se ke studiu na VŠ bezprostředně po složení maturitní zkoušky tvořili v roce 2009/10 téměř 45 % všech přihlášených, polovinu všech přijatých a polovinu všech zapsaných uchazečů; jejich úspěšnost činila 83 %. Uchazeči, kteří maturovali v roce 2009, podali celkem 61 % přihlášek. Jednu přihlášku podala polovina uchazečů, pětina uchazečů podala dvě přihlášky ke studiu. Každý uchazeč podal v průměru 2,2 přihlášky, každý z „čerstvých“ maturantů podal průměrně 3 přihlášky ke studiu na vysoké škole. Většinu uchazečů

²⁷ Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

o prezenční formu studia tvoří 19 a 20letí, v roce 2009/10 tvořili 19letí celkem 46,2 % přihlášených do prezenční formy studia a 20letí tvořili 23,3 %. Ke studiu ostatních forem (tj. distanční/kombinované) se hlásí především uchazeči, kteří jsou ve věku 30 a více let (tj. 38,4 % z celkového počtu přihlášených do této formy studia). Průměrný věk uchazečů zapsaných do prezenční formy činí v současné době 20,3 roku, zatímco průměrný věk zapsaných do ostatních forem studia je 29,2 roku.

Na vysoké školy se v roce 2009/10 hlásily ve větší míře ženy (56,7 %), které představovaly také více než polovinu přijatých (53,1 %) a zapsaných (53,2 %). Při přijímacím řízení jsou však úspěšnější muži v porovnání se ženami. V roce 2009/10 uspělo při přijímacím řízení 83,3 % mužů, zatímco úspěšnost žen byla 72,5 %.

Nejvyšší počet přihlášek podali uchazeči ke studiu věd ekonomických (22,5 %), humanitních a společenských (22,5 %), dále technických (14,5 %) a pedagogických věd (13,0 %). Z hlediska struktury přijatých podle skupin programů se toto pořadí mění – nejvíce uchazečů bylo přijato ke studiu věd technických (27,4 %), ekonomických (27,2 %) a humanitních a společenských (19,2 %). Nejúspěšnější jsou uchazeči, kteří se hlásí ke studiu technických věd (90,8 % úspěšnost), naopak nejnižší úspěšnost je u právních věd (jen 35,9 %). Nejvyšší počet přihlášek si podali v roce 2009/10 uchazeči hlásící se ke studiu zdravotnických, lékařských a farmaceutických věd (na jednoho přihlášeného připadly v průměru 2,2 přihlášky). Oproti tomu nejmenší průměrný počet přihlášek byl zaznamenán u zemědělsko-lesnických a veterinárních věd (1,3 přihlášky na jednoho uchazeče).

Pro úplnost zde uvádíme i základní údaje o cizincích²⁸ (v předchozím textu této podkapitoly se údaje týkaly

²⁸ Vzhledem k tomu, že část cizinců nemá v době podání přihlášek a přijímacího řízení rodné číslo, není možné určit celkové počty přihlášených, přijatých a zapsaných cizinců, a proto zde uvádíme pouze základní údaje týkající se celkového počtu podaných přihlášek, počtu přijetí a počtu zapsání.

pouze občanů se státním občanstvím ČR). Ke studiu na vysokou školu podali uchazeči jiného než českého státního občanství v roce 2009 celkem 30,4 tis. přihlášek (tj. 8,6 % ze všech podaných přihlášek ke studiu na VŠ bez ohledu na státní občanství). Kladně vyřízených přihlášek cizinců bylo 14,3 tis. (tj. 8,6 % ze všech přijetí ke studiu na VŠ) a počet zapsání cizinců představuje 10,2 tis. (tj. 8,8 % ze všech zapsání ke studiu na VŠ). Na počtu přihlášek, přijetí

i zapsání cizích státních příslušníků se podílí zejména občané Slovenské republiky. Jejich podíl činí v rámci cizinců ve všech případech okolo 60 %. Mezi uchazeči cizího státního občanství se dále nejčastěji vyskytují občané Ruské federace (okolo 10 % přihlášek, přijetí i zapsání), Ukrajiny (okolo 4 %), Kazachstánu (přes 3 %), Vietnamské socialistické republiky (okolo 3 %), Běloruské republiky a Spojených států amerických (v obou případech okolo 2 %).

5

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Pracovníci ve školství

Mezi podstatná témata v oblasti lidských zdrojů zajišťujících vzdělávání, která zajímají nejen školskou veřejnost, ale i většinu populace, patří odměňování učitelů, pedagogických a nepedagogických pracovníků a zaměstnanost ve školství. S vyšší finančního ohodnocení učitelů mimo jiné úzce souvisí kvalita učitelského sboru. Další v současnosti velmi diskutovanou oblastí je struktura pedagogických pracovníků podle věku, kvalifikace a aprobací, praxe atd. Z těchto důvodů je třeba této oblasti věnovat velkou pozornost.

V roce 2009 pracovalo ve školství celkem 272,6 tisíce zaměstnanců,²⁹ z toho 232,6 tis. (85,3 %) v regionálním školství a 37,8 tis. (13,9 %) na veřejných vysokých školách.³⁰ Zbylé 2,2 tis. (0,8 %) zaměstnanců byly zaměstnány ve státní správě, servisních organizacích přímo řízených MŠMT a ostatních organizačních složkách státu (jedná se o ostatní organizační složky státu spadající pod MŠMT).

Většinu zaměstnanců ve školství tvoří lidé, kteří pracují přímo na školách (mateřských, základních, středních, konzervatořích, vyšších odborných, vysokých, školách zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) a zabývají se výukou nebo jejím zajištěním – tito pracovníci se podílejí na celkové zaměstnanosti ve školství 78,0 %. Na zajišťování sociálního zázemí dětí, žáků a studentů (tzn. stravování, ubytování, volnočasové aktivity)³¹ se podílí 21,2 % zaměstnanců a v oblasti řízení školství pracuje 0,8 % zaměstnanců.

29 Počet zaměstnanců je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok (ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).

30 Včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS (zaměstnanci ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).

31 Přesně řečeno se jedná o stravování (školní jídelny a menzy), ubytování (domovy mládeže a koleje), volnočasové aktivity (základní umělecké školy, školní družiny a školní kluby, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, školská zařízení pro zájmové vzdělávání – střediska volného času, školy v přírodě, jiná školská účelová zařízení), ústavní a ochrannou výchovu a poradenství.

Na zaměstnanosti ve školství podle druhu a typu školy se v roce 2009 nejvíce z celkového počtu zaměstnanců ve školství podíleli zaměstnanci na základních³² (29,1 %) a středních školách³³ (21,8 %). Vysoké školy (mimo koleje a menzy) se podílely na zaměstnanosti ve školství 13,4 %. Akademičtí pracovníci, vědeckí pracovníci a ostatní nepedagogičtí pracovníci tvoří 96,9 % zaměstnanců veřejných vysokých škol, 3,1 % pak tvoří zaměstnanci kolejí a menz, kteří se podílejí na sociálním zázemí studentů.

V následujícím textu budou údaje o zaměstnancích ve školství a jejich průměrných měsíčních mzdách uváděny **bez údajů o zaměstnancích státní správy (MŠMT, ČŠI)**, aby byly údaje porovnatelné s údaji za jiné resorty.

Pokud hovoříme v textu o učitelích, jde o učitele včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Mezi lety 2006 a 2009 celkový **počet zaměstnanců v regionálním školství** poklesl o 3,5 tis., z toho nejvíce u základních škol (o 3,3 tis.). Naopak na **veřejných vysokých školách** (včetně kolejí a menz a včetně údajů o zaměstnancích VŠZS a VŠLS) **počet zaměstnanců** stoupl mezi roky 2006 a 2008 o 2,1 tis., tedy o 5,8 %.

Průměrná měsíční nominální mzda (včetně mimorozpočtových zdrojů) v resortu školství v roce 2009 činila 23 286 Kč, z toho **v regionálním školství** 21 891 Kč a **na veřejných vysokých školách**³⁴ 31 781 Kč. Meziročně vzrostla průměrná měsíční nominální mzda ve školství celkem o 6,3 %, v oblasti regionálního školství vzrostla meziročně o 6,7 % a u vysokých škol o 4,1 %. Meziroční

32 Základní školy včetně ZŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

33 Střední školy včetně SŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

34 Včetně kolejí a menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).

Tabulka 30
Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů škol⁴⁾ a veřejné vysoké školy v letech 2006–2009

	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	všichni zřizovatelé				z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ³⁾			
Školství celkem	273 862	273 596	272 498	272 625	x	x	x	x
Regionální školství¹⁾	236 085	234 899	233 315	232 615	217 793	216 303	214 387	213 459
Mateřské školy	30 579	30 885	31 625	32 669	29 666	29 946	30 636	31 589
Základní školy	82 702	82 023	80 586	79 390	80 188	79 327	77 716	76 332
Gymnázia a sportovní školy ⁵⁾	13 467	13 691	13 837	13 898	11 597	11 764	11 763	11 813
SOŠ	22 006	22 309	22 318	22 440	18 363	18 494	18 516	18 619
SOU včetně SPV	21 628	21 065	20 424	20 007	18 905	18 448	17 867	17 454
Konzervatoře	1 115	1 129	1 131	1 127	1 045	1 044	1 043	1 030
SŠ pro žáky se SVP	3 689	3 487	3 319	3 051	3 473	3 264	3 097	2 829
VOŠ	2 174	2 076	2 001	1 938	1 487	1 399	1 352	1 317
Veřejné vysoké školy²⁾	35 678	36 597	37 124	37 763	x	x	x	x

Komentáře:

1 V oblasti regionálního školství školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, soukromé a církevní školy, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“);

§ 109 odst. 3 a odst. 2 (placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2 Veřejné vysoké školy včetně kolejí, menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (zaměstnanci placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).

3 Školy zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; zákoník práce § 109 odst. 3 (zaměstnanci placeni ze státního rozpočtu, včetně ESF).

4 Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

5 Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

Zdroj: ÚIV

nárůst průměrné měsíční nominální mzdy v regionálním školství byl důsledkem zvýšení platových tarifů nepedagogických pracovníků (cca o 16 %), které bylo realizováno nařízením vlády č. 74/2009 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů od 1. 4. 2009 (zrušení přílohy č. 1 NV). Dále k tomu přispělo zvýšení platových tarifů o 3,5 % pro všechny kapitoly státního rozpočtu, které bylo realizováno nařízením vlády od 1. 6. 2009³⁵ plošným zvýšením tarifní tabulky ve všech platových třídách a platových stupních pro pedagogické i nepedagogické pracovníky, knihovníky a pro státní správu. A další zvýšení prostředků na platy pedagogům regionálního školství ÚSC proběhlo prostřednictvím rozvojového programu „Zvýšení nenárodních složek platů a motivačních složek mezd pedagogických pracovníků s ohledem na kvalitu jejich práce“. Ve vysokém školství byl nárůst měsíční nominální mzdy způsoben lepší efektivitou využití prostředků v rámci vlastních mzdových předpisů jednotlivých vysokých škol.

Úroveň **reálných mezd** (tzn. výše platů se zohledněním inflace v jednotlivých letech ve stálých cenách roku 2005) ve školství v roce 2009 oproti roku 2008 **vzrostla** celkem o 5,3 %, v regionálním školství meziročně o 5,6 % a ve vysokém školství o 3,1 %. Tento růst je důsledkem faktu, že jak v resortu školství celkem, tak v regionálním školství byl meziroční nárůst průměrné měsíční nominální mzdy vyšší než nárůst průměrné nominální mzdy v České republice a současně také vyšší než v nepodnikatelské sféře. V oblasti vysokého školství vzrostla průměrná měsíční nominální mzda oproti minulému roku více než v České republice celkem, ale méně než v nepodnikatelské sféře. Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců jak v resortu školství celkem, tak v regionálním školství byla meziročně vyšší než nárůst průměrné reálné mzdy v České

republice a současně také vyšší než v nepodnikatelské sféře. Nárůst nominální mzdy v České republice dosáhl meziročně pouze 4 % (v nepodnikatelské sféře 4,7 %). Reálná mzda v České republice celkem v roce 2009 vzrostla meziročně o 3,0 % (v nepodnikatelské sféře o 3,7 %). Pozitivní situace v regionálním školství v oblasti odměňování nastala v roce 2009 především v souvislosti s výrazným zvýšením rozpočtových zdrojů MŠMT pro rok 2009 (zejména zdrojů na zvýšení motivačních složek mezd pedagogů o 4 mld. Kč) a dále z důvodu výše citovaných nařízeních vlády, ve vysokém školství lepší efektivitou využití mzdových prostředků jednotlivých vysokých škol.

5.1 Pracovníci regionálního školství

5.1.1 Zaměstnanost v regionálním školství

Počet zaměstnanců v regionálním školství v roce 2009 činil 232,6 tis., což je pokles oproti roku 2008 o 0,7 tis. (0,3 %). Za poslední čtyři roky, tzn. od roku 2006 do roku 2009, poklesl počet zaměstnanců regionálního školství všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů o 3,5 tis. osob (tj. 1,5 %).

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Největší pokles mezi roky 2009 a 2008 byl zaznamenán v případě **základních škol**, kdy počet zaměstnanců poklesl o 1,2 tis. (1,6 %). V pozadí tohoto snížení stojí především nepříznivý demografický vývoj týkající se poklesu počtu žáků základních škol. Klesl i počet zaměstnanců **středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování** o 0,4 tis. (2,0 %). K mírnému snížení průměrného počtu zaměstnanců došlo také u **středních škol určených pro žáky se SVP**, o 0,3 tis. (8,1 %), a u **vyšších odborných škol** o 0,1 tis. (3,2 %). V případě **mateřských škol** jsme naopak zaznamenali meziroční nárůst průměrného počtu zaměstnanců o 1,1 tis. (3,4 %). Zde se

³⁵ Nařízení vlády č. 130/2009 Sb., kterým se mění NV č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, ve znění NV č. 74/2009 Sb.

Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol²⁾ regionálního školství v letech 2006–2009

	2006	2007	2008	2009	2006 ⁵⁾	2007 ⁵⁾	2008 ⁶⁾	2009 ⁶⁾
	všichni zřizovatelé				z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ³⁾			
Regionální školství¹⁾	133 793	132 876	131 876	131 449	125 343	124 463	123 338	122 837
z toho:								
Materšské školy	22 564	22 765	23 378	24 193	22 125	22 306	22 901	23 657
Základní školy	62 871	61 933	60 404	59 184	61 390	60 598	59 008	57 761
Gymnázia a sportovní školy ⁴⁾	10 776	10 960	11 075	11 127	9 299	9 434	9 450	9 501
SOŠ	16 913	17 090	17 123	17 195	14 082	14 164	14 202	14 287
SOU včetně SPV	8 651	8 493	8 359	8 261	7 707	7 561	7 423	7 278
Konzervatoře	928	932	930	926	868	865	861	850
SŠ určené pro žáky se SVP	1 799	1 639	1 563	1 447	1 669	1 509	1 433	1 318
VOŠ	1 576	1 500	1 447	1 409	1 085	1 030	997	987

Komentáře:

- 1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně soukromých a církevních škol; zákoník práce; § 109 odst. 3 a odst. 2 (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).
 - 2 Učitelé včetně ředitelů a zástupců a údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).
 - 3 Školy zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; zákoník práce, § 109 odst. 3 (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF).
 - 4 Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.
 - 5 Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou v roce 2006 a 2007 dle výkazu P1-04 vykazováni pouze ze státního rozpočtu bez ESF.
 - 6 Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou od roku 2008 dle výkazu P1-04 vykazováni pouze ze státního rozpočtu, včetně ESF.
- Zdroj: ÚIV

již začíná projevovat postupný nárůst počtu dětí odrážející demografický vývoj posledních let. K mírnému zvýšení průměrného počtu zaměstnanců došlo také u **středních odborných škol** – o 0,1 tis. (0,5 %) – a u **gymnází** o 0,1 tis. (0,5 %).

Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří **učitelé**. V roce 2009 pracovalo v regionálním školství cca 131,4 tis. učitelů,³⁶ kteří tvořili 56,5 % všech zaměstnanců regionálního školství (všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů). Zúžíme-li výběr pouze na zřizovatele **MŠMT, obec, kraj**, jednalo se o 123,6 tis. učitelů (odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů), tj. 53,1 % těchto zaměstnanců regionálního školství.

Mezi lety 2009 a 2008 celkový počet učitelů poklesl o 0,4 tis. osob (tj. o 0,3 %), v období posledních čtyř let, tedy od roku 2006 do roku 2009, se jejich počet snížil o 2,3 tis. (tj. 1,8 %).

Nejvíce učitelů působí na základních školách včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – v roce 2009 to bylo 59,2 tis. Počet učitelů mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami činil v roce 2009 celkem 24,2 tis. Na středních školách a konzervatořích včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením působilo ve stejném roce 39,0 tis. učitelů, z toho 11,1 tis. na gymnáziích včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření, 17,2 tis. na středních odborných školách, 8,3 tis. na středních odborných učilištích a 0,9 tis. na konzervatořích včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením. Nejméně učitelů – což je dáno počtem těchto škol – je na středních školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (1,4 tis.) a vyšších odborných školách (1,4 tis.).

³⁶ Počet učitelů je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok. Do kategorie učitel jsou zahrnuti i ředitelé škol a jejich zástupci, pokud vykonávají přímou vyučovací povinnost.

5.1.2 Platy a platová úroveň v regionálním školství

V roce 2009 činila **průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství** ve školách a školských zařízeních **všech zřizovatelů**³⁷ včetně mimorozpočtových zdrojů 21 891 Kč a dosahovala 92,8 % průměrné celorepublikové mzdy. **Průměrná nominální měsíční mzda učitelů** (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství pak dosahovala částky 26 006 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 10,2 %.

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů od roku 2006 rostou na všech druzích škol. Z hlediska **meziročního vývoje mezd** byla v roce 2009 průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců **regionálního školství** o 6,7 % a učitelů o 5,5 % vyšší oproti předchozímu roku. Ve čtyřletém období, tedy mezi roky 2006 a 2009, pak vzrostly průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců regionálního školství o 16,5 % a učitelů o 15,1 %. K nárůstu nominálních mezd došlo ve čtyřletém období na všech druzích škol, nejvýrazněji v případě vyšších odborných škol a základních škol.

Pokud však bereme v úvahu i vliv inflace a porovnáme-li tedy průměrné měsíční **reálné mzdy v regionálním školství** (při použití stálých cen roku 2006), zjistíme, že v roce 2009 oproti roku 2008 představoval meziroční nárůst reálné mzdy zaměstnanců 5,6 % a učitelů 5,3 %. Ve čtyřletém horizontu, tzn. oproti roku 2006, jsme zaznamenali v regionálním školství 5,6 % nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a 4,3 % nárůst v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství vzrostly ve sledovaném období u všech druhů a typů škol, nejvýrazněji v případě vyšších odborných škol a základních škol.

³⁷ Za zaměstnance odměňované dle ustanovení § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce.

V poměru ke mzdové úrovni v celé České republice byli v roce 2009 nejlépe hodnoceni učitelé vyšších odborných škol, jejich průměrná měsíční mzda převyšovala průměrnou měsíční mzdu v České republice o 22,6 %, dále učitelé středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (o 19,6 % více) a učitelé gymnázií včetně středních škol se sportovním zaměřením (o 18,0 % více).

Za rok 2009 bylo v regionálním školství vyplaceno celkem 61 105,0 mil. Kč na **mzdy a platy** (bez OPPP/OON), jedná se o prostředky státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů. Celkový objem mzdových prostředků se oproti stejnému období předchozího roku zvýšil o 6,4 %. Mzdy a platy učitelů včetně ředitelů a zástupců činily za rok 2009 celkem 67,1 % celkového objemu vyplacených mzdových prostředků v regionálním školství. Zbytek, tj. 32,9 %, připadá na mzdy a platy ostatních pedagogických a nepedagogických pracovníků.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů v roce 2009 činila 18 857 Kč, učitelů 21 037 Kč. Nominální mzdy se v porovnání s rokem 2008 zvýšily o 7,2 % v případě zaměstnanců a o 5,9 % v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců mateřských škol včetně škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami proti předchozímu roku vzrostly o 6,1 %, v případě učitelů o 4,8 %.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů v roce 2009 činila 23 658 Kč, učitelů 26 807 Kč. Oproti předchozímu roku vzrostla nominální mzda o 7,0 %, u učitelů o 6,3 %. Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami vzrostla v porovnání s rokem 2009 o 6,0 % a v případě učitelů vzrostla o 5,3 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců **gymnázií (včetně středních škol se sportovním zaměřením)** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů byly v roce 2009 v porovnání s rokem 2008 vyšší o 5,6 %, mzdy učitelů vzrostly o 4,8 %. Průměrná nominální mzda zaměstnanců gymnázií činila v roce 2009 celkem 25 596 Kč, učitelů 27 852 Kč. Reálná mzda zaměstnanců gymnázií (včetně středních škol se sportovním zaměřením) se v porovnání s předchozím rokem zvýšila o 4,5 %, resp. o 3,7 % u učitelů.

U zaměstnanců **středních odborných škol** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů průměrná nominální mzda v roce 2009 činila 25 362 Kč a 27 806 Kč v případě učitelů, což představuje v případě zaměstnanců meziroční nárůst o 5,7 % a v případě učitelů nárůst o 4,9 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** stejně jako u pracovníků ostatních druhů škol v porovnání s předchozím rokem vzrostla – meziroční růst činí u zaměstnanců 4,7 % a u učitelů o 3,8 %.

V případě zaměstnanců a učitelů **středních odborných učilišť (včetně středisek praktického vyučování)** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů činila průměrná nominální mzda zaměstnanců 23 277 Kč a učitelů 27 691 Kč. Meziroční nárůst nominální mzdy pak představuje 6,1 % u zaměstnanců a 4,8 % u učitelů. Průměrná reálná mzda v roce 2009 oproti předešlému roku vzrostla u zaměstnanců o 5,0 %, u učitelů o 3,8 %.

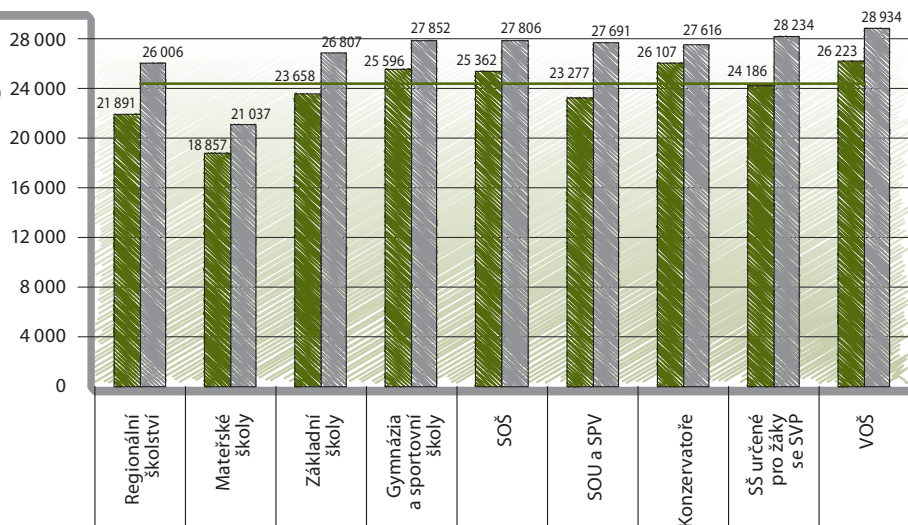
U zaměstnanců **konzervatoří včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů činila v roce 2009 průměrná nominální mzda 26 107 Kč a 27 616 Kč v případě učitelů, což představuje meziroční nárůst mzdy zaměstnanců o 5,5 % a učitelů o 4,4 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** u zaměstnanců meziročně vzrostla o 4,5 % a u učitelů o 3,4 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců **středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů se meziročně zvýšily o 6,4 %, mzdy učitelů

Obrázek 24

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů¹⁾²⁾ regionálního školství (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře³⁾ v roce 2009

■ nominální mzda zaměstnanců
 ■ nominální mzda učitelů
 — nominální mzda v nepodnikatelské sféře

Komentáře:

1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; zákoník práce; § 109 odst. 3 a 2 (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2 Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

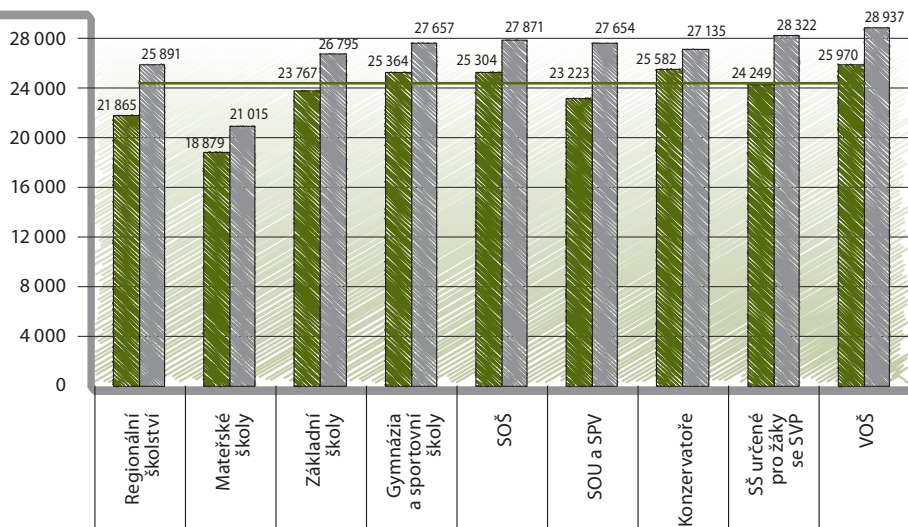
3 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou nesrovnatelná s daty podle nové metodiky v roce 2008 a roce 2009.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

Obrázek 25

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů¹⁾²⁾³⁾ regionálního školství (za zřizovatele MŠMT, obec, kraj) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře⁴⁾ v roce 2009

■ nominální mzda zaměstnanců
 ■ nominální mzda učitelů
 — nominální mzda v nepodnikatelské sféře

Komentáře:

1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji; zákoník práce; § 109 odst. 3, pouze ze státního rozpočtu, včetně ESF.

2 Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

3 Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou od roku 2008 dle výkazu P1-04 vykazováni pouze ze státního rozpočtu, včetně ESF.

4 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou nesrovnatelná s daty podle nové metodiky v roce 2008 a roce 2009.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

Tabulka 32
Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol⁽²⁾⁽³⁾ v letech 2006–2009 (všichni zřizovatelé)

	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008 ⁽⁵⁾	2009 ⁽⁵⁾
	zaměstnanci ⁽¹⁾				z toho učitelé			
Česká republika celkem ⁽⁶⁾	20 844 Kč	22 384 Kč	22 691 Kč	23 598 Kč	x	x	x	x
Regionální školství	18 787 Kč	19 842 Kč	20 519 Kč	21 891 Kč	22 598 Kč	23 858 Kč	24 661 Kč	26 006 Kč
Mateřské školy	16 115 Kč	16 973 Kč	17 589 Kč	18 857 Kč	18 266 Kč	19 216 Kč	19 866 Kč	21 037 Kč
Základní školy	20 337 Kč	21 370 Kč	22 105 Kč	23 658 Kč	23 097 Kč	24 327 Kč	25 209 Kč	26 807 Kč
Gymnázia a sportovní školy ⁽⁴⁾	22 055 Kč	23 515 Kč	24 241 Kč	25 596 Kč	24 231 Kč	25 819 Kč	26 581 Kč	27 852 Kč
SOŠ	21 840 Kč	23 164 Kč	23 992 Kč	25 362 Kč	24 162 Kč	25 618 Kč	26 516 Kč	27 806 Kč
SOU včetně SPV	19 933 Kč	21 133 Kč	21 942 Kč	23 277 Kč	24 114 Kč	25 541 Kč	26 411 Kč	27 691 Kč
Konzervatoře	22 485 Kč	24 083 Kč	24 744 Kč	26 107 Kč	24 139 Kč	25 743 Kč	26 441 Kč	27 616 Kč
SŠ pro žáky se SVP	20 635 Kč	21 990 Kč	22 722 Kč	24 186 Kč	24 125 Kč	26 109 Kč	28 234 Kč	28 234 Kč
VOŠ	22 292 Kč	23 859 Kč	24 870 Kč	26 223 Kč	24 921 Kč	26 712 Kč	27 801 Kč	28 934 Kč

Komentáře:

1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, soukromé a církevní školy; zákoník práce; § 109 odst. 3 a odst. 2 (zaměstnanci placeni ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2 Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

3 Údaje o mateřských a základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

4 Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

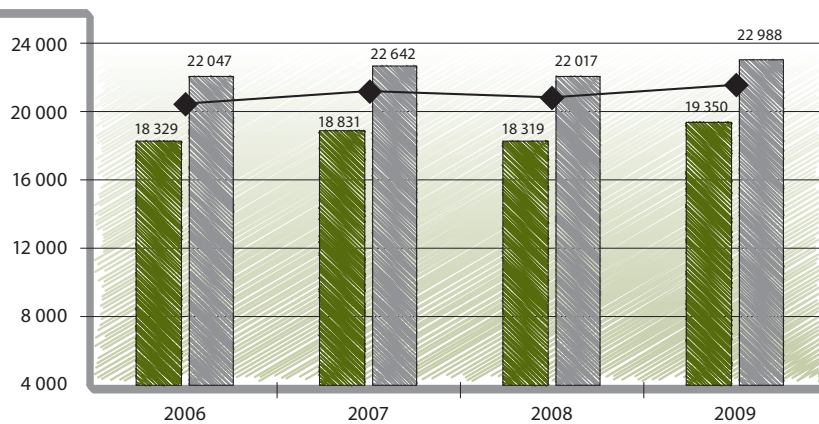
5 Učitelé regionálního školství jsou od roku 2008 dle výkazu P1-04 vykazováni pouze ze státního rozpočtu, včetně ESF.

6 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou nesrovnatelná s daty podle nové metodiky v roce 2008 a roce 2009.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

Obrázek 26
Průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a učitelů⁽¹⁾⁽²⁾ v regionálním školství za všechny zřizovatele v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře⁽³⁾ v letech 2006–2009 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)
 Reálná mzda zaměstnanců

 Reálná mzda učitelů

 Reálná mzda v nepodnikatelské sféře

Komentáře:

1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; zákoník práce; § 109 odst. 3 a 2 (zaměstnanci placeni ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2 Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

3 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou nesrovnatelná s daty podle nové metodiky v roce 2008 a roce 2009.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

telů o 4,7%. V případě průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců došlo k meziročnímu růstu o 5,4%, u učitelů o 3,7%.

Relativně nejvyšší meziroční nárůst průměrné nominální měsíční mzdy jsme v rámci uvedených druhů škol zaznamenali u zaměstnanců **mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami**, kde činil 7,2%, a u učitelů **základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami**, kde činil 6,3%. Reálná mzda zaměstnanců v porovnání s předchozím rokem – stejně jako u všech ostatních druhů škol – vzrostla, nejvíce u zaměstnanců **mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami** (o 6,1%) a v případě učitelů **základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** (o 5,3%).

5.2 Pracovníci veřejných vysokých škol

5.2.1 Kvalifikační struktura akademických pracovníků

V roce 2009 působilo na veřejných vysokých školách 17 272 akademických pracovníků,³⁸ což představuje o 295 osob více než v předešlém roce 2008. Počet vědeckých pracovníků na veřejných vysokých školách činil ve stejném roce 1 807 osob a vzhledem k minulému roku se jedná o růst o 52 osob.

Při pohledu na **kvalifikační strukturu** zjistíme, že z celkového počtu akademických pracovníků bylo v roce 2009 celkem 509 pedagogických pracovníků výzkumu a vývoje, 1 977 profesorů, 3 455 docentů, dále 9 046 od-

borných asistentů, 1 660 asistentů a 625 lektorů. Podíl profesorů mezi všemi akademickými pracovníky tak činil 11,4%, docentů 20,0% (v roce 2008 se jednalo o 11,1% profesorů a 19,9% docentů).

Zaměříme-li se podrobněji **na změny počtu akademických pracovníků v jednotlivých kvalifikačních kategoriích**, lze říci, že ve všech kvalifikačních skupinách tento počet oproti minulému roku mírně vzrostl (kromě pedagogických pracovníků výzkumu a vývoje, kde byl zaznamenán pokles o 35 osob). Počet profesorů vzrostl v roce 2009 meziročně o 87 osob a počet docentů se zvýšil o 70 osob. Nejvyšší meziroční nárůst byl zaznamenán v kategorii odborní asistenti – jejich počet vzhledem k předešlému roku stoupl o 132 osob.

Procentuální zastoupení docentů a profesorů je na jednotlivých vysokých školách rozdílné. Relativně největší **podíl profesorů** lze nalézt na většině uměleckých vysokých škol (AMU v Praze, AVU v Praze, JAMU v Brně), kde tvoří 16,3% až 23,5% všech akademických pracovníků dané veřejné vysoké školy. Naopak relativně nejnižší zastoupení profesorů z celkového počtu akademických pracovníků je na Vysoké škole polytechnické Jihlava (5,0%), dále na Slezské univerzitě v Opavě (6,4%), Ostravské univerzitě v Ostravě (7,0%) a Západočeské univerzitě v Plzni (7,5%).

Nejvyšší podíl **docentů** na celkovém počtu akademických pracovníků je registrován na Janáčkově akademii múzických umění v Brně (26,6%), na Vysokém učení technickém v Brně (24,7%), na Akademii múzických umění v Praze (23,8%), dále na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (23,3%), na Vysoké škole ekonomické v Praze (22,5%), na Českém vysokém učení technickém v Praze (21,6%), Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích (21,4%) a na Masarykově univerzitě (21,0%). Naopak relativně nejnižší zastoupení docentů mezi akademickými pracovníky lze nalézt na Vysoké škole technické a ekonomické v Českých Budějovicích (8,3%) a na Vysoké škole polytechnické Jihlava (9,8%).

³⁸ *Akademickými pracovníky jsou zaměstnanci vysoké školy, kteří vykonávají pedagogickou, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Zahrnují profesory, docenty, odborné asistenty, asistenty, lektory a vědecké, výzkumné a vývojové pracovníky podílející se na pedagogické činnosti. Akademičtí pracovníci plní na veřejné vysoké škole funkci učitelů (§ 70 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů).*

Tabulka 33

Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2009 a jejich meziroční index

Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu	Průměrný evidenční počet zaměstnanců za rok 2009	Průměrná měsíční mzda za rok 2009 ¹⁾	Index 2009/2008	
			průměrného evidenčního počtu zaměstnanců	průměrné měsíční mzdy
Zaměstnanci celkem (ze SR včetně ESF)	33 519,8	30 508 Kč	101,4%	103,8%
v tom				
zaměstnanci veřejných vysokých škol	28 100,8	28 968 Kč	101,4%	103,2%
zaměstnanci kolejí	563,3	17 484 Kč	83,8%	106,2%
zaměstnanci menz	589,6	15 711 Kč	88,3%	105,5%
zaměstnanci VŠZS, VŠLS	43,5	21 813 Kč	124,1%	108,9%
zaměstnanci výzkumu a vývoje (z kap. 333-MŠMT)	4 023,1	45 178 Kč	104,0%	104,4%
prostředky na projekty EU	199,4	33 982 Kč	180,5%	82,4%
Akademičtí pracovníci	17 271,6	36 889 Kč	101,7%	103,8%
v tom				
pedagogičtí pracovníci VaV	508,5	36 560 Kč	93,6%	98,3%
profesoři	1 976,9	60 800 Kč	104,6%	105,6%
docenti	3 454,6	45 902 Kč	102,1%	103,4%
odborní asistenti	9 046,3	31 309 Kč	101,5%	103,3%
asistenti	1 660,3	24 585 Kč	100,5%	103,1%
lektori	625,1	25 161 Kč	105,6%	104,7%
Vědecktí pracovníci	1 807,2	29 421 Kč	102,9%	100,4%
Technicko-hospodářští pracovníci	9 691,6	26 330 Kč	102,4%	103,0%
Provozní pracovníci	3 421,2	14 657 Kč	96,4%	105,1%
Obchodně provozní pracovníci	447,2	15 828 Kč	93,7%	107,8%

Komentáře:

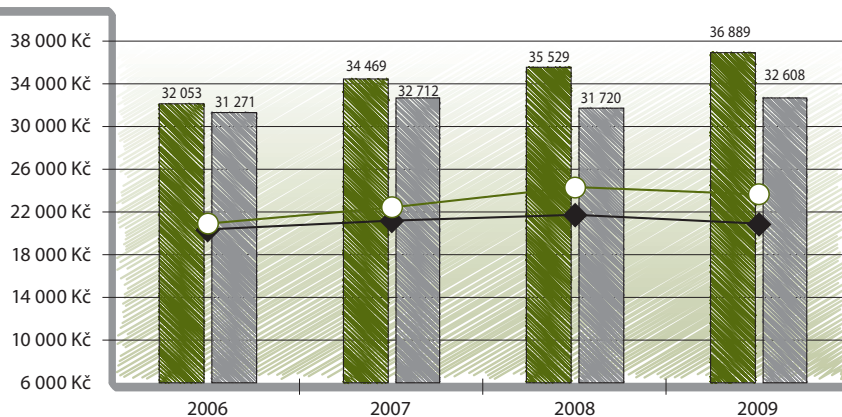
1 Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (zákoník práce § 109 odst. 2).

Zdroj: ÚIV

Obrázek 27

Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy akademických pracovníků¹⁾ placených ze státního rozpočtu v porovnání se mzdou v ČR v letech 2006–2009 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

- Nominální měsíční mzda akad. prac. celkem VVŠ
- Reálná měsíční mzda akad. prac. celkem VVŠ
- Nominální mzda v ČR
- ◆ Reálná mzda v ČR

Komentáře:

1 Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (zákoník práce § 109 odst. 2).

2 Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou nesrovnatelná s daty podle nové metodiky v roce 2008 a roce 2009.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

5.2.2 Veřejné vysoké školy – průměrné přepočtené počty pracovníků a průměrné měsíční mzdy

V letech 2006–2009 rostl průměrný přepočtený počet zaměstnanců veřejných vysokých škol i jejich průměrné měsíční nominální mzdy.

Počet zaměstnanců veřejných vysokých škol³⁹ činil v roce 2009 cca 33,5 tis., přičemž tento počet oproti předšlému roku vzrostl o 1,4 %. Z tohoto celkového počtu tvořili zaměstnanci vysokých škol 28,1 tis., dále 1,2 tis. připadalo na zaměstnance kolejí a menz, VŠZS a VŠLS, 0,2 tis. na pracovníky pracující na projektech EU a 4,0 tis. na zaměstnance výzkumu a vývoje z prostředků rozpočtové kapitoly 333. Vzhledem k minulému roku došlo k poklesu počtu pracovníků kolejí, menz, VŠZS a VŠLS (o 0,2 tis. osob) a ke zvýšení počtu pracovníků zapojených v projektech EU (o 0,1 tis.). V roce 2009 pracovalo na veřejných vysokých školách **17,3 tis. akademických pracovníků a 1,8 tis. pracovníků ve výzkumu a vývoji.**

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců⁴⁰ veřejných vysokých škol v roce 2009 činila 30 508 Kč (jedná se o 129,3 % celorepublikové průměrné mzdy), přičemž u zaměstnanců kolejí 17 484 Kč (74,1 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců menz 15 711 Kč (66,6 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců VŠZS a VŠLS 21 813 Kč (92,4 % celorepublikové průměrné mzdy) a u zaměstnanců samotných škol 28 968 Kč (122,8 % celorepublikové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovníků** činila 36 889 Kč (156,3 % celorepublikové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovníků**⁴¹ činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorů (60 800 Kč) a nejméně u asistentů (24 585 Kč).

39 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (zaměstnanců ze státního rozpočtu a zaměstnanců na projekty EU).

40 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU).

41 Jedná se o akademické pracovníky (placené ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS).

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol v roce 2009 proti minulému roku vzrostla, a to o 3,8 %. Dále došlo k poměrně vysokému nárůstu průměrných měsíčních nominálních mezd zaměstnanců kolejí (o 6,2 %), zaměstnanců menz (o 5,5 %) a zaměstnanců veřejných vysokých škol (o 3,2 %). Naopak poklesly průměrné měsíční nominální mzdy u zaměstnanců zapojených v projektech EU (o 17,6 %), což je však především důsledkem růstu celkového počtu zaměstnanců v těchto projektech. Nejvíce vzrostla meziročně průměrná měsíční nominální mzda profesorů (o 5,6 %).

Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol – ve stálých cenách roku 2005 – **vzrostla oproti roku 2008** o 2,8 %. Nejvíce vzrostly meziroční průměrné měsíční reálné mzdy profesorů, a to o 4,5 %.

5.3 Evropský sociální fond

Evropský sociální fond (ESF) je jeden ze čtyř strukturálních fondů Evropské unie (EU), který se po vstupu ČR do EU stal hlavním zdrojem finanční pomoci mj. i v oblasti rozvoje celoživotního učení. MŠMT se podílelo na zpracování důležitých dokumentů, na jejichž základě jsou České republice poskytovány prostředky z ESF. Díky tomu se také zvýšila možnost efektivněji a účinněji naplňovat dva strategické dokumenty českého školství: Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílou knihu) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR. České republice, respektive MŠMT se otevřela možnost spolufinancovat z prostředků ESF zejména aktivity podporující rozvoj a zkvalitňování počátečního vzdělávání (modernizace vzdělávacích programů, rozvoj klíčových dovedností, usnadňování pracovního uplatnění), rozvoj a zdokonalování systému vzdělávání a získávání kvalifikace, včetně vzdělávání učitelů, dále aktivity podporující vytváření vazeb mezi trhem práce a vzdělávacími, školicími a výzkumnými institucemi, včetně důrazu na lepší přípravu lidí pro uplatnění na trhu práce.

Pro období 2007–2013 jdou v oblasti lidských zdrojů v České republice a Hlavním městě Praze vyhlášeny čtyři operační programy umožňující čerpání prostředků ESF. Jedná se o Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), Praha – Adaptabilita (OPPA) a Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). OP VK a OP VaVpI spadají pod MŠMT.

5.3.1 Regionální školství a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství placených z prostředků ESF⁴² za rok 2009 činil 132,1 osoby. Z toho 46,8 % (tj. 61,8 přepočtené osoby) připadá na pedagogické pracovníky a 53,2 % (tj. 70,3 přepočtené osoby) na nepedagogické pracovníky. V regionálním školství bylo za rok 2009 celkem vyplaceno 37,0 mil. Kč na platy z ESF (bez OP PP/P/OON) za všechny zaměstnance, z toho pedagogickým pracovníkům 16,4 mil. Kč a nepedagogickým pracovníkům 20,6 mil. Kč. (Statistické údaje čerpány z výkazu Škol (MŠMT) P1-04.)

5.3.2 Veřejné vysoké školy a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců **veřejných vysokých škol** placených z prostředků ESF za rok 2009 činil 199,4. Z prostředků přidělených organizacím z ESF bylo vyplaceno na mzdy (bez OP PP/P/OON) 81,3 mil. Kč. (Statistické údaje čerpány z výkazu Škol (MŠMT) P1b-04.)

5.3.3 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) je jedním z výše uvedených programů

umožňujících čerpání finančních prostředků z ESF. Jedná se o víceletý projekt s tematickým programem v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Na projekt OP VK bylo vyčleněno **1,83 mld. €**, což činí přibližně **6,8 % veškerých prostředků určených z fondů EU pro Českou republiku**. Z českých veřejných zdrojů má být navíc financování programu navýšeno o dalších 0,32 mld. €.

Globálním cílem OP VK 2007–2013 je rozvoj vzdělávací společnosti za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost zahrnuje 5 prioritních os rozdělujících operační program na logické celky, které jsou dále konkretizovány prostřednictvím tzv. oblastí podpor, které definují, jaké typy projektů mohou být v rámci příslušné prioritní osy podpořeny.

Operační program byl dne 12. října 2007 schválen Evropskou komisí a na jednotlivé prioritní osy byly vyčleněny následující finanční prostředky:

- Na prioritní osu 1 – Počáteční vzdělávání – je z fondů EU vyčleněno 612,1 mil. €, tj. 34 % alokace OP VK
- Na prioritní osu 2 – Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj – je z fondů EU vyčleněno 626,5 mil. €, tj. 35 % alokace OP VK
- Na prioritní osu 3 – Další vzdělávání – je z fondů EU vyčleněno 289,9 mil. €, tj. 16 % alokace OP VK
- Na prioritní osu 4 – Systémový rámec celoživotního učení – je z fondů EU vyčleněno 227,1 mil. €, tj. 12 % alokace OP VK
- Na prioritní osu 5 – Technická pomoc – je z fondů EU vyčleněno 72,4 mil. €, tj. 4 % alokace OP VK

Pod každou z prioritních os spadají následující oblasti podpory:

1 Počáteční vzdělávání

1.1 Zvyšování kvality ve vzdělávání

⁴² Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj; zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3.

Tabulka 34

Průměrné přepočtené počty a mzdové prostředky (v tis. Kč) zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol vyplacených z ESF za rok 2009

	Přepočtený počet zaměstnanců	Mzdové prostředky celkem (v tis. Kč)			Průměrný měsíční plat/mzda (bez OPPP/OON)
		celkem	v tom		
			OPPP/OON	platy/mzdy	
RgŠ územních celků¹⁾	132,1	182 757,5	145 773,2	36 984,3	23 338 Kč
v tom					
pedagogičtí pracovníci	61,8	16 361,9	.	16 361,9	22 079 Kč
nepedagogičtí pracovníci	70,3	20 622,4	.	20 622,4	24 444 Kč
Veřejné vysoké školy²⁾	199,4	140 786,8	59 459,5	81 327,3	33 988 Kč

Komentáře:

1 Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji; zákoník práce § 109 odst. 3, prostředky vyplacené na projekty ESF.

2 Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých z ESF; zákoník práce § 109 odst. 2.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 35

Grantové projekty Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost za rok 2009

Grantové projekty v rámci OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	Mzdové náklady (tis. Kč)	v tom		Roční přepočtený počet zaměstnanců
		ostatní osobní náklady (tis. Kč)	prostředky na platy (tis. Kč)	
Čerpáno z prostředků státního rozpočtu (15 % z ř. celkem)	25 974,083	20 564,946	5 409,137	19,075
Čerpáno z rozpočtu EU prostřednictvím státního rozpočtu (85 % z ř. celkem)	155 515,227	123 365,770	32 149,457	113,375
z toho čerpáno z rezervního fondu organizace	12 786,450	11 209,356	1 577,094	13,341
Celkem	181 489,310	143 930,716	37 558,594	132,450

Zdroj: mimořádné šetření MŠMT

- 1.2 Rovné příležitosti děti a žáků, včetně děti a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- 1.3 Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení
- 2 Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj**
 - 2.1 Vyšší odborné vzdělávání
 - 2.2 Vysokoškolské vzdělávání
 - 2.3 Lidské zdroje ve VaV
 - 2.4 Partnerství a sítě
- 3 Další vzdělávání**
 - 3.1 Individuální další vzdělávání
 - 3.2 Podpora nabídky dalšího vzdělávání
- 4 Systémový rámec celoživotního učení**
 - 4.1 Systémový rámec počátečního vzdělávání
 - 4.2 Systémový rámec terciárního vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji
 - 4.3 Systémový rámec dalšího vzdělávání
- 5 Technická pomoc**
 - 5.1 Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu
 - 5.2 Informovanost a publicita programu
 - 5.3 Zvýšení absorpční kapacity

V rámci **individuálních projektů** bylo v OP VK k 7. lednu 2010 předloženo 2 215 projektových žádostí v souhrnné výši cca 31,5 mld. Kč. Schváleno bylo 396 projektů v souhrnné výši cca 7,3 mld. Kč a příjemcům bylo proplaceno 1,3 mld. Kč, což činí 2,3 % z celkové alokace podpory tohoto operačního programu.⁴³

Řídící orgán OP VK doposud schválil 39 **globálních grantů** v 1. prioritní ose „Počáteční vzdělávání“ v celkové hodnotě 6,6 mld. Kč. Oprávněnými příjemci a administrátory těchto globálních grantů je 13 krajů ČR (mimo Hlavní město Prahu). Každý kraj obdržel tři globální granty, pro oblast podpory 1.1, oblast podpory 1.2 a oblast podpory 1.3. Řídící orgán OP VK také schválil GG v oblasti podpory 3.2 „Podpora nabídky dalšího vzdělávání“ všem 13 krajům v celkové alokaci 2,8 mld. Kč. Grantové projekty, které se vztahují ke globálním grantům, v 1. prioritní ose musí být dokončeny nejpozději do 31. prosince 2012.⁴⁴

V roce 2009 bylo v rámci grantových projektů OP VK na mzdové náklady vyčerpáno 181 489,31 tis. Kč; v tom osobní náklady ve výši 143 930, 716 tis. Kč a prostředky na platy 37 558,594 Kč (zdrojem těchto dat je mimořádné šetření, které pro MŠMT realizoval na počátku roku 2010 ÚIV, data pro mimořádné šetření vyplnilo celkem 456 organizací).

⁴³ Zdroj: Měsíční monitorovací zpráva o průběhu čerpání strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů v programovém období 2007–2013, <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=4f2672d0-e89d-4be2-8089-d9acc3a759ec>

⁴⁴ Zdroj: Měsíční monitorovací zpráva o průběhu čerpání strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů v programovém období 2007–2013, <http://www.strukturalni-fondy.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=4f2672d0-e89d-4be2-8089-d9acc3a759ec>

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Financování školství

Objem veřejných výdajů vynakládaných na vzdělávání je ovlivňován řadou vnějších faktorů. Za jeden z nejdůležitějších je možné označit ekonomickou situaci země. I přes relativně nepříznivý ekonomický vývoj v roce 2009 nedošlo k poklesu výdajů na vzdělávání. Nicméně tento pokles je možné očekávat v příštích letech.

Hospodaření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jím řízených organizačních složek státu, příspěvkových organizací a veřejných vysokých škol probíhalo v roce 2009 v souladu se zákonem č. 475/2008 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2009, ve znění pozdějších předpisů. Během roku 2009 došlo k úpravám schváleného rozpočtu, jednalo se jednak o přesuny v rámci kapitoly 333 MŠMT, jednak o převody mezi jinými rozpočtovými kapitolami a rozpočtem kapitoly 333 MŠMT. V průběhu roku bylo realizováno celkem 62 rozpočtových opatření, všechna se dotkla pouze výdajů. Rozpočet příjmů se nezměnil – 10 464 879 tis. Kč – plnění dosáhlo jen 371 987 tis. Kč, což představuje 3,6%. Nízké plnění příjmů je zapříčiněno zejména časovou prodlevou mezi doloženým čerpáním výdajů z programů kofinancovaných z EU a příjmy ze strany Ministerstva financí za tato vydání. Rozpočet výdajů vzrostl o 649 523 tis. Kč na hodnotu 135 311 156 tis. Kč. Čerpání potom dosáhlo 127 649 597 tis. Kč, tedy 94,3%. V čerpání je zohledněno i použití prostředků z nároků z nespotřebovaných výdajů předchozího roku a prostředků rezervního fondu v úhrnné výši 969 677 tis. Kč. V souvislosti s informacemi o plnění státního rozpočtu je třeba zmínit, že od 1. 3. 2008 došlo vlivem aplikace zákona č. 26/2008 Sb. ke změně zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. Vlivem této změny se nevyčerpané rozpočtované finanční prostředky nepřevádí do rezervního fondu organizačních složek státu, ale organizační složky státu na konci roku vypočítávají a sledují nároky z nespotřebovaných výdajů. Z praktického pohledu tedy v uvedených tabulkách došlo k poklesu výdajů na vzdělávání a údaje za roky 2008 a 2009 nejsou plně porovnatelné s údaji vykazovanými v předchozích le-

tech. Meziroční růst výdajů dosáhl v roce 2009 ve srovnání s předchozím rokem 6,9%. Po konsolidaci výdaje kapitoly 333 MŠMT vzrostly mezi roky 2007 a 2008 o 3,4%, mezi roky 2006 a 2007 o 5,5%.

Hospodaření **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zakotveno v následujících právních normách:** zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

6.1 Financování regionálního školství

Financování regionálního školství se uskutečňuje v souladu s ustanoveními zákona č. 561/2004 Sb. školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Financování škol zřizovaných ÚSC (tedy krajských a obecních) probíhá na bázi normativního principu, kdy MŠMT stanovuje tzv. **republikové normativy** jako výši výdajů připadajících na vzdělávání a školské služby⁴⁵ pro jedno dítě, žáka nebo stu-

⁴⁵ Jedná se o výdaje na stravování, ubytování, poradenské služby, DVPP, zájmové vzdělávání a ostatní volnočasové aktivity a dále příspěvek související se zdravotním postižením dětí, žáků nebo studentů.

denta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných kraji, obcemi a svazky obcí na kalendářní rok. Objemem výdajů se zde míní celková výše přímých neinvestičních výdajů poskytovaných ze státního rozpočtu, členěných na mzdové prostředky včetně odvodů a na ostatní neinvestiční výdaje. Součástí republikových normativů je také vyjádření limitu počtu zaměstnanců, kteří připadají na 1000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii.

Regionální školství bylo kromě výkonového financování prostřednictvím republikových normativů financováno rovněž finančními prostředky určenými na rozvojové programy, a to v souladu s § 163 školského zákona. Tyto programy jsou používány k financování specifických záležitostí, které není možné nebo efektivní zohlednit v normativu.

Za **použití republikových normativů** provedlo ministerstvo **rozpis přímých neinvestičních výdajů** rozpočtová- ných na rok 2009 v kapitole 333 MŠMT na jednotlivé krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy (dále MHMP). Celkový objem finančních prostředků na přímé výdaje na vzdělávání dosáhl 71 562 522 tis. Kč (42 393 660 tis. Kč pro školy zřizované kraji, 29 104 983 tis. Kč pro školy zřizované obcemi a DSO). Krajské úřady a MHMP za pomoci krajských normativů provedly rozpis a převedení těchto finančních prostředků jednotlivým právnickým osobám vykonávajícím činnost škol a školských zařízení. Krajské normativy jsou upraveny **vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativěch**, ve znění pozdějších předpisů.

V roce 2009 byli poprvé do normativu zahrnuti i žáci 1. ročníků denní formy nástavbového studia. Meziročně došlo ke zvýšení výše normativů ve všech normativních kategoriích mimo věkovou skupinu 15–18 let. Zde byl pokles zapříčiněn právě započtením žáků 1. ročníků nástavbového studia. V rámci struktury normativu došlo k poklesu výše odvodů a nárůstu ostatních neinvestičních výdajů vlivem nutnosti vyplácení náhrady mzdy zaměstnavatelem po dobu prvních 14 dní nemoci.

Financování soukromých škol a školských zařízení probíhá v souladu se zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů a podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Rozpis finančních prostředků je ze strany MŠMT realizován za pomoci normativů pro soukromé školy, které MŠMT každoročně vyhlašuje, a finanční tok je shodný jako v případě krajských a obecních škol. V roce 2009 bylo MŠMT na přímé výdaje 614 soukromých škol a zařízení zasláno 4 003 058 tis. Kč, to je o 1,6% více než v předchozím roce a o 15,6% více než v roce 2006. Počet subjektů působících v regionálním školství se v tomto čtyřletém období rovněž zvýšil.

Stejnou formou, tedy transferovou platbou, byly z MŠMT převedeny do rozpočtu ÚSC finanční prostředky na rozvojové programy (5 555 327 tis. Kč), projekty OP VK (2 200 831 tis. Kč) a další projekty, jako např. integrace cizinců, integrace romské komunity, prevenci kriminality, protidrogová politika a další, v celkovém objemu 66 069 tis. Kč.

Financování **církevních škol a školských zařízení je rovněž realizováno normativně**, přičemž MŠMT zasílá v souladu s § 162 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů dotace přímo jednotlivým subjektům. K 31. 12. 2009 bylo financováno 116 církevních škol⁴⁶ a školských zařízení z celkového počtu 119, které jsou zapsány ve školském rejstříku. Církevní školy obdržely celkem 1 027 838 tis. Kč, z toho provozní dotaci ve výši 962 187 tis. Kč. Kromě provozní dotace byly církevním školám a školským zařízením poskytnuty finanční prostředky určené na rozvojové programy a další účelové dotace na projekty. Meziročně tak došlo k ná-

⁴⁶ Dvě samostatné organizace se v průběhu roku 2009 sloučily v jeden subjekt a k 31. 12. 2009 byla dotace poskytována 116 církevním školám a školským zařízením; 3 subjekty nejsou ze strany MŠMT financovány, protože nevykazují žádné výkony.

růstu výdajů na církevní školství o 7,4 %, za celé čtyřleté sledované období pak o 27,8 %.

MŠMT komplexně ekonomicky zabezpečuje 73 škol a školských zařízení poskytujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (11) a zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu (62), jejichž je zřizovatelem. Výdaje těchto škol a školských zařízení dosáhly v roce 2009 výše 2 141 082 tis. Kč, což je nárůst o 8,6 % oproti předchozímu roku.

Na regionální školství, tedy na vzdělávání⁴⁷ od úrovně předškolního do vyššího odborného vzdělávání a na školská zařízení, bylo v roce 2009 z rozpočtu MŠMT a místních rozpočtů vydáno 120 093 988 tis. Kč, což je o 9,2 % více než v předchozím roce (po přepočtu na stálé ceny roku 2005 se jedná o meziroční nárůst o 8,1 %). MŠMT se na výdajích pro regionální školství podílelo 73,6 %, většina finančních prostředků byla následně transferem převedena do místních rozpočtů (83 397 046 tis. Kč). Objem transferu se meziročně zvýšil o 6,1 %. Výdaje regionálního školství byly z 88 % tvořeny neinvestičními výdaji, přičemž většinu tvořily výdaje, které jsou následně využity na mzdy zaměstnanců ve školství. Podíl výdajů spotřebovaných v regionálním školství činil v relaci k HDP 3,3 %, což představuje meziroční růst o 0,3 procentního bodu. Do financování školství, a nejen regionálního, vstupovaly v roce 2009 rovněž prostředky z Evropské unie. V případě regionálního školství se jednalo o prostředky OP VK.

Výdaje na vzdělávání rostly na všech vzdělávacích úrovních⁴⁸ a ve všech příslušných službách poskytujících zařízeních. Největší podíl výdajů je v regionálním školství vyplácen na vzdělávání na základních školách (včetně služeb školních družin a klubů), a to více než 45 %. Na

střední a vyšší odborné vzdělávání bylo vypláceno 29 % celkových výdajů regionálního školství (6,5 % pro gymnázia, 11,4 % pro střední odborné a vyšší odborné školy a 10,1 % pro střední odborná učiliště), následovaly mateřské školy s více jak 13 %, na základní umělecké školy a stravování dětí, žáků a studentů připadlo shodně 3,2 % výdajů, 1,3 % výdajů bylo čerpáno zařízeními ústavní a ochranné výchovy, 0,5 % konzervatořemi a 0,9 % připadá na ubytování dětí, žáků a studentů. Ostatní výdaje pak tvořily zbylých 3,5 %.

Výdaje na regionální školství v celém sledovaném čtyřletém období rostly, ve stálých cenách roku 2005 však došlo v roce 2008 k meziročnímu poklesu, který byl zapříčiněn vysokou mírou inflace (6,3 %) v daném roce. Nejvyšší míru růstu výdajů ve stálých cenách je možno nalézt u předškolního vzdělávání, které je také jedinou vzdělávací úrovní, kde dochází k nárůstu počtu vzdělávaných dětí. Nárůst výdajů blížící se za čtyřleté období k 10 % je možné sledovat i u základních uměleckých škol, o které mají děti stále větší zájem. Nárůst či pokles výdajů na určitý segment vzdělávání tedy závisí na nárůstu či poklesu dětí, žáků či studentů, kteří jsou vzděláváni nebo jsou jim poskytovány služby. Změnu výše výdajů očištěnou o vliv změn počtu žáků je možné sledovat z ukazatele jednotkové výdaje na žáka.

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta charakterizují finanční náročnost vzdělávání jednoho dítěte/žáka/studenta. Finančně nejnáročnější je v rámci regionálního školství vzdělávání na konzervatořích, kde průměrné jednotkové výdaje v roce 2009 přesáhly 178 tis. Kč. Následuje odborně zaměřené střední vzdělávání realizované na středních odborných učilištích (65 486 Kč na žáka). Průměrné jednotkové výdaje na žáka v základním vzdělávání dosahují 57 643 Kč, na žáka ve střední či vyšší odborné škole 52 416 Kč. Všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích je ze středoškolského vzdělávání nejméně finančně náročné – jednotkové výdaje dosahují 49 668 Kč na žáka. Jednotkové výdaje za dítě v předškolním vzdělávání dosahují 44 123 Kč. Metodika výpočtu jednotkových

47 *Oblast regionálního školství je vymezena rozpočtovým odvětvím 31 a částí odvětví 32 s očištěním o seskupení paragrafů 326x (správa ve vzdělávání) a seskupení paragrafů 321x a 322x (vysoké školy).*

48 *Třídění vychází z rozpočtové skladby, výdaje na školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou započteny u příslušného duhu běžné školy; dle rozpočtové skladby je možné třídit běžné střední školy na typy.*

Tabulka 36
Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2006–2009 a jejich podíl na HDP v mil. Kč

Případné aktualizace údajů publikovaných ČSÚ byly zpětně promítnuty i do předchozích období, se staršími publikacemi nemusí souhlasit.		2006	2007	2008 ²⁾	2009
Hrubý domácí produkt v běžných cenách		3 225 628,0	3 539 061,0	3 687 340,0	3 630 390,0
Index spotřebitelských cen (2005 = 100 %)		102,5	105,4	112,0	113,1
Veřejné výdaje na vzdělávání v běžných cenách ¹⁾		141 248,4	151 585,0	149 799,7	159 324,7
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách		104 402,7	106 371,0	109 955,8	120 094,0
v tom z rozpočtu	MŠMT (kapitola 333)	77 616,8	80 670,8	82 781,1	88 433,1
	transfery z MŠMT na KÚ a magistráty	-72 593,5	-75 276,9	-78 604,7	-83 397,0
	obcí a DSO (kapitola 700) ³⁾	29 151,6	27 885,9	30 680,1	35 147,4
	krajských úřadů (kapitola 700) ³⁾	70 227,8	73 091,1	75 099,4	79 910,6
Veřejné výdaje na školství v % HDP		4,4 %	4,3 %	4,1 %	4,4 %
Veřejné výdaje na regionální školství v % HDP		3,2 %	3,0 %	3,0 %	3,3 %

Komentáře:

1 Celkové výdaje na školství z kapitol 333 MŠMT, 700 Obce a DSO, KÚ.

2 Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

3 Z důvodu konsolidace nejsou zahrnuty z daných tříd rozpočtové skladby následující položky: 5321; 5323; 5329; 5344; 5345; 5349; 5366; 5367; 5641; 5642; 5649; 6341; 6342; 6349; 6441; 6442; 6449.

Zdroj: Závěrečný účet – kapitoly 333 MŠMT, 700 Obce a DSO; KÚ, ČSÚ

Tabulka 37
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách v letech 2006–2009 v mil. Kč

		2006	2007	2008 ¹⁾	2009
Celkem		104 402,7	106 371,0	109 955,8	120 094,0
v tom	neinvestiční výdaje	93 702,9	98 027,5	99 393,4	105 715,8
	investiční výdaje	10 699,9	8 343,5	10 562,4	14 378,2
v %	neinvestiční výdaje	89,8 %	92,2 %	90,4 %	88,0 %
	investiční výdaje	10,2 %	7,8 %	9,6 %	12,0 %

Komentáře:

1 Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT; 700 Obce a DSO; KÚ

Tabulka 38

Regionální školství – rozložení veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2009

	Celkové výdaje na RgŠ ve stálých cenách roku 2005 v mil. Kč				Index 2009/08
	2006	2007	2008 ²⁾	2009	
Předškolní vzdělávání	11 682,9	12 031,7	12 584,4	14 128,5	112,3 %
z toho mateřské školy ¹⁾	11 292,7	11 687,8	12 250,1	13 807,8	112,7 %
Základní vzdělávání, včetně šk. družin a klubů	46 969,9	45 423,8	44 233,8	47 824,4	108,1 %
z toho ZŠ, včetně škol. družin a klubů ¹⁾	42 821,1	41 298,4	40 306,3	43 674,5	108,4 %
Základní umělecké školy	3 069,3	3 180,5	3 164,6	3 362,2	106,2 %
Střední a vyšší odborné vzdělávání	30 512,2	30 015,3	29 465,8	30 814,4	104,6 %
z toho					
gymnázia, včetně sportovních škol ¹⁾	6 599,2	6 708,6	6 743,0	6 885,7	102,1 %
střední a vyšší odborné školy ¹⁾	11 588,5	11 147,5	11 021,5	12 120,1	110,0 %
střední odborná učiliště ¹⁾	10 882,9	10 914,6	10 630,5	10 773,8	101,3 %
Konzervatoře	–	557,3	521,1	574,2	110,2 %
Zařízení ústavní a ochranné výchovy ³⁾	1 380,9	1 441,6	1 255,0	1 334,7	106,3 %
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	3 326,2	3 270,9	3 228,7	3 375,8	104,6 %
Ubytování žáků	942,8	1 063,8	986,3	997,7	101,2 %
Ostatní výdaje	3 972,1	3 965,0	2 735,2	3 745,3	136,9 %
Celkem regionální školství	101 856,3	100 950,0	98 174,8	106 157,2	108,1 %

Komentáře:

1 Bez škol pro děti/žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

2 Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřířeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

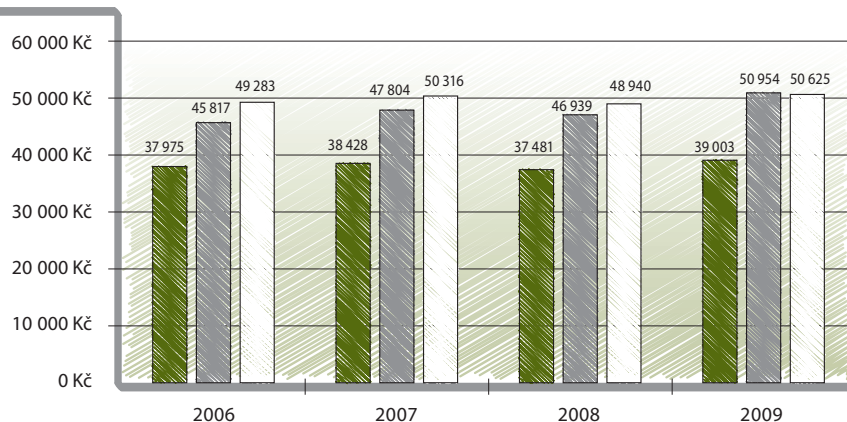
3 Nejsou zahrnuty výdaje na paragraf 4322-Ústavy péče pro mládež.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT; 700 Obce a DSO; KÚ

Obrázek 28

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2009 podle vzdělávacích úrovní

- Předškolní vzdělávání
- Základní vzdělávání
- Střední a vyšší odborné vzdělávání a konzervatoře

Poznámky:

Metodika použitá pro výpočty výdajů na dítě/žáka/studenta:

- 1 počet dětí/žáků/studentů ve školním roce = počet žáků denní formy vzdělávání (resp. studia) + $\frac{1}{4}$ počtu dětí/žáků/studentů ostatních forem vzdělávání (resp. studia), zohledněny jsou děti s omezenou délkou docházky do MŠ (§ 30 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), a to jejich zahrnutím pouze z $\frac{1}{2}$. V rámci základních škol jsou zahrnuty děti v přípravných třídách pro děti se sociálním znevýhodněním, dále žáci plnící školní docházku podle § 42 školského zákona a $\frac{1}{4}$ žáci plnící školní docházku podle § 41 a § 38 školského zákona. Na všech příslušných úrovních vzdělávání byl zohledněn rovněž počet žáků v kurzech na doplnění základů/základního vzdělání, denní forma je započtena $\frac{1}{2}$, ostatní formy vzdělávání pak $\frac{1}{4}$. V rámci škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zahrnuty i děti z přípravného stupně včetně dětí integrovaných,
- 2 přepočtený počet dětí/žáků/studentů v kalendářním roce = $\frac{2}{3}$ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce končí, + $\frac{1}{3}$ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce začíná,
- 3 celkové výdaje na školství = běžné (neinvestiční) výdaje z rozpočtů MŠMT, Obce a DSO, KÚ.

Zdroj: Závěrečný účet – kapitoly 333 MŠMT, 700 Obce a DSO; KÚ

výdajů je uvedena pod obrázkem prezentujícím vývoj jednotkových výdajů ve stálých cenách roku 2005 agregovaných do souhrnných kategorií.

Meziročně došlo k nejvyššímu nárůstu jednotkových výdajů v rámci základního vzdělávání, a to o 9,6 %, u předškolního vzdělávání o 5,1 % a středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří o 4,5 %. Za celé sledované čtyřleté období byl nárůst rovněž nejvyšší u základního vzdělávání, a to o 22,7 %, u předškolního, středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří byl nárůst shodný, a to 13,4 %. Při přepočtu na stálé ceny roku 2005 je patrný meziroční pokles výdajů v roce 2008, tedy roce, kdy inflace dosáhla 6,3 %.

6.2 Financování vysokého školství

Financování vysokých škol vychází ze zákona č. 111/1998 Sb. a dále je upraveno resortními pravidly 4 632/2006-30. Veřejným vysokým školám je poskytován příspěvek a dotace. Soukromé vysoké školy mají nárok pouze na dotace v souladu s resortními pravidly 4631/2006-30 a 1 749/2009-33.

Pro stanovení výše příspěvků je rozhodující typ a finanční náročnost akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a dosažené výsledky ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a její náročnost. Při stanovení výše příspěvku se též přihlíží k dlouhodobému záměru dané školy a dlouhodobému záměru pro oblast vysokých škol vypracovanému ministerstvem. Pro vyšší dotaci jsou výše zmíněné dokumenty rozhodující.

Vysoká škola o dotaci i příspěvek žádá.

V roce 2009 bylo vysokým školám vyplaceno z rozpočtu MŠMT celkem 33 037 581 tis. Kč,⁴⁹ z toho 85,2 % tvořily neinvestiční prostředky.

Většina finančních prostředků je veřejným vysokým školám, kterých působí 26, přidělena formou příspěvku, který je stanoven z velké části normativně, je odvozen od rozsahu a obsahu vzdělávací činnosti vysoké školy. Součástí tohoto příspěvku jsou rovněž finanční prostředky učené pro úhradu stipendií studentů doktorských programů, ubytovací a sociální stipendia a finanční prostředky na aktivity fondu vzdělávací politiky.

V roce 2009 bylo veřejným vysokým školám na vzdělávací činnost vyplaceno formou příspěvku 20 216 074 tis. Kč, z toho 98 % tvořily neinvestiční prostředky.

Formou dotace bylo na činnost veřejných vysokých škol vyplaceno 5 748 629 tis. Kč, neinvestiční část tvořila 32 % a byla použita následovně:

- Krajané 1822 tis. Kč,
- Erasmus 279 882 tis. Kč
- Aktion 3 771 tis. Kč
- Ceepus 9 831 tis. Kč
- Cestovní náhrady 318 tis. Kč
- Fond vzdělávací politiky 9 804 tis. Kč
- Fond rozvoje vysokých škol 111 357 tis. Kč
- Rozvojové programy 777 038 tis. Kč
- Mimořádné aktivity 4 600 tis. Kč.
- Podpora malých oborů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Podpora činnosti expertní česko-rakouské skupiny „Trvale udržitelná energetická politika v Evropě“ 9 800 tis. Kč.
- Projekty OP VK 553 090 tis. Kč
- Neinvestiční dotace vážící se k programům evidovaným v ISPROFIN 83 031 tis. Kč.

Investiční část dotace tvořily zejména finanční prostředky určené na projekty reprodukce majetku evidované v ISPROFIN – jednalo se o 3 183 103 tis. Kč, dále pak byly investiční prostředky použity na rozvoj vysokých škol a rozvojové programy – 713 576 tis. Kč a na projekty OP VK 7 607 tis. Kč.

Vysoké školy dále obdržely dotaci 216 727 tis. Kč na ubytování a stravování studentů.

⁴⁹ Celkem 33 032 385,42 tis. Kč bylo zúčtováno pod položkami 5332 a 6352 a jsou uvedeny v tabulce č. 40 a 41, 5195,70 tis. Kč bylo zúčtováno pod položkou 5221.

Tabulka 39
Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v roce 2006–2009 (tis. Kč)

		2006	2007	2008 ³⁾	2009
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT¹⁾					
Veřejné výdaje na vysoké školy celkem		27 726 616	29 884 774	30 443 240	33 032 385
v tom	neinvestiční výdaje	22 774 364	24 707 264	25 516 955	28 146 530
	investiční výdaje	4 952 252	5 177 511	4 926 286	4 885 856
v %	neinvestiční výdaje	82,1 %	82,7 %	83,8 %	85,2 %
	investiční výdaje	21,7 %	21,0 %	19,3 %	17,4 %
Podíl výdajů na vysoké školy z celkových výdajů na školství, z rozpočtu MŠMT a podíl na HDP					
Podíl výdajů na VŠ na výdajích kapitoly 333 MŠMT		25,0 %	24,3 %	25,5 %	25,9 %
Výdaje na vzdělávání celkem v mld. Kč ²⁾		141,2	151,6	149,8	159,3
Podíl výdajů na VŠ na celkových výdajích na vzdělávání		19,6 %	19,7 %	20,3 %	20,7 %
HDP v běžných cenách v mld. Kč		3 225,6	3 539,1	3 687,3	3 630,4
Podíl výdajů z kapitoly 333 MŠMT na VŠ v % HDP		0,9 %	0,8 %	0,8 %	0,9 %

Komentáře:

1 Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

2 Celkové výdaje na vzdělávání z kapitoly 333 MŠMT, 700 Obce a DSO, KÚ.

3 Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepreváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

Vysoké školy, zejména veřejné, se nemalou měrou podílejí na výzkumu a vývoji. Jeho financování upravuje zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů). Na projekty výzkumu a vývoje bylo v roce 2009 vyplaceno celkem 6 693 541 tis. Kč, z toho neinvestiční prostředky tvořily 91,2 % (6 102 972 tis. Kč.). Z této částky obdržela Vysoká škola finanční a správní, o. p. s., 156 tis. Kč na specifický výzkum. Většina finančních prostředků byla poskytnuta přímo z rozpočtu MŠMT, menší měrou byl výzkum a vývoj podpořen i ze zdrojů EU, zejména v rámci Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace 300 380 tis. Kč (neinvestiční prostředky 41 416 tis. Kč) a Vzdělávání pro konkurenceschopnost 583 990 tis. Kč (neinvestiční 569 524 tis. Kč), z této částky bylo soukromým vysokým školám vyplaceno 7 479 tis. Kč.

Z ostatních finančně podpořených aktivit se dále jednalo o:

- Studium zahraničních studentů (včetně těch, kteří studují v anglickém jazyce) 113 641 tis. Kč
- Projekty k podpoře vzdělávání národnostních menšin 3 753 tis. Kč
- Projekty vážící se k romské menšině 522 tis. Kč
- Finanční prostředky pro Koordinační centrum česko-německých výměn 3 440 tis. Kč
- Ubytování lektorů 132 tis. Kč
- Sokrates 55 tis. Kč
- Soutěže 65 tis. Kč
- Podpora práce s dětmi a mládeží 748 tis. Kč
- Prevence sociálně patologických jevů 550 tis. Kč
- Humanitární zahraniční pomoc 150 tis. Kč
- 322 tis. Kč na české předsednictví v radě EU.

Soukromé vysoké školy si zajišťují v souladu se zákonem o vysokých školách finanční prostředky na svou vzdělávací, vědeckou nebo výzkumnou, vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost samy. Dotace, které mohou získat ze státního rozpočtu, jsou určeny z velké části na

ubytovací a sociální stipendia. V roce 2009 soukromé vysoké školy obdržely celkem 39 223 tis. Kč⁵⁰ neinvestičních prostředků, z čehož 21 867 tis. Kč tvořily dotace na ubytovací stipendia, 769 tis. Kč sociální. Stipendijní dotaci získalo 35 soukromých vysokých škol. Vysoká škola zdravotnická, o. p. s., obdržela platbu za závazek veřejné služby za uskutečňování akreditovaného studijního programu ošetřovatelství ve výši 9 925 tis. Kč. Dále pak soukromé vysoké školy obdržely 6 662 tis. Kč z OP VK.

V rámci výzkumu a vývoje bylo soukromým vysokým školám vyplaceno 7 635 tis. Kč, z toho 4 091 tis. Kč z Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace, z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost 3 388 tis. Kč a 156 tis. Kč na specifický výzkum.

Na vzdělávání na vysokých školách a výzkum a vývoj na nich realizovaný se vydává téměř 26 % rozpočtu MŠMT. Za čtyři uváděné roky došlo k nárůstu finančních prostředků určených jak pro vzdělávací činnost vysokých škol, tak i na výzkum a vývoj. Meziroční nárůst finančních prostředků činil 8,5 %. Zatímco výdaje na vzdělávání vzrostly o 6,5 %, výdaje na výzkum a vývoj vzrostly o 22,6 %. Vysoké školy se z výdajového hlediska podílejí na výzkumu a vývoji finančně podporovaném MŠMT ze 72,2 %.

Počet soukromých škol, které obdržely stipendijní dotace, od roku 2006 stoupal. V roce 2006 se jednalo o 32 škol, v roce 2007 již o 37, v roce 2008 o 38 a v roce 2009 došlo k poklesu na 35.

V roce 2006 a 2008 obdržely dotaci na uskutečňování akreditovaných studijních programů ve veřejném zájmu 3 školy, v roce 2007 a 2009 jen jedna škola.

6.3 Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí

Na finančních prostředcích vložených v roce 2009 do vzdělávání se nemalou měrou podílejí i finanční prostředky vyplácené v rámci programů konfinancovaných z EU.

⁵⁰ Zúčtováno pod položkou rozpočtové skladby 5221.

Tabulka 40
Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách¹⁾ roku 2005 v roce 2006–2009 (tis. Kč)

		2006	2007	2008 ³⁾	2009
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT²⁾					
Výdaje na veřejné vysoké školy celkem		27 050 357,1	28 361 748,4	27 181 464,7	29 162 195,5
v tom	neinvestiční výdaje	22 218 891,4	23 448 100,6	22 782 995,4	24 843 336,7
	investiční výdaje	4 831 465,7	4 913 647,9	4 398 469,3	4 318 858,8
Výdaje na vysoké školy podle funkčního třídění					
Celkem		27 050 357,1	28 361 748,4	27 181 464,7	29 162 195,5
Činnost vysokých škol		21 827 095,9	22 705 615,5	21 802 650,7	22 951 535,1
Vysokoškolské koleje a menzy		200 426,3	193 475,4	198 807,1	191 576,1
Výzkum a vývoj		4 645 006,8	5 052 203,7	4 871 993,1	5 910 015,7
Záležitosti vzdělávání j. n.		6 642,5	5 130,1	6 360,7	7 278,0
Mezinárodní spolupráce		245 931,9	279 215,3	186 343,2	0,0
Protidrogová politika		0,0	318,4	0,0	0,0
Prevence kriminality		452,4	227,8	519,6	486,2
Volný čas dětí a mládeže		0,0	0,0	0,0	718,7
Rozvojová a humanitární zahraniční pomoc		124 801,1	125 562,3	114 790,2	100 585,7

Komentáře:

1 Přepočít na stálé ceny roku 2005 byl proveden v ÚIV.

2 Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

3 Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

Tabulka 41
Výdaje na programy spolufinancované z Evropské unie/zahranicích v letech 2006–2009 v tis. Kč

Rok/program	2006	2007	2008	2009
OP RLZ	102 420,52	862 289,16	648 547,76	36 627,75
Komunitární program	x	1 168,00	760,00	0,00
OP VK	x	0,00	1 754 899,43	4 295 218,65
OP VaVpl	x	0,00	18 055,92	450 121,52
OP TP	x	x	1 224,38	5 686,69
Eurostars	x	x	12 534,00	34 386,00
Celkem	102 420,52	863 457,16	2 436 021,49	4 822 040,61
EHP/Norsko	x	27 059,00	32 716,13	18 859,66
Švýcarsko-česká spolupráce	x	x	x	273,00

Komentáře:

V roce 2006 a 2007 se jedná o finanční prostředky očištěné o převody do rezervního fondu.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

Od roku 2004 do roku 2006 probíhalo první programovací období, ve kterém byly realizovány Operační programy Rozvoj lidských zdrojů a dále Komunitární program, kde byly projekty spolufinancované z Evropského uprchlíckého fondu (EUF 2006-26, 2006-27), které směřovaly do přímo řízené organizace MŠMT – Zařízení pro děti cizince a Středisko výchovné péče Praha.

V letech 2007–2013 probíhá druhé programovací období, ve kterém jsou realizovány Operační programy Vzdělávání pro konkurenceschopnost, Výzkum a vývoj pro inovace, Technická pomoc a Komunitární program EUROSTARS.

Do poloviny roku 2009 došlo v souladu s rozhodnutím Evropské komise financování Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, na tento program bylo v roce 2009 vynaloženo 36 628 tis. Kč. Veškeré výdaje byly hrazeny z nároků nespotřebovaných výdajů roku 2008.

V rámci projektů druhého programovacího období bylo vyplaceno 4 785 413 tis. Kč, což představovalo necelých 40 % plánovaného rozpočtu na rok 2009. Nízké čerpání bylo způsobeno pozdějším zahájením projektů

kvůli zpožděním ve schvalovacím procesu programů.⁵¹ V rámci projektu EUROSTARS byly použity pouze finanční prostředky státního rozpočtu, spolufinancování ze zahraničí nebylo realizováno. U ostatních operačních programů se prostředky státního rozpočtu podílí 15 %, 85 % výdajů je pokryto příjmem z EU.

Rozložení výdajů na jednotlivé programy je uvedeno v tabulce.

Spolupráce na poli vzdělávání a výzkumu a vývoje neprobíhá jen mezi Českou republikou a Evropskou unií, ale i se státy mimo ni. Z tohoto důvodu uvádíme rovněž program spolupráce EHP/Norsko,⁵² který si klade za cíl podpořit mobilitu, rozvoj institucí a spolupráci ve vzdělávání. V roce 2009 bylo z tohoto programu čerpáno 19 133 tis. Kč. V roce 2009 započala rovněž spolupráce se Švýcarskem a byl založen Fond na stipendia, který je cílen na podporu studentů doktorských studijních programů a začínajících výzkumných pracovníků. Pro rok 2009 bylo na administraci tohoto fondu vynaloženo 273 tis. Kč, které byly plně kryty nároky z nespotřebovaných výdajů roku 2008.

⁵¹ OP VK byl Evropskou komisí přijat v říjnu 2007 a OP VaVPI v září 2008.

⁵² Spolupráce se Islandem, Norskem a Lichtenštejnskem.

7

Vzdělávání v roce 2009 v datech

Vzdělávání a zaměstnanost

7.1 Situace v uplatnění absolventů v období hospodářské krize

Rok 2009 byl z hlediska vztahu mezi sférou vzdělávání a sférou zaměstnanosti výrazně zlomový. Ještě v první polovině roku 2008 byla situace v uplatnění absolventů na trhu práce příznivá, protože existovala vysoká poptávka po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů a absolventi škol neměli problém získat práci. Ekonomická krize, která začala ve druhém pololetí 2008, vážně omezila zájem zaměstnavatelů o absolventy škol, zejména o absolventy středního vzdělání s výučním listem. Postupně narůstala celková nezaměstnanost a na to nejvíce dopláceli absolventi škol, protože pro zaměstnavatele je vždy jednodušší nepřijmout zájemce o zaměstnání než propouštět zaměstnance.

Z důvodu ekonomického útlumu byla a je značná část firem nucena propouštět své zaměstnance, že dochází k úpadkům a konkurzům celých podniků, což výrazně zhoršuje situaci v celkové nezaměstnanosti. Počet uchazečů o zaměstnání se během ekonomické krize zvýšil téměř o polovinu. Hospodářská krize se přitom dotkla téměř všech profesí, nejvíce však vzrostl počet uchazečů o zaměstnání v případě řemeslníků a kvalifikovaných zaměstnanců ve strojírenství (nástrojaři, zámečníci, svářeči), montážních dělníků, pomocných a nekvalifikovaných montážních a manipulačních dělníků, prodavačů v obchodech, řidičů nákladních vozidel, kuchařů a číšníků, úředníků ve skladech atd.

Uplatnění absolventů na trhu práce úzce souvisí s poptávkou po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů. Z tohoto pohledu se situace nezaměstnaných absolventů škol nejvíce příznivě, neboť počet volných pracovních míst evidovaných úřady práce klesl v průběhu roku 2008 o 80 %. Největší pokles byl u profesí Kvalifikovaní kovodělníci a strojírenští dělníci a obsluha průmyslových zařízení. K výrazně menšímu poklesu došlo u profesí technických a zdravotnických pracovníků se středním vzděláním. Vyšší nabídku zaměstnání evidovaly úřady práce u pro-

fesí pomocný a nekvalifikovaný pracovník, ve zdravotnictví, stavebnictví a v pohostinství. Šance absolventů škol získat zaměstnání jsou poměrně dobré u zdravotnického personálu, v případě ostatních profesí se jako problém jejich uplatnění jeví nedostatek praxe.

Hospodářská krize však ovlivňuje i vzdělanostní a oborovou strukturu, tedy volbu žáků přicházejících do středních škol. Její vliv se v roce 2009 nemohl ještě výrazně projevit, protože tito žáci byli přijímáni ke studiu už v jarních měsících roku 2009. Rozhodování žáků a počty přijímaných tedy ve značné míře ještě ovlivňovalo předchozí období charakterizované enormním zájmem zaměstnavatelů o vyučené, zejména v technických oborech. Zdůrazňování tohoto zájmu, ať již informačními kampaněmi či reálně vyjadřovanou podporou formou stipendií či jiných výhod, skutečně ovlivnilo žáky a jejich rodiče a poprvé od roku 2000 stoupl podíl přijatých do učebních oborů téměř o 1 p.b. (tj. asi o 3 %). V oborovém pohledu vykazovaly největší nárůst počty žáků vstupujících do stavebních učebních oborů, s výrazným odstupem dále do služeb, zemědělských a elektrotechnických oborů. Výrazný pokles se projevil ve strojírenských oborech, zřejmě jako odraz začátku krize, kdy propouštěním byli postiženi zejména zaměstnaní ve strojírenských firmách a skláři.

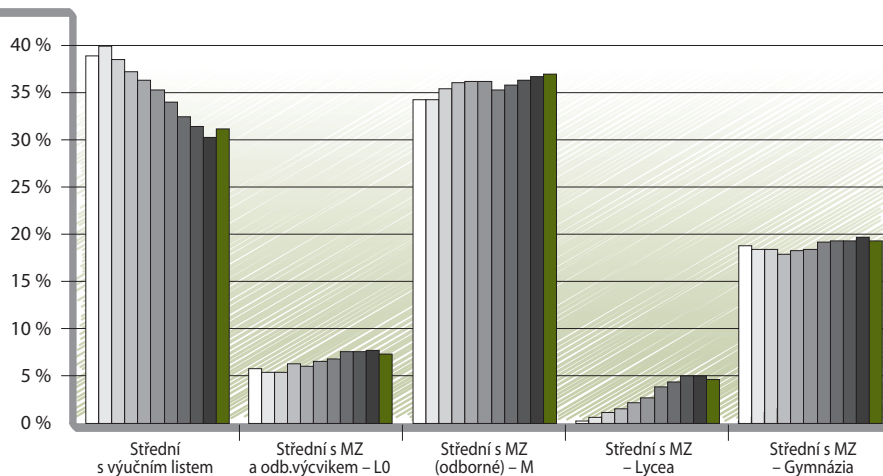
Vývoj počtu žáků vstupujících či přesněji nově přijímaných do jednotlivých kategorií vzdělávání v denní formě přibližuje obrázek 29, který dokumentuje vývoj **podílů žáků** vstupujících do 1. ročníků středních škol a věkově odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Postupující hospodářská krize však naplno zasáhla do situace absolventů, kteří odcházeli v létě 2009 na trh práce. Asi **40% těch, kteří jsou vyučeni** a hledali zaměstnání v dělnických pracovních pozicích či ve službách, zůstalo nezaměstnaných. Byli to jak ti, kteří jsou absolventy středního vzdělání s výučním listem, tak ti, kteří složili maturitu po vyučení v nástavbovém studiu nebo ve čtyřletém maturitním studiu, které zahrnuje odborný výcvik.

Obrázek 29

Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením

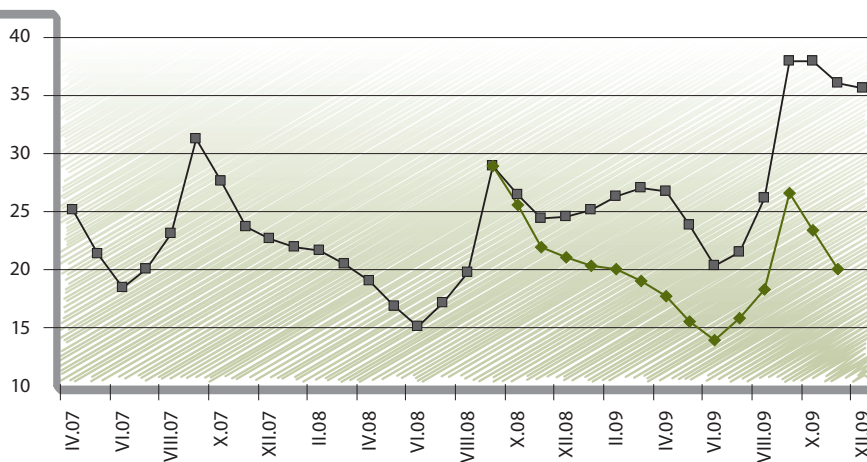
■ 1999–2008
■ 2009

Obrázek 30

Prognózaný a skutečný vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol (duben 2007–prosinec 2009)

■ Skutečnost (v tis.)
◆ Prognóza (v tis.)

Poněkud lepší byla situace **absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou**, které neobsahuje odborný výcvik, dříve označovaného jako maturitní studium na středních odborných školách. Přesto asi **třetina těch, kteří hledali práci, zůstala bez zaměstnání**.

Od léta do konce roku, kdy obvykle docházelo k absorpci absolventů trhem práce, se v roce 2009 situace absolventů příliš nezlepšila – v jiných letech činil pokles počtu nezaměstnaných absolventů více než 10 tisíc, v tomto roce pouze 3 tisíce.

Obrázek 30 zpracovaný v NÚOV ukazuje pro krizové období jednak prognózovaný průběh (tak by měl vývoj vypadat podle každoročního průběhu absorpce v předchozích letech), jednak skutečnost ukazující nárůst počtu nezaměstnaných absolventů. Údaje ukazují **prudký nárůst počtu nezaměstnaných absolventů s příchodem nové vlny absolventů v létě 2009**. Varující je ale skutečnost, že **mezi zářím a prosincem 2009 klesal počet nezaměstnaných absolventů ve srovnání s předchozími lety výrazně pomaleji**.

Je zřejmé, že vývoj situace nezaměstnaných absolventů ovlivní v dalších letech vývoj zájmu nových žáků o obory vzdělání a tento zájem bude ovlivněn tím, jak se absolventům bude dařit získat zaměstnání. I když situace v jednotlivých skupinách oborů i oborech vzdělání je rozdílná, je na odpovědnosti zaměstnavatelů, aby v oborech, kde měli velký nedostatek pracovníků a kam se jim podařilo postupně převést zájem žáků, nedošlo k výraznému obratu. Jsou podniky, kde i v současné situaci podporují studium v dříve nedostatkových oborech, podstatné ale bude, aby žáci po absolvování studia zde skutečně získali zaměstnání.

Dlouhodobý nedostatek kvalifikované pracovní síly vyučených ve **strojírenských a elektrotechnických oborech pominul**, přitom stále přetrvávají **regionální rozdíly**, částečně vlivem **různého dopadu ekonomické krize**. Strojírenské i elektrotechnické odvětví postihla ekonomická krize výrazně a absolventi měli v tomto roce velké problémy s uplatněním, na druhé straně nelze spo-

lehlivě odhadnout, kdy dojde k oživení výroby a k možné návaznosti na vysokou poptávku po kvalifikované pracovní síle dříve tak potřebné v daných odvětvích.

Podobná disproporce je i ve skupině oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus**. Absolventi těchto oborů zprvu neměli velké problémy s uplatněním, protože stravovacích a ubytovacích služeb se krize z počátku výrazněji nedotkla a zaměstnávání absolventů je v této oblasti pro zaměstnavatele levnější. Na druhé straně je tato skupina problémová z hlediska uplatnění absolventů, neboť absolventů těchto oborů je mnoho a často nemají zájem pracovat v oboru. Jedná se hlavně o zaměstnání kuchař a číšník, kde podle výsledků šetření NÚOV dochází k velké fluktuaci zaměstnanců.

Snadnější uplatnění na trhu práce při přechodu ze školy do praxe měli absolventi všech oborů zaměřených na zdravotnictví, lékařství a ošetrovatelství, v roce 2009 i absolventi stavebních oborů zakončených výučním listem. Hlavní důvod je ten, že kvalifikovaných pracovníků ve zdravotnictví je dlouhodobě nedostatek, ve stavebnictví vlivem velké setrvačnosti v dokončování staveb se útlum tak výrazně neprojevoval.

I v obtížné situaci na trhu práce za stavu vysoké nezaměstnanosti potřebují absolventi aktivní přístup k hledání zaměstnání, protože to je jednoznačně nejdůležitější faktor ovlivňující nalezení práce. Orientaci na trhu práce i přípravu pro aktivní postup při hledání práce poskytuje žákům průřezové téma *Člověk a svět práce*, které je začleněno v obsahu vzdělávání, množství informací mohou žáci i absolventi získat v informačním systému na www.infoabsolvent.cz.

V současné obtížné situaci však stále platí, že snadněji se uplatňují absolventi s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním (situace se však různí v závislosti na oboru vzdělání). Základní informací jak pro žáky, tak pro pedagogy je důležitost osvojení klíčových kompetencí. Požadavky zaměstnavatelů na absolventy, konkrétněji na osvojení potřebných znalostí, schopností a dovedností, se stupňují s úrovní vzdělání. Pro absolventy všech úrovní

vzdělání je **velmi důležité pro dobré uplatnění** na trhu práce **být ochotný se dále učit**. Zatímco absolventi s výučním listem potřebují k práci hlavně **schopnost číst a porozumět pracovním instrukcím**, absolventi s maturitní zkouškou by měli být **zběhlí v používání výpočetní techniky**. Absolventi vyšších odborných škol by vedle jiných kompetencí měli mít **dobry ústní a písemný projev**. Schopnosti, dovednosti a znalosti absolventů s vysokoškolským diplomem by měly být všestranné, velmi důležité jsou **zběhlost v cizích jazycích, schopnost rozhodovat se a nést zodpovědnost**.

Nejdůležitější faktor ovlivňující dobré uplatnění absolventů na trhu práce je aktivní přístup absolventů k hledání zaměstnání. Důležitou roli hrají také úroveň a obor vzdělání a širě klíčových kompetencí, které absolvent ovládá.

7.2 Spolupráce škol a zaměstnavatelů – výrazný faktor zlepšení uplatnitelnosti absolventů škol

Zaměstnavatele je důležité motivovat, aby zkvalitňování výuky na školách vnímali jako zkvalitňování svých budoucích lidských zdrojů. To mohou takto vnímat jedině tehdy, budou-li mít určité garance, že obsah výuky odpovídá jejich potřebám a absolventi budou mít zájem nastupovat do jejich firem.

Soulad obsahu výuky s potřebami zaměstnavatelů by do budoucna měly zajistit nově aplikované mechanismy sektorových rad a Národní soustavy kvalifikací. Informace v této oblasti směrem k jednotlivým firmám by měla být zprostředkována střešními zaměstnavatelskými organizacemi, ty také ve značné míře zajišťují zastoupení či účast zaměstnavatelů v systému sektorových rad a Národní soustavy kvalifikací.

Rozvoj spolupráce škol a zaměstnavatelů je ale důležitý i na úrovni jednotlivých škol a regionů. Možnost přibližování obsahu výuky potřebám zaměstnavatelů výrazně na-

rostla zavedením kurikulární reformy, jejímž základním prvkem je právo škol vytvářet si vlastní školní vzdělávací programy. Právě rok 2009 je charakteristický rozvojem spolupráce škol a zaměstnavatelů při vytváření školních vzdělávacích programů, protože od 1. září 2009 začala v odborných školách výuka podle 62 rámcových vzdělávacích programů. K tomuto termínu školy měly připraveny pro více než polovinu žáků vstupujících do 1. ročníku vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP) a zároveň připravovaly další pro 82 RVP pro následující školní rok.

Jedním ze základních nových prvků v tvorbě ŠVP je spolupráce se sociálními partnery, zejména zaměstnavateli, a analýza trhu práce ve vztahu ke vzdělávací nabídce školy. Odborné školy se s tímto úkolem vyrovnaly poměrně dobře, což ukazují údaje provedeného šetření. Ke zjištění toho, jakým způsobem se školám dařilo plnit cíl „Přibližování obsahu výuky potřebám zaměstnavatelů“, byly zjišťovány informace k uplatnění dále uvedených forem spolupráce:

- účast zástupců zaměstnavatelů při řešení obsahu vzdělávání (tj. při tvorbě ŠVP ap.),
- přizpůsobování vzdělávací nabídky potřebám zaměstnavatelů (tj. při změnách struktury vyučovaných oborů vzdělání),
- účast zástupců škol i zaměstnavatelů ve společných komisích při orgánech regionální správy,
- účast zástupců zaměstnavatelů v radě školy,
- členství školy v profesních organizacích,
- partnerství v projektech EU společně se zaměstnavateli.

O situaci v těchto oblastech v odborných školách informuje obrázek 31.

Z hlediska zajištění struktury pracovníků pro budoucí období prosperity je důležitý nejen podíl zaměstnavatelů na přizpůsobování vzdělávací nabídky, ale i motivace žáků pro uplatnění ve studované odbornosti. Jak se tento aspekt zaměstnavatelům daří naplňovat bylo rovněž hodnoceno ze strany škol vyjádřením k dále uvedeným formám motivace:

- Spolupráce při profesním směřování žáků základních škol
- Sponzorování žáků materiální – výstroj, obědy, ubytování
- Sponzorování žáků finanční
- Besedy či přednášky pro žáky o perspektivách ve studované odbornosti
- Sponzorování školy či školského zařízení
- Vyhlášení soutěží pro žáky a jejich sponzorování
- Zprostředkování pracovního uplatnění pro absolventy školy.

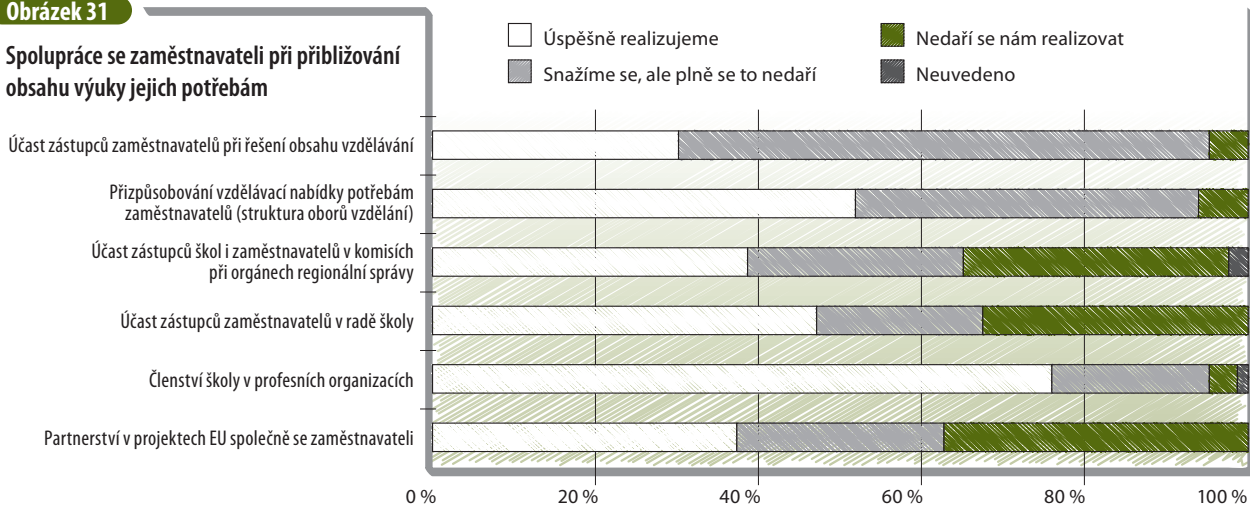
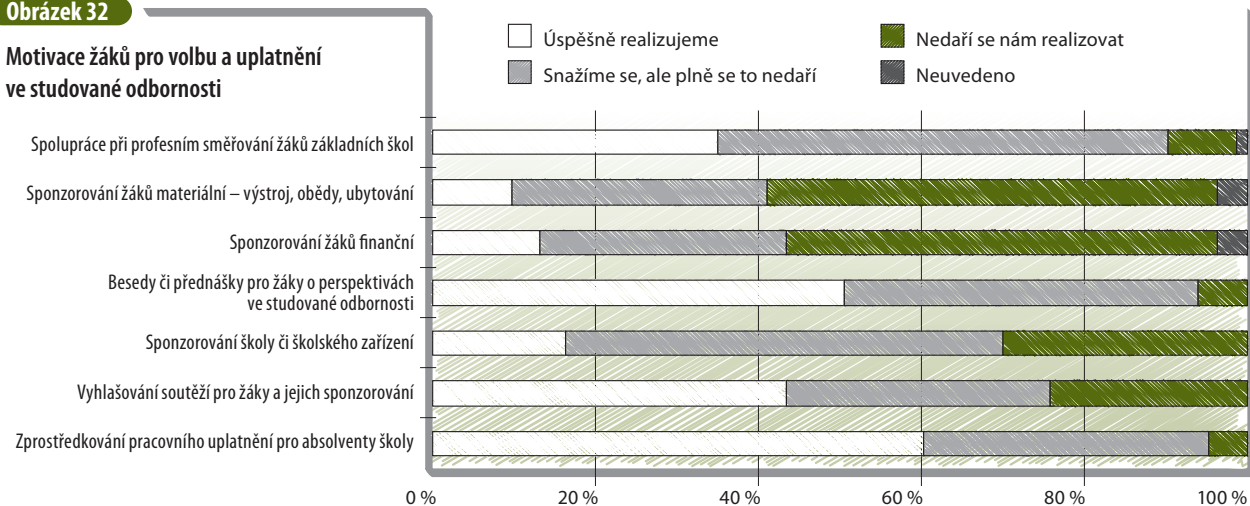
Uvedené grafy dokumentují spolupráci zaměstnavatelů a škol v oblastech nejdůležitějších z hlediska připravenosti žáků s ohledem na potřeby zaměstnavatelů i z hlediska jejich budoucího uplatnění na odpovídajících pracovních místech. Je však potřebné brát v úvahu, že jde o podmínky nutné, nikoli však dostačující. Odborné školství může připravit dostatečný počet absolventů, dosáhnout toho, aby si volili pro zaměstnavatele preferované profese, však nedokáže, to je záležitost zaměstnavatelů, to je záležitost spokojenosti absolventů především s platovými podmínkami, s využitím kvalifikace a pracovními podmínkami.

Platové podmínky jsou podstatným kritériem již při výběru zaměstnání ekonomicky aktivních lidí a důležitým aspektem celkové spokojenosti. Zároveň ale patří k těm aspektům, se kterými jsou absolventi spokojeni nejméně. Celkově se svým finančním ohodnocením vyjádřily spokojenost jen asi dvě třetiny absolventů. Přitom relativně spokojenější byli absolventi VOŠ než absolventi SOŠ a SOU. Tato situace odpovídá průměrným mzdám, které se s rostoucí úrovní vzdělání zvyšují.

Podobně jako hodnocení platových podmínek relativně nízká je i spokojenost absolventů s využitím kvalifikace v zaměstnání. Uplatnění schopností a znalostí je přitom významným prvkem, kterému pracovníci přikládají značnou důležitost. Podstatný je tento aspekt i vzhledem k tomu, že nízká spokojenost s využitím kvalifikace může ukazovat na obtíže při shánění pracovního uplatnění ve vystudovaném oboru a nutnost odejít do příbuzného nebo jiného oboru, případně se spokojit s nižší pozicí, než by odpovídala dosaženému stupni vzdělání. Celkově lze říci, že v rámci sledovaného vzorku byli s využitím kvalifikace nejvíce spokojeni absolventi VOŠ, spokojenost absolventů středního vzdělání s výučním listem je nižší, nejnižší je pak u absolventů odborných škol zakončených maturitní zkouškou (62 %).

V celkovém pohledu na význam jednotlivých aspektů zaměstnání se ukazuje, že ve vztahu k práci přikládají absolventi SOŠ i VOŠ největší důležitost jistotě zaměstnání a zajímavé práci, na třetím až čtvrtém místě, ovšem s větším odstupem na pomyslném žebříčku, následuje možnost zkombinovat práci a rodinu a vysoký příjem.

Rok 2009 byl rokem výrazného nárůstu spolupráce zaměstnavatelů se školskou sférou, ať již na celostátní nebo regionální úrovni. Tato spolupráce se soustřeďovala nejvíce do oblasti učňovského vzdělávání, kde zaměstnavatelé viděli největší problémy jak v získávání absolventů, tak v jejich připravenosti. Hospodářská krize tuto spolupráci v některých regionech omezuje, zaměstnavatelé mají problémy s přijímáním absolventů, ovšem zůstává tu možnost jejich vlivu na připravenost absolventů, což se zúročí v době, kdy absolventi budou končit svoji přípravu a projeví se růst ekonomiky.

Obrázek 31**Spolupráce se zaměstnavateli při přibližování obsahu výuky jejich potřebám****Obrázek 32****Motivace žáků pro volbu a uplatnění ve studované odbornosti**

Seznam tabulek

Tabulka 1:	MŠ – počet škol, tříd, dětí, učitelů a poměrové ukazatele ve školních letech 2006/07–2009/10	29
Tabulka 2:	MŠ – podíl dětí ve vybraných věkových kategoriích navštěvujících mateřskou školu na odpovídající populaci v letech 2006/07–2009/10	31
Tabulka 3:	Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10	31
Tabulka 4:	Základní školy – vývoj počtu základních škol, tříd, žáků a učitelů v letech 2006/07–2009/10	33
Tabulka 5:	Střední školy, počet podaných přihlášek, přijetí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2009/10 (bez nástavbového a zkráceného studia) – (1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání	37
Tabulka 6:	Podíl nově přijatých v denní formě vzdělávání do oborů středního vzdělávání vzhledem k počtu absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07 až 2009/10	37
Tabulka 7:	Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2009/10 podle druhu vzdělávání bez nástavbového studia	39
Tabulka 8:	Podíl absolventů středního vzdělání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni v letech 2005/06 až 2008/09	39
Tabulka 9:	Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v denní formě vzdělávání v letech 2006/07 až 2009/10	42
Tabulka 10:	Podíl nově přijímaných v denní formě vzdělávání do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2009/10 bez žáků nástavbového studia a zkrácených forem	42
Tabulka 11:	Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání na počtu absolventů středních škol v letech 2005/06 až 2007/08	43
Tabulka 12:	Odborné střední vzdělávání, školy, žáci, nově přijatí a absolventi v denní formě vzdělávání ve školním roce 2009/10 podle druhu vzdělávání	47
Tabulka 13:	Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2009/10	47
Tabulka 14:	Podíl nově přijatých do nástavbového studia (denní formy) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2006/07 až 2009/10	49

Tabulka 15: Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2006/07 až 2009/10	49
Tabulka 16: Podíl absolventů denní formy nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06 až 2009/10	49
Tabulka 17: Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání v roce 2009/10	51
Tabulka 18: Podíl nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07 až 2009/10	51
Tabulka 19: Počty škol, dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu integrace v roce 2009/10	51
Tabulka 20: Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami podle druhu postižení v roce 2009/10	53
Tabulka 21: Vyšší odborné školy – Počet škol, studentů, nově přijatých do 1. ročníku, absolventů a učitelů ve školních letech 2006/07–2009/10	59
Tabulka 22: Vyšší odborné školy – Úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení podle skupin oborů v letech 2006/07–2009/10	61
Tabulka 23: Vývoj počtu školních družin a klubů, počtu žáků v nich a jejich podílu na odpovídající školské populaci ve školních letech 2006/07–2009/10	63
Tabulka 24: Vývoj počtu základních uměleckých škol, počtu absolventů a počtu žáků v jednotlivých oborech vzdělání ve školních letech 2006/07–2009/10	63
Tabulka 25: Zařízení školního stravování včetně náhradního stravování v letech 2006/07–2009/10	65
Tabulka 26: Struktura dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2006/07–2009/10	70
Tabulka 27: Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2009	77
Tabulka 28: Přijímací řízení ke studiu na VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2009/10	79
Tabulka 29: Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na VŠ v letech 2006/07–2009/10	82
Tabulka 30: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů škol a veřejné vysoké školy v letech 2006–2009	89
Tabulka 31: Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol regionálního školství v letech 2006–2009	91
Tabulka 32: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol v letech 2006–2009 (všichni zřizovatelé)	95

Tabulka 33: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2009 a jejich meziroční index	97
Tabulka 34: Průměrné přepočtené počty a mzdové prostředky (v tis. Kč) zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol vyplacených z ESF za rok 2009	101
Tabulka 35: Grantové projekty Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost za rok 2009	101
Tabulka 36: Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2006–2009 a jejich podíl na HDP	107
Tabulka 37: Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách v letech 2006–2009 v mil. Kč	107
Tabulka 38: Regionální školství – rozložení veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2009	108
Tabulka 39: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v roce 2006–2009	111
Tabulka 40: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách roku 2005 v roce 2006–2009	113
Tabulka 41: Výdaje na programy spolufinancované z Evropské unie/zahraničí v letech 2006–2009 v tis. Kč	113

Seznam obrázků

Obrázek 1: Veřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2009/10	27
Obrázek 2: Neveřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2009/10	27
Obrázek 3: Počty dětí v mateřských školách na pozadí populace 3–5letých v letech 2006/07–2009/10	29
Obrázek 4: Věkové složení dětí v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10	31
Obrázek 5: Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10	33
Obrázek 6: Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10	35
Obrázek 7: Základní školy – vývoj průměrného počtu žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2009/10	35
Obrázek 8: Žáci středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2006/07–2009/10	37
Obrázek 9: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru na celkovém počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2008/09 bz žáků nástavbového vzdělávání a zkrácených forem	43
Obrázek 10: Vývoj počtu dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v mateřských školách v letech 2006/07–2009/10	53
Obrázek 11: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciál. třídách v základních školách v letech 2006/07–2009/10	55
Obrázek 12: Vývoj počtu žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách ve středních školách v letech 2006/07–2009/10	55
Obrázek 13: Vyšší odborné školy – Podíl nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů denní formy vzdělávání vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006/07–2009/10	59
Obrázek 14: Vyšší odborné školy – Počet přihlášek, přihlášených, přijatých, zapsaných, nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů v letech 2006/07–2009/10	61
Obrázek 15: Zařízení školního stravování – podíl stravujících se žáků podle druhu školy v letech 2006/07–2009/10	65
Obrázek 16: Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – počet škol, žáků, počet žáků v jednoletých kurzech ve školních letech 2006/07–2009/10	67

Obrázek 17: Domovy mládeže – počet ubytovaných a jejich podíl na celkovém počtu žáků/studentů denního vzdělávání středních škol, konzervatoří a VOŠ ve školních letech 2006/07–2009/10	67
Obrázek 18: Vývoj počtu školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a dětí v nich (v tis.) ve školních letech 2006/07–2009/10	70
Obrázek 19: Podíl poprvé zapsaných a absolventů prezenční formy studia na VŠ vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006–2009	77
Obrázek 20: Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2009	78
Obrázek 21: Přijímací řízení ke studiu na VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2009/10	81
Obrázek 22: Počet studentů podle zřizovatele VŠ a formy studia v letech 2006/07–2009/10	82
Obrázek 23: Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na VŠ v letech 2006/07–2009/10	83
Obrázek 24: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2009	94
Obrázek 25: Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů regionálního školství (za zřizovatele MŠMT, obec, kraj) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2009	94
Obrázek 26: Průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství za všechny zřizovatele v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v letech 2006–2009 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	95
Obrázek 27: Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy akademických pracovníků placených ze státního rozpočtu v porovnání se mzdou v ČR v letech 2006–2009 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	98
Obrázek 28: Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2009 podle vzdělávacích úrovní	109
Obrázek 29: Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením	117
Obrázek 30: Prognózaný a skutečný vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol (duben 2007–prosinec 2009)	117
Obrázek 31: Spolupráce se zaměstnavateli při přibližování obsahu výuky jejich potřebám	121
Obrázek 32: Motivace žáků pro volbu a uplatnění ve studované odbornosti	121

České priority pro Evropu
Díl I. Vzdělávání v roce 2009 v datech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2009

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

Vydal: Ústav pro informace ve vzdělávání, Senovážné nám. 26, Praha 1

Rok vydání: 2010

Náklad: 750 ks

Jazyková redakce: ÚIV – Divize informací a služeb

Grafická úprava, sazba a tisk: ÚIV – Divize Nakladatelství TAURIS

ISBN 978-80-211-0605-5